

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ІНСТРУМЕНТИ І МЕХАНІЗМИ
МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ
ТА ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ»**

(18-19 грудня 2020 р.)

Полтава
2020

УДК 316.422:[001.8+37](063)
I 72

Інструменти і механізми модернізації наукових та освітніх процесів. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Полтава, 18-19 грудня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – 124 с.
ISBN 978-966-992-337-0

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Інструменти і механізми модернізації наукових та освітніх процесів». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, історичних, технічних, хімічних, філософських наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 316.422:[001.8+37](063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Бельмега Т.А.

ЯКІСНИЙ ФІРМОВИЙ СТИЛЬ – ЦЕ «ОБЛИЧЧЯ» КОМПАНІЇ 7

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бондар О.Б.

ЛАНДШАФТИ ВОДОЗБОРУ РІЧКИ СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ 11

Василега П.А.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ
НА ОПОРНО-РУХОВУ СИСТЕМУ ДІТЕЙ 13

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Кравченко В.О.

МЕТЕОРОЛОГІЯ, КЛІМАТОЛОГІЯ, АГРОМЕТЕОРОЛОГІЯ 17

Оліферчук Б.О.

ВМІСТ ПИЛУ В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ
ЯК ІНДИКАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ 20

Стефурак О.М., Корчемлюк М.В., Хром'ячук Н.Я.,

Кравчинський Р.Л., Мотрук М.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ХІМІЧНОГО СКЛАДУ ТА ЯКОСТІ ВОДИ
ВЕРХІВ'Я Р. ПРУТ У 2020 РОЦІ 22

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Біліченко А.П.

КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЕЛЕКТРОННОГО АУДИТУ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ
ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ЯК ОДНІСІ ІЗ НОВІТНІХ
ФОРМ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ 27

Галушка О.В.

ІДЕОЛОГІЯ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ 30

Мосін А.В.

ДЕРЖАВНА ЛІСОВА ОХОРОНА 34

Мосора Л.С., Мусякевич Н.Р.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕМІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ	38
--	----

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Базаєва М.О.

G. I. BILL OF RIGHTS: ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ.....	42
---	----

Слюсарєва Є.О.

ПІДРУЧНИК З ІСТОРІЇ: МЕТОДИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ЧИ УНІФІКАЦІЯ	46
--	----

Черниш Д.В.

КИЇВСЬКА НАСТУПАЛЬНА ОПЕРАЦІЯ 1943 РОКУ В РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ.....	50
--	----

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Гоц Л.С.

ЭЗОТЕРИЧЕСКИЙ ТРАНСГУМАНИЗМ «NEW AGE» В ТВОРЧЕСТВЕ Г. МАЙРИНКА	55
---	----

МЕДИЧНІ НАУКИ

Шакун О.А.

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	59
--	----

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Котюжинский Е.И., Рожкова А.Л., Каличин Э.В.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ В СЕТИ INTERNET	62
--	----

Неумытых Е.С., Захаров А.А., Шмонин И.И.

ВИДЕОАНАЛИТИКА КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМ БЕЗОПАСНОСТИ ОБЪЕКТОВ	65
---	----

Рябуха А.Н., Литвинова Ю.В.

КАДРОВЫЕ РИСКИ СОВРЕМЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ.....	69
--	----

Шаргородский К.В., Смелянец Н.А., Вершигора Е.В.

КИБЕРУСТОЙЧИВОСТЬ ЦИФРОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КОНЦЕПЦИИ ИНДУСТРИЯ 4.0.....	73
--	----

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Волинчук О.В.

ВПЛИВ ВІДЧУТТЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ НА МЕЖІ
ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ77

Гошкодеря К.В., Білоус Р.М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОБРАЗЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ
НА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я У ПЕРІОД РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ.....80

Кисла С.Д.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ
У ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ83

Пристай О.В.

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
КЕРІВНИКІВ ЗЗСО ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
РОЗВИТКУ ОСВІТИ86

Токан Н.М.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ90

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Мадей А.С.

СПЕЦИФІКА І ТЕНДЕНЦІЇ ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ
ПРОБЛЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІА-ПРОСТОРІ.....95

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Коробкова М.В., Сокол О.С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕСТРУКТИВНОГО ВПЛИВУ МОБІНГУ
НА СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ
У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ.....99

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Jihane Minnatallah Obbad

TRENDS OF MODERN DESIGN
AND RESIDENTIAL HOUSE CONSTRUCTION103

Безносюк Л.О.

ЗАХИСТ БАЗИ ДАНИХ ВІД АТАК
І НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ106

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Баландіна Н.М.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ
КІБЕРІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ110

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Yakimenko Maryna

INNOVATIVE TECHNOLOGIES
IN CHILDREN'S SYSTEMATIC PLANNING113

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Шенденкова І.О., Палій М.А., Фірман В.М.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ПРАЦІ116

ХІМІЧНІ НАУКИ

Папезжук І.О.

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ШОКОЛАДНИХ ЦУКЕРОК
ТА ЇХ КОНТРОЛЬ НА ВИРОБНИЦТВІ120

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Бельмега Т.А.

студентка,

Чернівецький індустріальний фаховий коледж

ЯКІСНИЙ ФІРМОВИЙ СТИЛЬ – ЦЕ «ОБЛИЧЧЯ» КОМПАНІЇ

Закрийте очі і уявіть McDonald's. Що ви бачите? Може, золоті арки? У випадку з товарами і послугами, які мають яскравий фірмовий стиль, люди часто спочатку думають про логотип, а потім вже про сам продукт. Візьмемо Microsoft, Apple, Ford і Target. Велика ймовірність, що, навіть не бачачи перед собою логотипів, ви зможете досить чітко їх уявити. Зрозуміло, щоб досягти такого рівня впізнаваності, необхідні величезні вкладення в маркетинг, але все одно важливо «показати обличчя товару».

У цьому може допомогти розробка фірмового стилю для компанії чи бренду. Унікальний логотип, упаковка, рекламна та сувенірна продукція допоможуть клієнтові безпомилково впізнавати продукт на полицях або знайти фірмовий магазин. Це цілий набір рекламних інструментів, який дозволяє завжди бути помітним.

Поняття «Фірмовий стиль» сформувалося відносно недавно. Але, навіть в давнину, вмілі майстри завжди ставили на свою продукцію особисте клеймо, яке, умовно, можна порівняти до сучасного логотипу.

Багато фірм розробляють фірмовий стиль за принципом: *«фірмовий стиль – це сучасно і модно»*. А деякі за принципом: *«раз у всіх є, значить, і мені це потрібно»*. Комусь же корпоративний стиль потрібен для красивої презентації компанії – в процесі передпродажної підготовки – початкової промоутерської кампанії.

Але, реальна потреба в якісному фірмовому стилі з'являється лише тоді, коли повністю осмислюєш користь і можливості його використання! Фірмовий стиль необхідний для того, щоб за допомогою унікальності графічних і інших констант, зуміти виділитися серед конкурентів, стати добре впізнаваним. Чим швидше почнуть впізнавати, і відчувати по відношенню до символіки позитивні емоції, тим швидше почнуть співпрацювати.

До того ж, чим більше людей знають компанію, тим менше реклами знадобиться. Рекламою буде все, на що нанесена символіка фірми. Тобто – все те, що і так необхідно в щоденній діяльності, а при нанесенні фірмової символіки – додає до повсякденних речей – особливий сенс і допомагає сформувати загальну корпоративну культуру.

Розробка фірмового стилю – процес, який потребує виваженості та креативності. У процесі його розробки необхідно врахувати наступне:

1. Аналіз компанії. На даному етапі потрібно зрозуміти, як працює компанія, що вона пропонує своєму клієнту, дізнатися про історію створення фірми, вивчити особливості виконання та застосування, визначити цільову аудиторію, її інтереси та очікування.

2. Дослідження фірмових стилей конкурентів. Для створення ефективного та привабливого фірмового стилю важливо визначити прямих конкурентів замовника, проаналізувати ефективність фірмового стилю конкурентів та його сприйняття цільовою аудиторією.

3. Розроблення елементів фірмового стилю. Визначається концепція фірмового стилю, головні складові майбутнього іміджу клієнта, підбираються вдалі кольори, елементи, котрі допоможуть вирізнити компанію замовника (фактура, шрифт та інші), далі підготовлюються концепти логотипу, які підходять компанії і приваблюють потенційних клієнтів, потім потрібно запропонувати кілька варіантів ефективних слоганів, що можуть розмішуватись поруч із логотипом.

4. Візуалізація макетів. Клієнт отримує замовлені макети, виконані з урахуванням корпоративного стилю (ручки, календарі, папки, каталоги і т.д.).

5. Розроблення брендбуку. На основі фірмового стилю розробляється інструкція з його використання – брендбук. Він повинен містити опис основних цілей та цінностей компанії, графічних елементів бренду, перелік правил використання елементів фірмового стилю, юридичних аспектів використання корпоративного стилю та його складових.

Потрібно пам'ятати, що фірмовий стиль був створений для того, щоб виділити фірму із загальної маси. Тому всі елементи повинні:

- Бути оригінальними. Якщо створити, наприклад, логотип, який буде дуже схожий на логотип всесвітньо відомої компанії, то це зіграє злий жарт проти автора і замовника. Таким чином це приверне споживачів до того, у кого запозичили логотип;

- Легко запам'ятовуватися. Графічна продукція повинна поєднувати в собі такі елементи, які буквально кидаються в очі, проте потрібно не забувати про законодавчі обмеження і цензуру. Наприклад, оголене жіноче тіло – це, безперечно, потужний ай-стопер, але цей образ виходить за рамки дозволеного в більшості країн світу;

- Легко сприйматися. В фірмовому стилі бажано не використовувати елементи, які важко розшифрувати і ідентифікувати звичайній людині. Це негативно позначиться на впізнаваності торгової марки;

- Бути інформативними. Потрібно закласти в фірмовий стиль якийсь меседж, який свідчитиме про компанію. Також це правило відноситься і до назви організації, і до слогану.

Якщо процес створення бренду почати із фірмового стилю, то це дасть не тільки узгодженість графіки, але й узгодженість всієї комунікації бренду.

Створення візуальної ідентичності є хорошим вкладенням у розвиток компанії. Звичайно, на початку потрібні будуть тільки логотип і візитні картки. Згодом інвестиції, вкладені у візуальну ідентифікацію, повернуться. Інші проекти буде набагато легше реалізувати, а дизайнеру не потрібно розробляти усе наново, а лише продовжувати роботу. Таким чином, весь процес створення бренду за допомогою професійної візуальної ідентифікації просто дешевший в довгостроковій перспективі.

Отже, професійний брендинг компанії допоможе виділитися серед інших, гучно заявити про себе на ринку та привернути увагу потенційних клієнтів. Тому слід думати цілісно про ідентифікацію компанії.

Список використаних джерел:

1. Ейрі Д. Логотип і фірмовий стиль. Керівництво дизайнера. – СПб.: Київ, 2011. – 208 с.
2. DaliWin: digital marketing & branding [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dalistrategies.com/ua/shho-take-firmovij-stil/>
3. Idea Digital Agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ideadigital.agency/firmovij-stil/>
4. KOLORO: brand design [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://koloro.ua/ua/blog/branding-i-marketing/firmennij-stil-eto-upakovka-vashej-kompanii.html>
5. Leosvit: real marketing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://leosvit.com/srv/branding/firmstyle>
6. UAH: український рекламний дім [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://urd.com.ua/ua/dyzain/firmovyi-styl>

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бондар О.Б.

*кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

ЛАНДШАФТИ ВОДОЗБОРУ РІЧКИ СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ

В основі ландшафтної екології лежить суб'єкт-об'єктний принцип визначення предметів її досліджень. Ними є просторові процеси, структури, часові зміни, цінності та значення ландшафту, які є важливими з позицій його суб'єктів – джерел активності, які діють у ньому [2; 3].

В Україні виділяють два класи ландшафтних комплексів: рівнинний та гірський [4]. Водозбір річки Сіверський Донець належить до рівнинного ландшафтного комплексу. Так, Максименко Н.В., Квартенко Р.О., Різник К.Ю. проаналізували ландшафтну структуру території Харківської області на рівні фізико-географічних країв, областей і районів [6].

Крайнюков О.М. Кривицька М.І., Крайнюков О.О. проаналізували ландшафтну структуру Харківської та Рівненської областей. Встановили ландшафтні особливості територій, які впливають на формування екологічного стану водних об'єктів, та виконано їх порівняльний аналіз. Визначили найбільш вразливі до забруднення річки територій, що досліджувалися [5]. Вивчення особливостей формування різних типів ландшафтів на території України, а також на водозборах річок є актуальним.

Межі водозбору Сіверський Донець визначено за допомогою програми MapInfo Professional 12.5 і векторної карти України. Для визначення типів ландшафтів використовували карту Національного атласу України [7].

Усього на території дослідного об'єкта визначено 8 видів ландшафтів (рис. 1). Так, виділяються: лесові низовини, розчленовані, з сірими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами, островними кленово-липовими дібровами (1), лесові височини, розчленовані, з чорноземами типовими малогумусними з сірими опідзоленими ґрунтами, у минулому під лучною рослинністю, з островними дібровами (2), лесові височини,

останцево-горбисті, розчленовані ярами та балками, врізаними в крейдові відклади, з чорноземами типовими середньогумусними, острівними дібровами (3), лесові тераси з чорноземами типовими, середньогумусними в комплексі з солонцюватими, у минулому під лучною рослинністю, з острівними дібровами (4), Піщані тераси, горбисті, з дерново-підзолистими ґрунтами, з борами і субборами (5).

Рис. 1. Типи ландшафтів на водозборі річки Сіверський Донець

Лесові тераси, розчленовані, з чорноземами звичайними середньогумусними у комплексі з солонцюватими, з острівними дубово-сосновими сугрудами (6). Лісові, лучні остепнені та солонцюваті заплави (7). Плавні, лучно-степові солонцювато-солончакуваті заплави (8).

Таким чином, особливості ландшафтної структури на водозборах Сіверського Дінця впливають на формування типів лісу [1], а також на динаміку лісівничо-таксаційних показників насаджень.

Список використаних джерел:

1. Бондар О.Б. Лісистість і лісівничо-таксаційні особливості насаджень водозборів річок Лівобережного Лісостепу. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2018. № 132. С. 13–24. DOI: <https://doi.org/10.33220/1026-3365.132.2018.13>

2. Гродзинський М.Д. Ландшафтна екологія як нечітка суб'єкт-об'єктна система. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Географія*. 2011. Вип. 22. С. 33–38.
3. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології : Підручник. Київ : Либідь, 1993. 224 с.
4. Давиденко В.А., Білявський Г.О., Арсенюк С.Ю. Ландшафтна екологія. Київ : Лібра, 2007. 280 с.
5. Крайнюков О.М., Кривицька М.І., Крайнюков О.О. Основні ландшафтні передумови формування екологічного стану водних об'єктів (на прикладі Харківської та Рівненської областей). *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 22–25.
6. Максименко Н.В., Квартенко Р.О., Різник К.Ю. Оновлене фізико-географічне районування Харківської області. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Екологія*. 2016. Вип. 14. С. 20–32.
7. Національний Атлас України [Карти]. 2007. Київ : ДНВП «Картографія».

Василега П.А.

аспірант,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ОПОРНО-РУХОВУ СИСТЕМУ ДІТЕЙ

М'язову силу визначають як найбільше механічне зусилля або обертальний момент, що потенційно можуть бути відтворені м'язом або їх групою. Це важливий елемент підготовленості організму, слабка мускулатура може суттєво обмежити рівень щоденної рухової активності. Виокремлюють три види м'язових скорочень: концентричні (м'яз скорочується) ексцентричні (м'яз подовжується під впливом зовнішніх механічних чинників) ізометричні (довжина залишається незмінною, зовнішні механічні сили аналогічні його скороченню). Таким чином, максимальна м'язова діяльність в трьох формах скорочень може бути використана для опису м'язової сили.

В літературі присвяченій фізичній підготовленості, часто зустрічається така характеристична категорія м'язової сили як вибухова сила. Відмітимо, що дана характеристика не є силою, так як вимірюється

механічною потужністю, а не силою чи обертальним моментом. На відміну від анаеробної підготовленості, яка відноситься до організму в цілому, сила є локальною характеристикою окремого м'язу, чи групи м'язів. Сила змінюється від однієї групи м'язів до іншої, ступінь кореляції між ними може варіювати в широких межах. Так наприклад, динамометр може забезпечити визначення сили хвату, тобто інформацію про ізометричну силу м'язів згиначів пальців рук [1–3].

В однократних та тривалих повторних спостереженнях відмічали зміну м'язової сили у дитячому та підлітковому віці. Данні свідчать, що з поступовим розвитком дитини та збільшенням м'язової маси збільшується і сила. Разом з тим, взаємозв'язок між силою, довжиною тіла та м'язовою масою відрізняється в залежності від групи м'язів та силовими характеристиками.

В пубертатний період інтенсивність розвитку сили у хлопчиків та дівчаток аналогічна, м'язова сила в двох групах однакова або трішки вище у хлопчиків. Прискорений розвиток сили у хлопчиків припадає на 13-14 років, а у дівчаток подібна тенденція відсутня. Швидкість збільшення сили в підлітковому віці варіює в залежності від збільшення довжини тіла.

Величина сили визначається сукупністю морфологічних, біохімічних та нейрогуморальних факторів, такий розвиток не є простим відображенням хронологічного віку. Сила пов'язана з процесами статевого дозрівання, який можна виразити як кістковий вік. Наприклад, діти одного хронологічного віку, що рано досягають статевої зрілості є більш сильними, ніж діти, що досягають статевої зрілості пізніше. Дана кореляції більш помітна у хлопчиків.

Розглянемо фактори, що визначають рівень силових можливостей в процесі розвитку. Сила визначається головним чином двома факторами: площею поперечного перерізу м'язу в процесі скорочення, та кількістю рухових одиниць, що активовані в будь-який період часу. Площа відображає розмір, певною мірою число м'язових волокон. Відомо, що на ізометричну силу довжина м'язу не впливає, швидкість скорочення в період динамічних навантажень пов'язана з довжиною, яка збільшується по мірі росту дитини. Не відомо, чи відображає збільшення сили зміну скорочувальних характеристик м'язу [1].

Дані фактори дозволяють визначити силу окремого м'язу або їх групи у лабораторних умовах. В повсякденній та спортивній діяльності дана координація є важливим показником.

Нормальний розвиток кісткової тканини в дитячому та підлітковому віці, має значення для попередження потоншень кісток та переломів в майбутньому. Щільність мінералів в кістках зазвичай підвищується в період росту, досягає піку на початку періоду статевого дозрівання а потім знижується. Забезпечення приросту кісткової маси в дитинстві забезпечується завдяки раціональному харчуванню та руховій активності, яка може зменшити ступінь зниження кісткової маси [3].

В період росту у кістках відбувається збільшення розмірів, вмісту в ній мінеральних речовин, та збільшення їх щільності. Виміри щільності кортикального та трабекулярного шарів кістки реалізується за допомогою комп'ютерної томографії та абсорбціометрії.

Вміст, та регіональна щільність мінералів у кістках, поступово підвищується в пубертатний період, статевая кореляція відсутня. Активність остеобластів підвищується за рахунок інсуліноподібних факторів росту, що обумовлено дією соматотропіну, що виділений гіпофізом. Значну кореляцію між рівнями інсуліноподібних факторів росту в крові та регіональній щільності кісток спостерігали у хлопчиків та дівчаток пре пубертатного віку [1; 3].

В пубертатний період збільшення щільності кісток прискорюється у відповідь на анаболічну дію статевих гормонів. В період від 10 до 15 років спостерігається максимальне збільшення щільності скелету (15-25%). Більшість досліджень вказують, що естрогени відіграють головну роль в розвитку кісток в підлітковий період розвитку, як у дівчаток так і хлопчиків. В свою чергу тестостерон обумовлює розмір кортикального шару кісток. Варто відмітити, що збільшення кісткової маси в пубертатний період більш виражене у хлопчиків. Більш високі показники відмічаються у хлопчиків в пізній пубертатний період, а статеві відмінності стають очевидними в ранньому пубертатному періоді.

Три фактори мають критичне значення для нормального розвитку кісткової тканини: відповідне гормональне стимулювання; достатнє надходження кальцію; вплив сили тяжіння та рухової активності.

Про важливість рухової активності свідчать явища дистрофії кісток, що відбувається у випадку імобілізації. Звичайні втрати кісткової маси при накладанні гіпсу становлять 15-20%, що супроводжується виділенням кальцію з сечею.

Сили, що утворюються в результаті нормальних м'язових скорочень в комбінуванні з гравітаційними навантаженнями, призводять до змін кісткової структури. Ці зміни обумовлюють біохімічні реакції, які

стимулюють проліферацію та диференціацію клітин і утворення кісткової тканини.

Результати досліджень свідчать про наявність позитивного зв'язку між щільністю мінералів у кістках та руховою активністю з високим гравітаційним навантаженням. В процесі дослідження було виявлено, що у фізично активних дітей щільність мінералів в кістках збільшилася на 9-17% у порівнянні з малоактивними дітьми. В одному з досліджень у 27-річних чоловіків та жінок, які відмічалися високою руховою активністю в попередні 15 років, спостерігали більш високий пік щільності мінералів, на противагу менш активним, рухова активність є потужним остеогенним детермінантом [1].

Таким чином, процеси розвитку та статевого дозрівання відіграють важливу роль на формування силових характеристик опорно-рухового апарату. Інтенсивність цих сил, є потужнішим стимулом ніж кількість повторюваних навантажень.

Список використаних джерел:

1. Бар-Ор О. Здоровье детей и двигательная активность: от физиологических основ до практического применения / О. Бар-Ор, Т. Роуланд; пер. с англ. И. Андреев. – К.: Олимп. л-ра, 2009. – 528 с.
2. Коваленко І. Стан здоров'я молодших школярів і особливості взаємозв'язку фізичної підготовленості та частоти захворювань // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Євгена Приступи. – Л., 2011. – Вип. 15, т. 2. – С. 90–94.
3. Коваль О.Г. Вплив рухової активності на рівень здоров'я і тривалість життя людини // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2015. – № 8. – С 188–193.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Кравченко В.О.

студентка,

Луцький педагогічний коледж

МЕТЕОРОЛОГІЯ, КЛІМАТОЛОГІЯ, АГРОМЕТЕОРОЛОГІЯ

Агromетeоролoгія – це наука, яка вивчає метеорологічні, кліматичні та гідрологічні умови у їх взаємодії з об'єктами та процесами сільськогосподарського виробництва.

Предметом вивчення агromетeоролoгії є погода, клімат, водний і тепловий режим ґрунтів, сільськогосподарські культури, тварини й процеси сільськогосподарського виробництва. На сучасному етапі розвитку суспільства найважливішими завданнями агromетeоролoгії є:

- вивчення та опис закономірностей формування метеорологічних і кліматичних умов сільськогосподарського виробництва;
- розробка методів кількісної оцінки впливу метеорологічних факторів на стан ґрунту, сільськогосподарських тварин; розвиток і розповсюдження шкідників та хвороб сільськогосподарських культур;
- розробка методів агromетeоролoгічних прогнозів;
- агрокліматичне районування, розміщення нових видів, сортів та гібридів сільськогосподарських культур і порід тварин;
- агрокліматичне обґрунтування засобів меліорації земель, мікроклімату полів, впровадження індустріальних технологій у рослинництві, у тому числі диференційованого застосування агротехніки відповідно до складених (або очікуваних) умов погоди;
- розробка методів боротьби з несприятливими та небезпечними для сільського господарства гідрометеорологічними явищами, у т.ч. методів активного впливу на ці явища.

До основних методів агromетeоролoгічних досліджень відносяться:

1) Метод одночасних спостережень за станом, ростом та розвитком рослин і метеорологічними умовами, в яких вирощуються об'єкти спостережень. Це основний метод в агromетeоролoгічних дослідженнях (запропонований П.І. Броуновим).

2) Метод прискорених (частіших) строків сівби при якому рослини висіваються в полі у різні строки (наприклад, через кожні 5-10 діб). Таким чином рослини різних строків сівби розвиваються у неоднакових метеорологічних умовах.

3) Метод географічних посівів, при якому в різних ґрунтово-кліматичних умовах (в різних географічних пунктах) висіваються дослідні рослини. Цей метод дозволяє вирішити ту саму задачу, що і в попередньому методі.

4) Метод експериментально-польовий, при якому в польових умовах за допомогою різноманітних стаціонарних та пересувних камер штучного клімату (фітотронів), теплиць та іншого регулюється температура та вологість ґрунту, кількість світла, газовий склад повітря, тощо.

5) Методи математичної статистики та моделювання дозволяє обчислювати масові матеріали спостережень і отримувати різноманітні взаємозв'язки між погодними умовами та розвитком окремих культур або тварин.

6) Метод теоретичного аналізу передбачає отримання у кількісній формі виявлених теоретичним шляхом закономірностей.

7) Метод дистанційних вимірів з гелікоптерів, літаків, супутників та ін. дозволяє визначити параметри стану агрометеорологічних об'єктів на великих площах.

Метеорологія –це наука про атмосферу, її склад, будову, властивості та про фізичні, хімічні процеси і явища, які відбуваються в ній. Предметом вивчення метеорології є атмосфера. Метеорологія вивчає [1, с. 8]:

- склад і будову атмосфери;
- теплообіг і тепловий режим у атмосфері та на земній поверхні;
- водообіг і фазові перетворення води в атмосфері;
- рух повітряних мас;
- електричні, оптичні та акустичні явища в атмосфері;
- розробляє методи передбачення атмосферних явищ і впливу на них.

При вивченні цих процесів широко використовуються закони, встановлені гідромеханікою, термодинамікою та іншими розділами фізики [1, с. 8].

Сучасну метеорологію за специфікою завдань та методів досліджень можна поділити на ряд розділів, які мають характер окремих наукових дисциплін, це [1, с. 8]:

- динамічна метеорологія;
- фізика граничного шару;

- фізика верхніх шарів атмосфери;
- фізика хмар і опадів тощо.

Кліматологія – наука, яка вивчає закономірності формування кліматів, їх розподіл на земній кулі та зміни в минулому і майбутньому [2, с. 9].

Якщо метеорологія вивчає атмосферні процеси і явища, то кліматологія вивчає клімат, тобто одну із найважливіших фізико-географічних характеристик місцевості і є самостійною географічною наукою. В географії кліматологія займає одне із перших місць, оскільки клімат є визначальним фактором у ході біологічних процесів, розповсюдженні рослин, їх хімічного складу та врожайності, ґрунотовтвірних процесів, процесів вивітрювання, формування географічної зональності. У сучасній кліматології широко використовуються фізико-математичні методи дослідження, моделювання з використанням потужної обчислювальної техніки [2, с. 10].

Сучасна кліматологія як наука здатна вирішувати багато питань наукового і практичного характеру. До головних задач, які вона розв’язує сьогодні, належать [3, с. 10]:

- вивчення загальних закономірностей генезису клімату Землі;
- дослідження змін і коливань глобального клімату;
- вивчення клімату історичного і геологічного минулого;
- розробка методів прогнозу напрямів (сценаріїв) змін клімату;
- класифікація клімату і кліматичного районування території для розв’язання практичних задач;
- опис клімату різних географічних районів Земної кулі.

Завдяки цьому в кліматології склались і набули розвитку різні напрямки і розділи. Як дисципліна вона зазвичай поділяється на загальну (фізичну) кліматологію, кліматографію, аерокліматологію, мікрокліматологію, прикладну кліматологію [3, с. 10].

Список використаних джерел:

1. Сарапіна М.В. Метеологія та кліматологія. – НУЦЗУ, 2016. – 207 с.
2. Врублевська О.О., Катеруша Г.П., Гончарова Л.Д. Кліматологія: Підручник. – Одеса: Вид-во, 2013. – 344 с.
3. Врублевська О.О., Катеруша Г.П. Кліматологія. Конспект лекцій. – Одеса, 2011. – 140 с.

Оліферчук Б.О.

магістрант,

Одеський державний екологічний університет

ВМІСТ ПИЛУ В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ ЯК ІНДИКАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Відомо, що сталий розвиток – це такий розвиток, який дозволяє задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для майбутніх поколінь. Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» окремими цілями визначені такі:

- забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;
- забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
- життя невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками;
- збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку;
- захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття [1].

Тобто майже третина цілей, яка визначена указом Президента України, відноситься до питань екологічної безпеки держави і збереження якісного довкілля для майбутніх поколінь.

Існує певний перелік індексів і індикаторів, які застосовуються для оцінки сталого розвитку. Згідно з метрикою для вимірювання процесів сталого розвитку (МБСР) [2], сталий розвиток оцінюється з позицій економічного, екологічного і соціального-інституціонального характеру. Індекс екологічного виміру (I_e) можна визначати з урахуванням трьох категорій екологічної політики: 1) екологічні системи (I_{SYS}); 2) екологічне навантаження (I_{STR}); 3) регіональне екологічне керування (I_{REG}). Ці категорії містять 13 індикаторів і 44 показники [2].

Індикатор сталого розвитку – це показник, який відображає економічний, соціальний і/або екологічний розвиток у певному регіоні, і має такі властивості як простота інтерпретації, широкий діапазон,

чутливість до змін, кількісна визначеність і дозволяє робити прогнози й вчасно визначати тенденції [2].

Метою даної роботи є аналіз вмісту в атмосферному повітрі регіонів Північно-Західного Причорномор'я (Одеська, Миколаївська і Херсонська області) з позицій параметрів сталого розвитку регіонів. Раніше автором проаналізовано розподілу концентрацій завислих речовин (пил і сажа) у повітряному басейні регіонів дослідження, а також проведено ранжування територій за вмістом завислих речовин за багаторічний період [3].

Індекс екологічного виміру включає, як зазначено вище, 3 категорії екологічної політики. В категорії «Екологічні системи» міститься 6 індикаторів, в тому числі індикатор повітря I_{AIR} з такими параметрами: середні концентрації діоксиду азоту (I_{NO_2}), діоксиду сірки (I_{SO_2}) і пилу (I_{TCR}) в атмосферному повітрі міст.

Таким чином, вміст пилу в атмосферному повітрі є одним з параметрів сталого розвитку з позицій екологічної складової. Нами було виконано розрахунок відповідного параметру I_{TCR} для регіонів Північно-Західного Причорномор'я за даними моніторингових спостережень за 2014 – 2018 рр. Для аналізу вихідні дані були нормовані так, щоб усі параметри приймали значення від 0 до 1 із застосуванням принципу лінійного нормування:

$$\tilde{x}_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}. \quad (1)$$

Аналіз отриманих нормованих значень показав, що мінімальні показники у переважній більшості характеризують найкращі умови, а максимальні – найгірші. Тобто найкращі умови показників сталого розвитку характеризуються показниками, наближеними до 0.

Результати розрахунку наведені нижче (табл. 1). Тобто з позицій сталого розвитку за параметром вмісту пилу у повітряному басейні найбільш несприятливі умови відзначаються для м. Одеса, а найбільш сприятливі – для м. Херсон.

Таблиця 1

**Значення параметра I_{TCR} для територій
Північно-Західного Причорномор'я (2014–2018 рр.)**

Параметр	м. Одеса	м. Миколаїв	м. Херсон
I_{TCR}	1	0,33	0

Джерело: за автором

Представлені результати є частиною комплексного дослідження, присвяченого оцінці і аналізу забрудненості повітряного басейну регіонів Північно-Західного Причорномор'я завислими речовинами.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 25.07.2020).
2. Сталый розвиток регіонів України. URL: http://nung.edu.ua/files/attachments/stalyy_rozvytok_regioniv_ukrayiny.pdf (дата звернення: 07.06.2020).
3. Оліферчук Б.О., Чугай А.В. Аналіз забруднення повітряного басейну м. Одеса сажею : *Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Сталый розвиток країни в рамках Європейської інтеграції»*. Житомир : ДУ «Житомирська політехніка», 2019. С. 55.

Стефурак О.М.

технік-лаборант;

Корчемлюк М.В.

кандидат технічних наук, завідувача лабораторією;

Хром'янчук Н.Я.

молодший науковий співробітник;

Кравчинський Р.Л.

провідний науковий співробітник;

Мотрук М.В.

науковий співробітник,

Карпатський національний природний парк

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХІМІЧНОГО СКЛАДУ ТА ЯКОСТІ ВОДИ ВЕРХІВ'Я Р. ПРУТ У 2020 РОЦІ

Актуальність питання. Моніторинг хімічного складу поверхневих водних тіл та визначення їх екологічного стану є невід'ємною частиною реалізації цільових програм у сфері водної політики відповідно до світових нормативів і Водної рамкової директиви ЄС зокрема [1].

Верхів'я р. Прут – один із найцікавіших об'єктів Карпатського регіону у економічному, туристично-рекреаційному, науковому та інших аспектах. Більша частина території досліджень знаходиться в межах Карпатського національного природного парку. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 року № 147-р, витоки р. Прут (загальна площа 4935,44 га) було включено до переліку водно-болотних угідь міжнародного значення. Таким чином, до вивчення верхів'я Прута проявляється значний інтерес не лише з боку держави, а й міжнародної спільноти.

Методика досліджень. Вивченням хімічного складу та водних ресурсів верхньої ділянки басейну р. Прут займались спорадично фахівці Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (Ющенко Ю.С.), Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Львівського національного університету ім. І. Франка (Клапчук В.М., Ковальчук І.П.) та ін., вчені різних науково-дослідних інститутів, зокрема Національної академії наук України [6; 8].

Сьогодні найбільш ґрунтовно вивченням хімічного складу і якості води верхів'я Пруту займаються фахівці Карпатського національного природного парку [2; 3; 4].

Спостереження за хімічним складом води верхів'я р. Пруту у 2020 році проводились у контрольних створах вище і нижче скидів стічних вод : навчально-спортивної бази «Заросляк» (створи № 1-2); санаторію «Гірське повітря» (створи 3-4, смт Ворохта), санаторію МВС «Кремінці» (створи 5-6, с. Татарів), Яремчанського ВУВКГ (створи 7-8) та у гирлі приток – Прутець-Чемигівський, Мересний, Кісний, Жонка (створи 9-12).

Оперативне визначення вмісту у воді деяких фізико-хімічних показників (мінералізація, температура, величина водневого показника, вміст нітратів та концентрація розчиненого кисню) проводилось у польових умовах за допомогою портативних вимірювальних приладів. Більш детальніший аналіз проводився у лабораторних умовах.

Екологічна класифікація води проводилась відповідно до «Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями» [5].

Результати досліджень та їх обговорення. За результатами досліджень 2020 року виявлено, що *вміст головних іонів* у воді р. Прут та її притоках коливався у межах 50-170 мг/дм³, тому відповідно детальної класифікації М.С. Гуревича і Н.І. Толстіхіна (1961) за величиною мінералізації характеризувалася як дуже прісна і нормально

прісна. Найменші сезонні коливання мінералізації води спостерігались на р. Жонка ($55-81 \text{ мг/дм}^3$). За даним показником усі води відносились до I класу I категорії якості (відмінні за станом і дуже чисті за ступенем забрудненості).

За величиною водневого показника (pH) у 2020 р. вода р. Прут змінювалась (відповідно класифікації) у різні сезони від слабо кислих до сильно лужних. При цьому показник pH на колювався у межах від 6,2 (III клас 5 категорія якості – посередні за станом та помірно забруднені за ступенем чистоти) до 8,6 (IV клас 6 категорія якості – погані за станом та брудні за ступенем чистоти). Проте, за середньорічними даними вода була доброю за станом та дуже чистою за ступенем забрудненості (рис. 1).

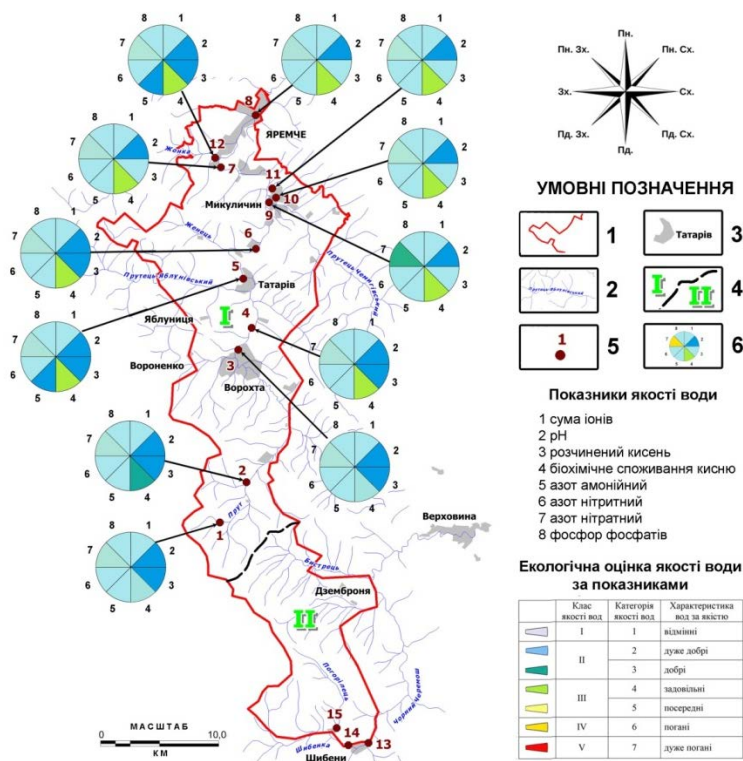

Рис. 1. Екологічна оцінка якості води річок верхів'я Прута за середньорічними показниками у 2020 році

Кисневий режим річок на території досліджень характеризувався відносно добрими показниками. Вміст розчиненого у воді кисню коливався в межах 7,1-9,5 мг/дм³, що відповідало I-II класу якості (відмінні та добрі за станом) 1-3 категорії (дуже чисті та досить чисті за ступенем забрудненості). Лише в окремі періоди вміст розчиненого у воді кисню опускався до рівня 5,9-6,9 мг/дм³ (літньо-осінній меженний період). У цей час вода відносились до III класу 4-5 категорії якості і характеризувалась як задовільні і посередні за станом та слабко і помірно забруднені за ступенем чистоти.

Серед інших забруднюючих компонентів води р. Прут та приток слід виділити *нітратні іони та амонійного азоту*. За їх вмістом вода характеризувалась відносно добрим станом, проте в окремі періоди відповідала III-IV класам якості (задовільні та погані за станом) у всіх створах.

Традиційно, погіршення екологічного стану р. Прут спостерігалось у створах нижче скидів стічних вод. В цілому, порівнюючи із попереднім роком [4] якість води стала помітно кращою.

Значний вплив на формування хімічного складу та якості води здійснив паводок 23 червня 2020 року (рис. 2). У цей періоду воді виявлено високий вміст гумінових кислот, подекуди підвищена мінералізація води (200 мг/дм³), низький рівень рН (6,4 що пов'язано із кислотним характером опадів).

**Рис. 2. Проходження паводку на р. Прут 23 червня 2020 р.
(м. Яремче, створ гідрологічного поста
Управління гідрометеорології ДСНС України)**

Список використаних джерел:

1. Директива 2000/60/ЄС Європейського парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23.10.2000 р.
2. Карпатський національний природний парк: монографія / За ред. Приходька М.М., Киселюка О.І., Яворського А.І. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – 627 с.
3. Корчемлюк М.В. Особливості формування хімічного складу води верхів'я р. Прут у 2018 році // Корчемлюк М.В., Кравчинський Р.Л., Стефурак О.М., Мотрук М.В // «Функціонування природоохоронних територій в сучасних умовах» (18-20 вересня 2019 р.): тези доп. – 2019.
4. Літопис природи. Книга XXXIV. Яремче: Карпатський національний природний парк, 2020. – 294 с.
5. Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями / [Романенко В.Д., Жукинський В.М., Оксіук О.П. та ін.]. – К.: Символ-Т, 1998. – 28 с.
6. Полищук В.В. Биogeографические аспекты изучения водоемов бассейна Дуная в пределах СССР / В. В. Полищук, И. Г. Гарасевич ; АН УССР. Отд-ние географии Ин-та геофизики им. С.И. Субботина. – К.: Наук. думка, 1986. – 211 с.
7. Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення // Офіційний вісник України, 2011, № 14. – С. 64.
8. Ресурсы поверхностных вод СССР. Том 06. Украина и Молдавия. Выпуск 1. Западная Украина и Молдавия / Под ред. Каганера М.С. – Л.: Гидрометиз, 1978. – 491 с.
9. Korchemlyuk M. Anthropogenic influence from point and diffuse sources of pollution in the Upper Prut River basin / M. Korchemlyuk, L. Arkhipova, R.L. Kravchynskyi, J.D. Mykhailiuk // Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. 2019. № 1. P. 125–131.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Біліченко А.П.

аспірант,

Університет митної справи та фінансів

КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО АУДИТУ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ НОВІТНІХ ФОРМ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій дав відповідний поштовх удосконаленню методів комп'ютерного аудиту, а відтак і запровадженню електронного аудиту (далі – е-аудит). Такий вид аудиту характеризується як верифікація та перевірка бухгалтерських операцій, яка здійснюється в електронному середовищі за допомогою комп'ютеризованих інструментів, використовуючи аналітичні, оціночні та тестові методи аудиту.

Питання електронізації аудиту висвітлювалось у працях як вітчизняних (Я. Гончарук, В. Рудницький, О. Кушнар'єв, С. Івахненко, Т. Мултанівська, О. Кузуб, В. Лісіна та ін.), так і в зарубіжних вчених (М. Васархелай, Р. Вебер, Б. Дженкінс, П. Квест, К. Кловз та ін.).

Е-аудит значно полегшує роботу контролерів і сьогодні широко застосовується у країнах Європейського Союзу, США та Австралії при інспектуванні дотримання суб'єктами господарювання (особливо великими платниками податків) податкового законодавства [1].

Україна теж активно запроваджує електронний аудит. Так, Міністерством фінансів України було розроблено Концепцію впровадження електронного аудиту (е-аудиту) для платників податків (далі – Концепція). Концепцію було розроблено на виконання пункту 2 умов Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та Європейським Союзом щодо отримання Україною макрофінансової допомоги та представлено громадськості 30 листопада 2020 р. Реалізація Концепції передбачена на період до 2027 р.

Відповідно до положень Концепції, її метою є перехід до якісно нового рівня здійснення контрольно-перевірочної роботи, що буде базуватись на таких принципах:

- превентивність – своєчасне та оперативне виявлення помилок під час розрахунку податкових зобов'язань платниками податків;
- результативність – підвищення ефективності та точності відбору платників та операцій для проведення податкових перевірок;
- автоматизація – використання спеціалізованого програмного забезпечення для здійснення аналізу;
- ризик-орієнтованість – акцент на перевірці ризикованих операцій в рамках контрольно-перевірочної роботи;
- прозорість – мінімізація «людського фактору».

Впровадження Концепції надасть змогу застосовувати сучасні технології під час здійснення податкового контролю та сприятиме вирішенню наступних завдань:

- вдосконалення ризик-орієнтованих підходів на доперевірочному та перевірочному етапах;
- підвищення швидкості, точності та ефективності результатів перевірок;
- створення можливостей для платників податків щодо самоперевірки поданої податкової звітності;
- зменшення кількості податкових запитів до платників податків;
- зменшення податкових правопорушень та судових спорів;
- зменшення особистих контактів між платником податків та контролюючим органом, зниження впливу «людського фактору».

Слід вказати, що систематизований аналіз інформації, що передається від платника податків до контролюючого органу, створить додаткові можливості для виявлення тенденцій у здійсненні податкових правопорушень з метою їх оперативного вирішення.

Механізм електронного аудиту базується на інформації, отриманій від платників податків у вигляді стандартного аудиторського файлу (SAF-T), розробленого Організацією економічного співробітництва та розвитку. Цей файл є легким у використанні та призначений для здійснення заходів податкового контролю із застосуванням спеціалізованого програмного забезпечення.

Очікується, що реалізація Концепції дасть можливість, зокрема:

- розвивати ризик-орієнтовані підходи з акцентом на системну оцінку та опрацювання ризиків із застосуванням комплексу аналітичних,

контрольних та інших заходів та інструментів на доперевірочному та перевірочному етапі;

- зменшити витрати робочого часу на здійснення заходів податкового контролю;

- покращити якість та результативність податкового контролю за рахунок автоматичного аналізу і тестування показників податкової та фінансової звітності, виявлення розбіжностей та ризиків;

- прискорити та спростити процедури аналізу даних бухгалтерського та податкового обліку платників податків в електронному вигляді, стандартизувати та уніфікувати процеси контрольно-перевірочної роботи;

- підвищити рівень добровільного дотримання платниками податків норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;

- зменшити вплив «людського» фактору під час процедур податкового контролю [2].

Таким чином, на основі вищевказаного матеріалу пропонуємо під час впровадження Концепції враховувати зарубіжний досвід проведення електронного аудиту, який показав суттєву дієвість. Так, результатом функціонування електронного аудиту в Азербайджані стало те, що час проведення податкових перевірок скоротився в 1,5 раза та збільшилася ймовірність виявлення фактів ухилення від сплати податків до 90-95% [3].

Отже, реалізувавши Концепцію впровадження електронного аудиту для платників податків, Україна зможе перейти до якісно нового рівня здійснення контрольно-перевірочної роботи, підвищивши стандарти взаємовідносин держави та бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Подік І.І., Живко М.О., Вольних А.І. Електронний аудит на основі податкового аудиторського файлу: світовий досвід та українські перспективи / І. Подік, М. Живко, А. Вольних // Соціально-правові студії. – 2018. – Вип. 1. – С. 158–166. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/sps/SPS_2018_1/24.pdf

2. Мінфін презентує Концепцію е-аудиту для платників податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_prezentuie_kontseptsiuu_e-audituu_dlia_platnikiv_podatkiv-2570?fbclid=IwAR05HUQHibNGZ9yegC6p4ctzDLXneq9J9jE4Kc-U457qxRFDgJDorWBW-tQ

3. Концепція е-аудиту: плюси та мінуси для платників податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/kontseptsiya-e-audyty-plyusy-ta-minusy-dlya-platnykiv-podatkov/>

Галушка О.В.

магістрант,

Київський університет культури

ІДЕОЛОГІЯ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Процес державотворення є наразі актуальним явищем для сучасної України. На думку багатьох політиків, він суттєво залежить від ідеології, яку сприймає, визнає та сповідує народ. Що, на перший погляд, є простішим, аніж об'єднатися всім громадянам держави навколо однієї національної ідеї та дотримуватися її позицій упродовж існування держави? Це питання донині актуальне для українського суспільства. Однак слід погодитися з тим фактом, що до сьогодні в Україні питання ідеології залишається відкритим, і лише певні конституційні позиції утримують нас у межах відповідної державності. Проте дуже хотілося, аби український народ міг бути об'єднаний відповідною національною ідеологією, яка була б складовою державної політики для багатьох поколінь можновладців.

Аби актуалізувати означену проблему, з'ясуємо, як ідеологія пов'язана з державною політикою. У «Політичному енциклопедичному словнику» [4] за загальною редакцією П.М. Требіна термін «ідеологія» тлумачиться як «...система концептуально сформованих уявлень, ідей і поглядів, що виражає інтереси, світоглядні ідеали, умонастрої різних соціальних класів та інших соціальних груп, на основі якої усвідомлюються і оцінюються відносини людей і їх спільнот до соціальної дійсності в цілому і одна до одної і (або) санкціонується встановлені форми панування і влади, або обґрунтовуються необхідність їх перетворення і подолання» [4, с. 293].

У підручнику «Політологія» [1] за авторством О. Воронянського, Т. Кулішенко, І. Скубій поняття «ідеологія» представлено як «...теоретичну систему поглядів та ідей, у якій усвідомлюються й оцінюються ставлення людей до дійсності та однієї людини до іншої, соціальні проблеми і конфлікти, а також формулюється мета (програма) соціальної дійсності, спрямована на зміцнення або заміну (розвиток) наявних суспільних відносин» [1, с. 114].

Аналізуючи сутність і роль державної ідеології в розбудові держави України, О. Макаренко звертає увагу на такий феномен, як «ідеологія

державотворення», наголошуючи на тому, що «Ідеологія державотворення зосереджена на формуванні держави як інституту, вибору її форми, шляхів її втілення в життя» [3, с. 271]. Надалі автор у своєму дослідженні розкриває особливості підтримки державою ідеологічної складової у політиці, акцентуючи увагу на тому, що «Суб'єктом державної ідеології є держава як політичний інститут – політико-територіальне та структурно організоване суспільство» [3, с. 273].

На ідеологію як комунікативний інструмент реалізації державної політики у своїх дослідженнях звертає увагу Є. Романенко. Автор зазначає, що «Ідеологія як важлива складова політичної культури суспільства знаходить втілення у відповідних формах державно-управлінської комунікації, за допомогою яких утверджуються відповідні демократичні цінності, надбудовується базис певних комунікативних зв'язків між суспільством та органами державної влади, відповідно до якого формується та реалізується державна політика» [6, с. 121].

Цікавим в історичному аспекті є дослідження О. Постол, що присвячене посткласичній політико-ідеологічній течії та її ролі в умовах соціальних змін кінця XX – початку XXI століття. У своїх висновках щодо історичного поступу поняття «ідеологія» авторка наголошує на тому факті, що «Ідеології підхопили політичну роль двох попередніх форм суспільної свідомості – міфу та релігії, однак їх не можна вважати прогресом, що дає підстави для прогнозування майбутнього «без ідеологій» [5, с. 53].

Продовжуючи аналіз наукових підходів щодо тлумачення взаємозв'язків таких понять як «державна політика» та «ідеологія», нашу увагу привернула стаття А. Сухарина. Автор, досліджуючи державну та публічну ідеологію у форматі їх аргументацій та теоретичного розрізнення наголошує на тому, що «На нашу думку, сьогодні є нагальна потреба в розділенні терміна «державна ідеологія» на її автократичне значення (власне «державна ідеологія») та терміна «публічна ідеологія», як явище, яке існує в системах повноцінної чи обмеженої демократії» [7, с. 5].

Найбільш ґрунтовно, на нашу думку, питання ідеології розкрито в методолого-світоглядному аналізі «Культура. Ідеологія. Особистість» за авторством Л. Губерського, В. Андрущенко, М. Михальченко. Дослідники пропонують таке визначення поняття «ідеології», а саме: «Ідеологія є формою духовної діяльності, системою поглядів, ідей і теорій, які є результатом віддзеркалення дійсності крізь призму (і з позицій) інтересів певних суспільних класів (груп), як теоретичне

обґрунтування системи практичних дій цього класу (соціальної групи), як керівництво до дії й інструмент прогнозування майбутнього, який дає практичні установки для діяльності класу (соціальної групи), особистості і суспільству» [2, с. 132]. Надалі, аналізуючи питання «Чи потрібна Україні державна ідеологія?», автори пропонують певні роздуми на визначене питання, а саме: «Десятиліття формального існування Української держави світоглядно-ідеологічний орнамент її фасаду продовжує вперто нагадувати твір абстрактного мистецтва, в якому важко розгледіти контури чогось тривкого, переконливого й перспективного. Це набір якоїсь замусоленої банальщини, котра не допоможе і світоглядних і аксіологічних лабіринтах сьогодення, а тим більше не стане в нагоді як програма на майбутнє. Відсутність державницької ідеології (як ідеології держави) спонукає не до консолідації суспільства, а до його розшарування за національними, мовними, релігійними та культурними ознаками. Розколотість держави за наведеними параметрами неухильно призводитиме до взаємної опозиційності, протидії чи навіть протистояння виокремлених (відсепарованих) національно-культурних сегментів поки що цілісної держави» [2, с. 356].

Таким чином, проведений аналіз взаємозалежності ідеології та державної політики дає підстави зробити такі висновки:

1. Ідеологія як соціальна форма ціннісних орієнтацій суспільства суттєво залежить від державної політики, оскільки саме державна політика, державне управління та публічне регулювання здатні забезпечити ідеології відповідне нормативно-правове поле, у якому набуде розвитку насамперед національна ідея, національний інтерес, національна єдність.

2. Функціонування інституту державного управління в Україні до нині не змогло подолати «старі», «номенклатурні підходи», що негативно пливає не лише на реалізацію національної ідеології, а й спричиняє суттєву шкоду щодо утримання її в контексті актуального, стратегічного питання сучасної влади.

3. Відсутність чітко визначених підходів щодо змістового наповнення національної ідеології не сприяє визначенню вказаного напрямку як одного з основних у реалізації програм державної підтримки національних ініціатив.

4. Низький рівень політичної культури в Україні нівелює більшість національних ідей і переводить їх у площину націоналістичних

суперечностей, що все більше роз'єднує і без того багатонаціональну державу.

5. Геополітична ситуація в світі повинна переконати чинну українську владу у важливості об'єднання нації саме навколо ідеологічного супротиву планам країн, що не вірять у самостійність та цілісність України.

Проаналізовані аспекти активізували питання публічного регулювання процесу націєтворення у сфері культури, духовного життя та ідеології українців, чому і буде присвячено наступну статтю.

Список використаних джерел:

1. Воронянський О.В. Політологія: підручник / О.В. Воронянський, Т.Ю. Кулішенко, І.В. Скубій – Харків: ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. – 180 с.
2. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість. Методолого-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. – К.: Знання України, 2009. – 578 с.
3. Макаренко О.М. Сутність і роль державної ідеології в розбудові держави Україна / О.М. Макаренко // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – № 1. – С. 268–276.
4. Політичний енциклопедичний словник / уклад.: [Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.]; за ред. П.М. Требіна. – Х.: Право, 2015. – 816 с.
5. Постол О.Є. Посткласичні політико-ідеологічні течії та їх роль в умовах соціальних змін кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. д-ра п. наук: 23.00.03 / Олена Євгенівна Постол. – НПУ ім. М.П. Драгоманова – Київ, 2016. – 405 с.
6. Романенко Є.О. Ідеологія як комунікативний інструмент реалізації державної політики / Є.О. Романенко // Економіка та держава. – 2013. – № 5. – С. 120–123.
7. Сухарина А.А. Державна та публічна ідеологія: аргументація теоретичного розрізнення / А.А. Сухарина // Наук. Журнал «Політикус». – 2019. – Вип. 4. – С. 4–9.

Мосін А.В.

аспірант,

*Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України*

ДЕРЖАВНА ЛІСОВА ОХОРОНА

Основним законом держави визначено, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України [4]. Серед основних багатств народу України є ліси, які є національним багатством і за своїм призначенням та місцезнаходженням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Усі ліси на території України становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави. Порушення лісового законодавства, зокрема незаконне вирубування дерев і чагарників, тягне за собою, серед інших, кримінальну відповідальність, відповідно до закону [5].

Слід зазначити, що наразі ліси України розподілені наступним чином: державні ліси (підприємства Держлісагенства) – 73% (7,6 млн. га), комунальні ліси (органи місцевого самоврядування) – 13% (1,3 млн. га), інші ліси – 6%, ліси Міністерства оборони – 1%, а також 7% (приблизно 0,8 млн. га) безхазяйні ліси [2].

Публічне управління лісовим господарством реалізуються через побудову відповідного механізму, під яким М.Б. Бизова розуміє «сукупність практичних заходів, засобів, важелів і стимулів, за допомогою яких суб'єкти державного управління лісовим господарством здійснюють цілеспрямований вплив на сферу лісового господарства з метою досягнення поставлених цілей та узгодження інтересів» [1, с. 6].

Для реалізації функцій власника лісів, що перебувають у державній власності в Україні створено систему органів управління в сфері лісового

господарства. Зокрема для виконання покладених функцій з реалізується права власності на ліси, Кабінетом Міністрів України було утворено центральний орган виконавчої влади – Державне агентство лісових ресурсів, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства. Основними завданнями Держлісагенства є реалізація державної політики у сфері лісового господарства, здійснення державного управління в галузі ведення лісового господарства, державного контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства, здійснення управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду в лісах підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, здійснює інші функції з управління лісовим господарством, що перебуває у власності держави. Держлісагентство здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи [6], які також утворено Кабінетом Міністрів України в кожному регіоні України [8].

Оскільки відповідно до Конституції та законів України Державу наділено правами власника, то разом з правами виникають і обов'язки, зокрема по здійсненню заходів по збереженню лісового фонду. Організація охорони і захисту лісів передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження лісів від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників і хвороб. Забезпечення охорони і захисту лісів покладається, зокрема на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства та органи місцевого самоврядування, власників лісів і постійних лісокористувачів відповідно до цього Лісового Кодексу України [5].

Охорону і захист лісів на території України здійснюють, крім інших державна лісова охорона, яка діє у складі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань лісового господарства та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління [5].

Державна лісова охорона діє у складі Держлісагенства, Республіканського комітету Автономної Республіки Крим з питань лісового і мисливського господарства, обласних управлінь лісового та мисливського господарства і підприємств, установ та організацій, що

належать до сфери управління Держлісагентства. Метою діяльності держлісоохорони є здійснення правових, лісоохоронних та інших заходів, спрямованих на збереження, розширене відтворення, невиснажливе використання лісових ресурсів та об'єктів тваринного світу [7].

До основних завдань державної лісової охорони належить здійснення державного контролю за додержанням лісового законодавства, забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, захист від шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу [5].

Державна лісова охорона має статус правоохоронного органу, порядок діяльності, якої визначається положенням, що затверджується Кабінетом Міністрів України, при цьому наділена правом здійснення провадження в справах про адміністративне правопорушення, що віднесені законом до їх підвідомчості, а саме адміністративні правопорушення, передбачені статтями 49, 63-70, 73, 75, 77, 188-5 Кодексу України про адміністративне правопорушення. Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, його заступники, головні лісничі, старші інженери та інженери, командири авіаланок, старші льотчики-спостерігачі та льотчики-спостерігачі баз авіаційної охорони лісів, лісничі, помічники лісничих, майстри лісу [3].

В той же час органи державної лісової охорони не наділені правом проведення оперативно-розшукової діяльності, здійснення дізнання та досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень проти довкілля, та у разі виявлення зазначених кримінальних правопорушень державна лісова охорона самостійно не в змозі проводити документування правопорушень, збирати докази, а лише зобов'язані здійснити повідомлення до органів Національної поліції України. Окрім того не зважаючи на статус правоохоронного органу державна лісова охорона не наділена навіть виконувати доручення слідчого, прокурора в кримінальних провадженнях.

Таким чином наразі в складі Держлісагентства діє самостійний правоохоронний орган – Державна лісова охорона, яка забезпечує схоронність та охорону лісів і наділена правозастосовною функцією, а саме здійснення провадження в справах про адміністративне

правопорушення, але не наділена правом здійснення будь-яких дій щодо документування, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, що негативно відображається на публічному управлінні в сфері охорони лісів.

Список використаних джерел:

1. Бизова М.Б. Вдосконалення механізму державного управління лісового господарства (на матеріалах півдня України) : автореф. дис. ... к.держ. упр. : спец. 25.00.02. Одеса, 2010. 20 с.
2. Загальна характеристика лісів України. Державне агентство лісових ресурсів: офіційний сайт. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року № 80732-X. Дата оновлення: 29.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 14.12.2020).
4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 30.11.2020).
5. Лісовий Кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 року № 3852-XII. Дата оновлення: 30.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 05.12.2020).
6. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521. Дата оновлення: 01.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.12.2020).
7. Про затвердження Положення про державну лісову охорону : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. № 976. Дата оновлення: 10.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.12.2020);
8. Про утворення територіальних органів Державного агентства лісових ресурсів та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1364. Дата оновлення: 28.12.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.12.2020).

Мосора Л.С.

кандидат наук з державного управління, доцент;

Мусякевич Н.Р.

студент,

Інститут гуманітарної підготовки та державного управління

Івано-Франківського національного

технічного університету нафти і газу

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕМІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Одним із напрямів розвитку державної міграційної політики повинно стати удосконалення нормативно-правової бази з питань регулювання міграції. Україна є частиною глобального простору, на розвиток міжнародної трудової міграції і спрямованість міграційних потоків усе більше впливає кон'юнктура глобального і регіонально-інтеграційних ринків праці. З одного боку, глобалізація створює нові виклики для України, інтенсифікуючи процеси міжнародної трудової міграції та трансформуючи міграційні зв'язки, а з іншого – члени світового співтовариства ініціюють нові механізми регулювання і координації міжнародної міграції. Це, а також негативна політична ситуація у країні, вказують на необхідність оновлення законодавства з питань державної міграційної політики.

Одним із основних напрямів розвитку державної міграційної політики повинно бути регулювання еміграційних потоків. Зокрема, слід звернути увагу на скорочення еміграції з України за рахунок покращення соціально-економічного становища України. З кожним роком чисельність українських трудових емігрантів збільшується. Україна по праву вважається однією з найбільших країн-донорів трудових ресурсів. Проблема полягає в тому, що в нашій державі не ведеться статистика щодо реальної кількості українських громадян, які працюють за кордоном. Немає також реальних даних щодо обсягів міграції. Це спотворює картину міграційних процесів в Україні, унеможливорює ефективне їх регулювання і потребує більшої уваги уряду на цю проблему [1].

Особливу увагу у цьому напрямі слід приділити запобіганню еміграції молоді, що становить значний потенціал для країни (оскільки

вона освічена, володіє мовами, новітніми технологіями тощо) та окремих категорій фахівців (наприклад, спортсменів, лікарів), передбачає протидію “відтоку мізків». Інструментарій забезпечення цього напрямку повинен бути спрямований на підвищення рівня добробуту потенційних мігрантів та охоплювати: підвищення рівня оплати праці (особливо для висококваліфікованих фахівців і молоді); надання пільгових кредитів на житло; надання спеціальних пільг (податкові, кредитні, тарифні, земельні, орендні, митні, на малий бізнес та інші); надання безкоштовних інформаційних (консультаційних) послуг; зменшення відсотків на кредити для підприємців з високою міжнародною мобільністю (зайнятих у глобальних галузях); створення нових робочих місць у певних галузях економіки і в окремих районах країни з урахуванням кон’юнктури ринку праці; збільшення операційних витрат, пов’язаних із виїздом; зменшення диференціації регіонів у рівні зайнятості, оплати праці, вартості нерухомості; проведення спеціальної агітації і пропаганди, орієнтованих на потенційних емігрантів).

Наступний напрям у сфері регулювання еміграційними потоками спрямований на регулювання зовнішньої зайнятості громадян України. Тимчасовий характер праці за кордоном та сприяння працевлаштуванню відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня мігрантів стимулює збереження і можливе підвищення їх людського потенціалу та його подальшу реалізацію в Україні при поверненні. Політика регульованої зовнішньої зайнятості має, по-перше, засновуватись на вивченні освітнього рівня мігрантів, подальшому працевлаштуванні за кордоном відповідно до їх кваліфікації, забезпеченні можливостей покращення професійного рівня в країнах призначення та визнання цими країнами кваліфікацій мігрантів; по-друге, має врегульовувати питання соціального і пенсійного забезпечення мігрантів, встановлювати порядок внесків до Пенсійного фонду України та зарахування страхового стажу.

Зважаючи на те, що сьогодні багато українських емігрантів працює у неформальному секторі країн-реципієнтів, процес регулювання зовнішньої зайнятості може включати укладання угод про працевлаштування громадян між Державною службою зайнятості України та державними асоціаціями зайнятості і кадровими агентствами, що співпрацюють із суб’єктами неформального сектору країн призначення. Такі угоди, що забезпечать соціальні права мігрантів та дадуть їм законного статусу, можуть створити вигідні умови легальної тимчасової еміграції [2, с. 241–252]. Особливу увагу потрібно приділити

розширенню міждержавного співробітництва у сфері захисту прав та інтересів емігрантів на основі норм міжнародного права. Для цього із країнами, які є центрами тяжіння українських емігрантів, повинні бути підписані відповідні угоди про: працевлаштування мігрантів, мінімальний рівень оплати праці, дотримання прав мігрантів тощо. Координація за дотриманням прав та інтересів мігрантів здійснюється у взаємодії з міграційними службами країн імміграції за участі дипломатичних представництв України.

Для посилення захисту прав та інтересів працівників-мігрантів за кордоном необхідно: активізувати переговори з країнами-реципієнтами української робочої сили щодо розширення легальних каналів працевлаштування українців на їх території, гарантій їхніх прав; підписати міждержавні угоди щодо соціального захисту та пенсійного забезпечення працівників-мігрантів, які передбачали б врахування сукупного страхового стажу, набутого на території України та країн працевлаштування; надавати мігрантам через дипломатичні представництва за кордоном, кол-центри та веб-сайти державних органів в Україні надійну інформацію щодо їхніх прав та обов'язків, налагодити систему правової та соціальної допомоги за кордоном тим мігрантам, які її потребують; надавати допомогу в налагодженні культурного життя й української освіти та виховання в громадах працівників-мігрантів [3].

Для вирішення проблеми регулювання трудової еміграції можна також залучити приватні агентства та організації, що займаються експортом робочої сили, забезпечити контроль за їх діяльністю повинна державна міграційна служба. Необхідно внести зміни до двохсторонніх угод з основними країнами-реципієнтами щодо збільшення еміграційних квот, визначити ступінь їх ефективності в регулюванні трудової еміграції, а з іншими країнами укласти подібні угоди. Наявність таких угод і внутрішніх нормативно-правових актів дадуть змогу ефективніше регулювати еміграційні процеси, стримувати еміграцію, зберегти кваліфікованих працівників, забезпечивши їм відповідний соціальний захист, і, крім того, поповнити бюджет України [4].

Перехід до гнучкої еміграційної політики передбачає, створення спеціалізованих бірж праці, які мають взяти на себе посередницькі функції при найманні українських громадян за кордоном, відповідати за забезпечення їх інтересів в інших країнах, підбирати місця роботи, укладати контракти, гарантувати дотримання обов'язків сторони, що приймає. Щоб запобігти обману українських заробітчан, доцільно було б

одночасно зі створенням спеціалізованих бірж праці з міжнародною сферою діяльності заборонити і поставити під суворий контроль іншу посередницьку діяльність із наймання наших громадян за кордоном, бо влаштована недобросовісною рекламою, ця діяльність стимулює еміграційні очікування і часто обертається незаконною торгівлею «живим товаром» з порушенням прав особистості.

І ще одна проблема: щоб бути конкурентноздатним, емігрантові необхідно знати мову країни, в якій він працюватиме. Тут держава теж може допомогти, організувавши відповідні курси для тих, хто виїжджає на роботу за кордон. Приєднання України до Європейської конвенції з прав та основних свобод людини породило потребу виробити необхідні правові гарантії захисту інтересів тих, хто працює за кордоном. Ці гарантії можна забезпечити або приєднанням до багатосторонніх міжнародних договорів, з укладенням двохсторонніх угод з трудової еміграції, або шляхом удосконалення відповідного внутрішнього законодавства. Виконання цих завдань дозволить упорядкувати еміграційні процеси і забезпечити соціальний захист наших заробітчан.

Список використаних джерел:

1. Лісовий А.В., Смутчак З.В. Державна політика управління міграційними процесами в контексті стабілізації національної економіки. *Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. Вип. 16. С. 125–131.
2. Населення України. Трудова еміграція в Україні. К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 233 с.
3. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2014. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf
4. Родіонова І. В. Пристосування міграційної політики України до вимог ЄС. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 4. Том 1. С. 179–187.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Базасва М.О.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

G. I. BILL OF RIGHTS: ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

У повоєнний час внутрішній розвиток країн, які було залучено до певного воєнного конфлікту, є не менш важливим питанням, ніж процес міжнародного врегулювання. Серед найбільш нагальних проблем такого характеру – регулювання суспільних відносин, одним з елементів якого є підтримка демобілізованих військовослужбовців. Це питання потребує багатокомпонентного підходу. Одним з ключових моментів у світовій історії розробки державної політики щодо ветеранів стало прийняття у 1944 році Закону про права військовослужбовців у Сполучених Штатах Америки.

Законом 1944 року, який став широко відомим під назвою G.I. Bill of Rights, було започатковано низку заходів із забезпечення прав ветеранів Другої світової війни, відтак – подальших воєнних конфліктів, у яких було задіяно американську армію, а зрештою й усіх ветеранів служби у збройних силах США, незалежно від досвіду участі у бойових діях. Прийняття G.I. Bill of Rights стало рушієм змін не лише для Сполучених Штатів, а й у світовій практиці державної підтримки ветеранів. Узгодженню основних положень закону передував процес розвитку відносин між американською державою і ветеранською спільнотою.

США мають тривалу історію формування державної політики щодо ветеранів. Її витoki прослідковуються ще в період після Війни за незалежність та після подій Громадянської війни 1861–1865 років, коли безпрецедентна кількість американських громадян була залучена до воєнних дій і безпосередньо стикнулася з їхніми наслідками, зокрема йшлося про 7 мільйонів поранених [4, р. 163]. На кінець XIX століття було сформовано систему пенсійного забезпечення ветеранів (у зв'язку з участю в бойових діях, інвалідністю), їхніх вдів та сиріт; надання земельних ділянок ветеранам; забезпечення лікування та фізичної реабілітації у закладах розгалуженої системи Національного будинку

ветеранів [6, pp. 2–6]. Значущим етапом стали роки Першої світової війни та повоєнного десятиліття, коли США вперше брали участь у конфлікті світового масштабу та стикнулися з небаченим раніше застосуванням технічних засобів та хімічної зброї під час воєнного конфлікту. У підсумку більше 4,7 мільйонів американців брало участь у бойових діях на території Європи, 116 тисяч загинуло, більше 200 тисяч повернулися додому з пораненнями [2, р. 24]. Зі вступом країни у Першу світову війну у 1917 році Конгресом було створено нову систему надання державної допомоги ветеранам. Зокрема було розроблено державні програми у трьох основних напрямках: компенсація для військових, що отримали інвалідність; страхування службовців Збройних сил США; реабілітація ветеранів з інвалідністю [2, р. 25–26]. Виконання даних програм здійснювалося трьома різними агенціями: Бюро у справах ветеранів, Бюро пенсій, Національний будинок солдатів-волонтерів з інвалідністю. Державна допомога ветеранам Першої світової війни регулювалася на федеральному рівні, проте спершу була розосереджена по окремих інституціях. Консолідацію основних державних програм було здійснено у кілька етапів. У 1921 році усі програми було передано до компетенції Бюро у справах ветеранів [1]. У 1924 р. і 1928 р. було розширено покриття програм – відтак під їхню дію підпадали колишні військовослужбовці, чия інвалідність не була пов'язана безпосередньо з несенням служби, а також військово-службовці-жінки та ветерани Національної гвардії. У 1930 р. з метою об'єднання та координації урядових зусиль з допомоги ветеранам указом президента Герберта Гувера Бюро у справах ветеранів було трансформовано в Адміністрацію у справах ветеранів [3]. Адміністрація об'єднала Бюро у справах ветеранів, Бюро пенсій, Національний будинок солдатів-волонтерів з інвалідністю. У такому форматі Адміністрація існувала до модернізації після Другої світової війни.

У роки Другої світової війни перед США постала необхідність приділити пильну увагу питанням повоєнного забезпечення прав військовослужбовців. Діяльність щодо розробки принципів державної політики щодо ветеранів, її законодавчої бази й інституційного оформлення було розпочато в рамках планування повоєнного розвитку за ініціативи адміністрації Франкліна Делано Рузвельта ще у 1940–1941 роках, коли стали зрозумілими масштаби майбутньої мобілізації. Загальна кількість мобілізованих склала 10 мільйонів осіб, не враховуючи 2 мільйони добровольців [5, pp. 26–27]. Основними засадами, на яких будувалася

програма президента Рузвельта, були забезпечення безперешкодного повернення демобілізованих до цивільного життя та формування сприйняття ветеранів не як виняткової соціальної групи, а як громадян, які на рівні з іншими можуть реалізовувати свої права [8, р. 16]. При адміністрації було створено дві робочі групи, які зосередилися на розробці механізмів забезпечення ветеранів медичною підтримкою, робочими місцями та освітою. Робота над відповідним законопроектом викликала суспільний резонанс і супроводжувалася активними дискусіями всередині політичного істеблішменту та ветеранських організацій, найбільшу роль серед яких відігравав Американський Легіон [5, р. 20]. У ході дискусій Білий дім критикувався республіканцями за надмірну централізацію пропонованих програм, а Американським Легіоном було означено основні напрямки державної підтримки, що на них очікуватимуть ветерани: забезпечення освітою і робочими місцями. До розгляду Конгресу було запропоновано законопроект, підготований Американським Легіоном. Чинності Закон про права військовослужбовців набув 22 липня 1944 року. Передбачалися виділення коштів на розбудову медичних закладів; право на здобуття освіти за державний кошт із виплатою стипендії впродовж чотирьох років для ветеранів, що служили щонайменше 90 днів; допомога по безробіттю для ветеранів у 20 доларів на тиждень впродовж максимум 52 тижнів; гарантії позики на купівлю ферми, будинку або започаткування бізнесу до 2000 доларів із вигідною відсотковою ставкою [7].

У ході реалізації положень G.I. Bill of Rights було реорганізовано Адміністрацію у справах ветеранів. Її нова структура дозволила ефективніше реагувати на виклики щодо медичного забезпечення ветеранів, фінансування виплат безробітним ветеранам і кредитування купівлі житла, реалізації освітніх програм. Було розширено систему спеціалізованих медичних закладів; активно впроваджувалися освітні програми, у ході яких правом на здобуття шкільної, професійної й академічної освіти скористалися 8 мільйонів ветеранів [2, р. 86]. Реалізація освітніх програм мала найбільш значущий вплив на американське суспільство, оскільки справила довготривалий ефект: було сформовано нову генерацію політичних і громадських еліт США (The Greatest Generation), яка стала провідником суспільного життя у повоєнні десятиліття; освіта стала доступнішою для більшості американців; було розширено мережу закладів освіти; незважаючи на консервативний характер освітніх програм, відбулися зрушення у вирішенні проблем гендерної та расової дискримінації у сфері освіти.

Вплив Закону 1944 року можна відзначити і в ширшому контексті американської та світової історії формування державної політики щодо ветеранів. Цим законом було сформульовано основні принципи та напрямки державної підтримки ветеранів. Виходячи з визнання ветеранської спільноти за повноправного учасника суспільних відносин із превалюванням цілей комфортного повернення колишніх військовослужбовців до цивільного життя і забезпечення для них можливості зайняти гідне місце у суспільстві, визначалися основні вектори діяльності: забезпечення медичної підтримки у лікуванні фізичних і ментальних наслідків бойових дій; надання можливостей в освіті та працевлаштуванні; формування пільгових умов купівлі житла або земельної ділянки; сприяння ветеранам у започаткуванні власної справи. У другій половині XX століття розвиток даної сфери державної політики продовжувався у вигляді виокремлення в окремі програми напрямків психологічної реабілітації та вшанування пам'яті. Та вже Законом 1944 року було вперше розроблено програму заходів, яка охоплювала усі основні потреби демобілізованих військовослужбовців і пропонувала їх комплексне вирішення, що перебувало у компетенції спеціалізованої інституції. Після Другої світової війни у США було розроблено структуру Адміністрації у справах ветеранів, яка стала безпосереднім попередником сучасної федеральної інституції, а також прообразом міністерств у справах ветеранів у Канаді та європейських країнах. Закон 1944 року став визначальним в історії розвитку відносин держави і ветеранської спільноти, вперше запропонувавши сучасну модель державної підтримки ветеранів і забезпечивши, на відміну від попередніх спроб, комплексне вирішення питань повернення колишніх військовослужбовців до цивільного життя, виокремивши їх в окрему сферу державної політики й уніфікувавши різносторонні завдання у компетенції однієї структури.

Список використаних джерел:

1. Act To establish a Veterans' Bureau and to improve the facilities. – 8.9.1921. – Mode of Access: <https://www.loc.gov/law/help/statutes-at-large/67th-congress/Session%201/c67s1ch57.pdf>
2. Altschuler G.C., Blumin S.M. G.I. Bill: The New Deal for Veterans // Oxford University Press, 2009.

3. Executive Order 5398. – 7.21.1930. – Mode of Access: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-5398-establishing-the-veterans-administration>

4. Gerber D.A. (ed.) Disabled Veterans in History / David A. Gerber. – University of Michigan Press, 2000.

5. Mettler S. Soldiers to Citizens: The G.I. Bill and the Making of the Greatest Generation / Suzanne Mettler. – Oxford University Press, 2005.

6. Revolutionary War Pension and Bounty-Land-Warrant Application Files. – Records of the Veterans Administration / Record Group 25 – National Archives and Records Service. General Services Administration. – Washington, 1974.

7. Servicemen's Readjustment Act. – 6.22.1944. – Mode of Access: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=76&page=transcript>

8. U.S. Congress, Proceedings of the 15th National Convention of the American Legion, Chicago, Illinois, October 2–5, 1933, House Document no. 154, 73th Cong., 2nd Sess. – Washington, DC: GPO, 1934.

Слюсарева Є.О.

студент,

Науковий керівник: Зякун А.І.

кандидат історичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

ПІДРУЧНИК З ІСТОРІЇ:

МЕТОДИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ЧИ УНІФІКАЦІЯ

Відомо, що підручник як навчальна книга є головним та необхідним засобом навчання. В дидактичному тлумаченні шкільний підручник – це масова навчальна книга, що викладає предметний зміст освіти і що визначає види діяльності, призначені для обов'язкового засвоєння учнями з урахуванням їх вікових інших особливостей. За останні десятиліття в Україні було переглянуто методологічний та методичний формат написання підручників і сформовано нову концептуальну модель підручника з історії. Який же він сучасний підручник з історії для загальноосвітньої школи. Для відповіді звернемося до теоретичного

компоненту структури підручників та прослідкуємо його в практичній реалізації навчальних книг з історії для 11 класу.

За відсутності універсальної формули структури підручника з історії, в переважній більшості автори складаючи їх дотримуються наступної структури – текстовий та позатекстовий компонент, основний та додатковий текст, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування та довідкова частина підручника.

Зміст підручника поділяється на основний (теоретичний і фактичний матеріал), додатковий (довідковий) та пояснювальний (примітки, коментарі). Складність історичного змісту залежить від насиченості тексту поняттями, термінами, висновками теоретичного характеру [4; 8]. Весь текст, як правило, ділиться на розділи, підрозділи і параграфи, число останніх є відповідним до навчального плану з дисципліни. Розділи підручника це – план-схеми своєрідного логічного конспекту. У тексті виділяються і роз'яснюються поняття, терміни, ключові слова. Основний текст містить уривки документів, довідковий апарат, запитання і завдання, що відрізняються за типом і рівнем складності. Питання та завдання до параграфів, допомагають засвоювати зміст уроку [8, с. 107–109].

Виникає питання, а що є головним в аналізі навчального підручника. Однозначної відповіді знайти складно. Так, для одних, основним компонентом для здійснення аналізу є зміст, тобто відповідність програмі й стандартам, періоду; структурна чи хронологічна організація матеріалу; увага до політичної, економічної, соціальної історії та історії культури; увага до національної, регіональної та європейської історії; позиція, з якої висвітлюється матеріал. Для інших, основними є зовнішні ознаки – добір матеріалу та структура; формальні ознаки (наявність бібліографічних рекомендацій); типи текстів та способами їх подання (цілі, характер авторського тексту, наявність ілюстрацій, джерел, завдань), аналіз тексту (повнота, завершеність, сучасність), підхід до викладу матеріалу (наявність порівнянь, проблемність, раціональність та емоційність. Або, аналіз підручника має здійснюватися за блоками: цільовим, інформаційним, процесуальним, мотиваційним, контрольно-оціночним, математико-технічним. На нашу думку, найбільш логічною та різнобічною із запропонованих варіантів аналізу підручників є класифікація за Буринською Н., тобто за змістом, побудовою, оформленням, поліграфічним виконанням, ергономічними показниками [1, с. 10–12].

У роботі проаналізовано підручники з історії України різних авторів, рекомендовані МОН для учнів 11-го класу загальноосвітніх навчальних

закладів за рівнем стандарту. Хронологічно підручники охоплюють період в межах початку Другої світової війни до сьогодення, і це те що об'єднує авторів. А далі авторське бачення.

Підручник Сорочинської Н. та Гісема О., видавництва «Богдан». Весь навчальний матеріал об'єднаний в шість розділів кожен з яких містить декілька параграфів, що складаються з окремих пунктів. Запитання та завдання, розміщені на початку і наприкінці параграфа, окремо розміщуються проблемні питання під ілюстрованим матеріалом. Урізноманітнює текст уривки з документів, карти, схеми, статистичні матеріали, бібліографічні дані. Підручник містить електронний додаток, у якому можна знайти додаткові матеріали для тематичних завдань [5].

Підручник Гісема О. та Мартинюка О. виданий видавництвом «Ранок». Увесь матеріал об'єднано в шість розділів, кожен із яких містить параграфи за темами, що, у свою чергу, складаються з окремих пунктів. Із самого початку параграфа наводяться проблемні питання, що скеровують увагу учнів та допомагають не тільки бездумно заучувати якісь факти, а вміти формувати думки, аналізувати, визначати провідні ідеї. У тексті сконцентровано увагу на термінологічних та хронологічних даних. До ілюстрацій додані підписи, що пояснюють зміст зображуваного. Наприкінці кожного параграфа наведено висновки, що визначають розглянуті в тексті провідні ідеї. Після них подано запитання і завдання, спрямовані на формування різних умінь та навичок. У кінці підручника містяться додатки: хронологічна таблиця з датами основних подій, словник основних термінів, плани-схеми для самостійної роботи з підручником та додатковою літературою. Підручник супроводжує електронний освітній ресурс, який містить тестові завдання, що виконуються в режимі онлайн. Учні зможуть виконувати навчальні проекти [3].

Підручник Власова В. та Кульчицького С. виданий видавництвом «Літера-ЛТД». Як і попередні, він складається з шести розділів. Підручник містить словник термінів та понять, іменний покажчик. Порівнюючи з попередніми, даний підручник у повному обсязі використовує позатекстові компоненти підручника. Значна кількість зображальних джерел, зокрема картографічного матеріалу дуже високої якості, що дозволяє унаочнити текстовий матеріал, сформувати уявлення розміщення історичних об'єктів та аналіз процесів на певній території, практичне вміння опрацювання одного з виду джерел. Інноваційність підручника полягає в розмаїтті використаних джерел, методиці опрацювання основного тексту та історичних документів на засадах критичного мислення [2].

Колективний підручник Хлібовської Г., Наумчука О., Крижановської М., Гирич І. та Бурнейко І. виданий видавництвом «Астон». Містить навчальний матеріал курсу, хронологічно обмежений 1945–2018 рр. Підручник спрямований на активну самостійну роботу та прояв творчих здібностей учнів. До кожного розділу розроблено практичну роботу за однією із тем, передбачених програмою. Параграфи підручника розпочинаються з теми, під якою вміщено завдання для актуалізації опорних знань. Їх зміст згруповано за трьома пунктами. На початку кожного пункту розміщено базову інформацію. Вона подана в зручному для розуміння стилі й містить найсуттєвіші факти з історії. Під кожним пунктом розміщено репродуктивні запитання, по одному до всіх трьох абзаців пункту. Крім того, до кожного з пунктів підібрано матеріали, що забезпечують поглиблене вивчення теми [7].

Підручник авторів Струкевича О. та Дровозюка С. виданий видавництвом «Грамота». Змістовно складається з 6 розділів, виділяється своєю інформативністю і зосередженістю на основному тексті. Наявність поза текстових компонентів карт, схем, таблиць є мінімальною, більше зустрічаються портрети видатних діячів доби [6]. Відмінністю від попередніх підручників є подача матеріалу. Учні ознайомлюються лише із суцільним текстом та мають надати відповіді на запитання, які потребують більш розгорнутої відповіді з аналізом історичних подій та матеріалу.

Отже, на прикладі розглянутих підручників, визначити, що поняття «гарний», «поганий», «досконалий» підручник є умовним. На сьогодні проблемою є не уніфікація підручникотворення в Україні, а вироблення єдиних вимог до виданої навчальної літератури з історії.

Список використаних джерел:

1. Баханов К.О. Сучасний шкільний підручник з історії: змістовий аспект. Харків : Основа, 2009. 126 с.
2. Власов В., Кульчицький С. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2019. 256 с. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1260-istoriya-ukrainy-11-klas-vlasov.html> (дата звернення: 12.12.2020).
3. Гісем О. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 кл. закл. загал. середн. освіти. Харків : «Панок», 2019. – 288 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1qKEVOORyUGVbWw2a6qxWyeJk5jx_m_wW/view (дата звернення: 12.12.2020).
4. Пометун О., Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/>

713437/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.10%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81.pdf (дата звернення: 08.12.2020).

5. Сорочинська Н., Гісем О. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти. Тернопіль : Навчальна книга- Богдан, 2019. – 240 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/11-klas/4-storya-ukrani-11-klas/storya-ukranirven-standartu-pdruchnik-dlya-11-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti--sorochinska-n-m-gsem-o-o-/> (дата звернення: 12.12.2020).

6. Струкевич О. Історія України (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загал. середн. освіти. Київ : Грамота, 2019. 240 с. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/451-storya-ukrayini-strukevich-romanyuk-drovozyuk-11-klas.html> (дата звернення: 12.12. 2020).

7. Хлібовська Г.М., Наумчук О.В., Крижановська М.Є., Гирич І.Б., Бурнейко І.О. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2019. 256 с. URL: https://drive.google.com/file/d/19BVyDz73mlB3RMZM9K5_4ECovXU_59t/view (дата звернення: 12.12.2020).

8. Яковенко Г. Методика навчання історії : навчальний посібник. Шкільний підручник історії як джерело знань і засіб навчання. Харків : Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

Черниш Д.В.

студент,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

КИЇВСЬКА НАСТУПАЛЬНА ОПЕРАЦІЯ 1943 РОКУ В РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Київська стратегічна наступальна операція увійшла в історію Другої світової війни в рамках стратегічних операцій на радянсько-німецькому фронті, приклад військового мистецтва, який заклав початок не тільки визволення правобережній Україні, а й остаточне звільнення всієї території України від ворога.

Сьогодні є тисячі загальних праць, які вважають київську наступальну операцію другим шляхом, і десятки історичних досліджень, присвячених безпосередньо боротьбі за Київ у 1943 р. Проте потреби сучасної історичної науки свідчать про необхідність глибокого історіографічного вивчення Київської наступальної операції 1943 р.

Ця історіографічна ситуація спонукає до ретельного вивчення наукових праць з цієї проблеми.

У радянській науковій літературі, з ідеологічних міркувань, найвагоміше місце посідала тематика німецько-радянської війни. За поглядами С. Сидорова, стосовно розвитку воєнного мистецтва під час та після Другої світової війни виокремлюють два періоди : 1939 р. – середина 50-х років XX ст. – розвиток воєнного мистецтва в роки війни та перших повоєнних роках в умовах застосування звичайної зброї; середина 50-х – початок 90-х років XX ст. – розвиток воєнного мистецтва в умовах оснащення збройних сил ядерною та високоточною зброєю [1, с. 147]. В. Стецкевич вважає за доцільне в цілому радянський період історіографії предмета дослідження розглядати поетапно. Саме до періодизації, до якої автор зрештою прийшов і цивільні вітчизняні історіографи.

Перший історіографічний етап: 1943 – середина 50-х рр. XX ст. Спроби проаналізувати події, пов'язані зі збройною боротьбою за Київ, зроблені авторами, так би мовити, по «гарячих слідах». Ця обставина наочно демонструє необхідність суспільства проводити оперативний військово-історичний аналіз подій, які щойно відбулися.

Загальною особливістю публікацій, які з'явилися ще під час війни та до нас дійшли, є творчий пошук авторів, прагнення зафіксувати важливі історичні події. Зокрема, до них відносяться: Ф. Ісаєв «Битва за Дніпро» (Харків, 1944) [1], Г. Мещеряков «Боротьба за Київ» (М., 1944) [2], Ф. Воробйов «Визволення Правобережної України» (М., 1945) [3], М. Гефтлер, М. Грановський, В. Яворський «Визволення Києва» (К., 1948) [4]. Загалом, за підрахунками авторів «Історіографії історії Української РСР» [5, с. 356], під час війни було видано близько 50 книг, брошур і збірок статей, дев'яти тисяч наукових і науково-популярних статей, нотаток і есе, які стали наріжним каменем у фундаменті радянської історії війни і безпосередньо подій в Україні. Це має особливе значення, опубліковане в 1946 році і переоцінене в 1951 році коротке військово-історичне есе «Наступ 1-го Українського (Воронізького) фронту на київському напрямку в 1943 році (короткий оперативний нарис)».

В ході історичного аналізу та аналізу військово-історичних подій, пов'язаних з Київською операцією, використовувалися публікації, присвячені вивченню особливостей застосування видів збройних сил, сімейств військ. Цікаві факти та їх інтерпретації подані у військово-історичних нарисах, присвячених історії Київського військового округу.

Оригінальність матеріалу обумовлена тим, що він був оброблений офіцерами районного штабу під впливом Київської історичної школи. Радянська історіографія накопичила сама по собі і твори, що охоплюють участь у визволенні Києва 1-ї Чехословацької бригади. На даному етапі відбулося лише формування наукових шкіл, які серед низки інших проблем Другої світової війни вважали Київську наступальну операцію.

Другий етап – середина 50-х років – 1991 року XX століття. На цьому етапі радянська історіографія продовжувала накопичувати теоретичну надбудову і фактичну базу на Київській наступальній операції.

До 10-ї річниці цієї події В. Возненко та Г. Уткін підготували працю «Визволення Києва: (Осінь 1943 р.)» [6]. Надалі Г. Уткін розширив тематичне поле своїх наукових студій, відповідно до яких публікує працю «Герої Дніпра», а також монографію «Штурм «Східного валу». Визволення Лівобережної України і форсування Дніпра» [7]. Розвинув тему Київської наступальної операції знаний радянський військовий історик Б. Тельпуховський у праці «Битва за Дніпро і визволення Києва» 1966 року. Однак це була невелика за розміром науково-публіцистична робота, призначена для системи військово-патріотичного виховання [8]. Таким чином, Київська наступальна операція 1943 року в цілому як предмет наукового пошуку під кутом військово-історичних знань у цей період розглянута всього в кількох невеликих за обсягом працях. Під керівництвом генерал-лейтенанта С. Платонова був підготовлений «Стратегічний нарис Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» 1961 року [9]. Залучення нових документів і фактичних даних дало змогу глибше і повніше дослідити питання стратегічного планування збройної боротьби, підготовки і проведення стратегічних операцій. До фундаментальних колективних робіт радянського часу належить 6-томна колективна праця з історії Великої вітчизняної війни, у третьому томі якої висвітлено визволення Києва у 1943 році [10].

Особливостям застосування у Київській наступальній операції принципу воєнного мистецтва – військовій хитрості приділив увагу В. Лобов [11]. Питання оперативного обвинувачення розглядалися в роботі М. Тура. Зокрема, абсолютно нерозкритими в науковий період радянських часів залишилися проблеми втрат в операціях на Київському напрямку в 1943 році, непрозоро проаналізовані успішні бойові дії противника, складові Київської стратегічної наступальної операції.

Загалом аналіз тенденцій цього сегменту історіографічної роботи радянської епохи відповідає загальному напрямку поступової канонізації

та глобалізації висвітлення подій військової катастрофи. Так, у 1963 р. були опубліковані статті: В. Возненко «Битва за Дніпро і Київська наступальна операція 1943 року», М. Садовіна «Визволення Києва від німецько-фашистських загарбників»; у 1973 році – В. Ашкерова «В битві за Дніпро», Л. Павлова «Визволення Києва», Я. Пашко «Визволення Червоною Армією столиці України»; у 1983 – С. Іванова «Визволення столиці України – Києва» [1, с. 157]. Фундаментальні наукові знання акумулюють та популяризують підручники та навчальні посібники.

На цьому етапі радянська історіографія Київської наступальної операції розширила предметні галузі досліджень. Вчені мали можливість використовувати колекцію опублікованих документів і публікацій мемуарів природи. Найбільш значне збільшення знань про вивчення Київської наступальної операції здійснювали наукові школи військових істориків, які об'єдналися навколо військово-історичного управління Генерального штабу та Інституту військової історії Міністерства оборони СРСР, керівниками якого були С. Платонов, П. Жилін, А. Грилов.

Підводячи підсумки історіографічного огляду глибин радянської історичної науки, слід зазначити наступне: існуючі історіографічні джерела, як правило, прославляють історію Другої світової війни, зокрема битву за Дніпро та його складову – Київську наступальну операцію, звеличують діяльність КПУ, прославляють талант радянських командирів, патріотизм народу., героїзм військ, гіперболізація ненависті до ворога. Науковим роботам радянської епохи притаманна ідеологічна спрямованість, пропагандистська мета, відсутність неупередженого дослідницького погляду на проблему, чітка інсталяція за «єдино правильним» партійним принципом наукового пізнання. Історичні акценти орієнтувалися на успіхи, перемоги та героїчні подвиги.

Список використаних джерел:

1. Кидонь В.І. Київська наступальна операція 1943 року: історіографія : дис. ... канд. істор. наук : 20.02.22. Київ, 2018. 418 с.
2. Боевые действия Советской Армии в Великой Отечественной войне 1941–1945. Краткий военно-исторический очерк: в 2 т. / Военнонаучное управление Генерального штаба. Военно-исторический отдел. М. : Воениздат, 1958. Т. 1 : Июнь 1941 г. декабрь 1943 г. С. 340.
3. Локшин В.С. В большом наступлении: Воспоминания, очерки и документы об освобождении Украины в 1943–1944 гг. М. : Воениздат, 1964. С. 495.
4. Гудериан Г. Воспоминания солдата. Смоленск : Русич, 1999. С. 653.

5. Рокоссовский К.К. Солдатский долг. М. : Воениздат, 1972. С. 375.
6. Батов П.И. В походах и боях [изд. 3-е, доп. и испр.]. М., 1974. 402 с.
7. Дашкевич Я. Історія українського війська (1917–1995) / В. Гриневич, Л. Гриневич, Б. Якимович та ін. Львів : Світ, 1996. 840 с.
8. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941–1945 : в 6 т. / Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС [пред. глав. ред. комиссии П. Н. Поспелов]. М. : Воениздат, 1960–1965. Т. 3: Коренной перелом в ходе Великой Отечественной войны (ноябрь 1942 г. – декабрь 1943 г.). 1961. С. 656.
9. Захаров Ю.Д. Генерал армии Н.Ф. Ватулин. М. : Воениздат, 1985. С.192.
10. Рыбалко П.С. Действия танков на Правобережной Украине в районе букринского плацдарма. *Журнал автобронетанковых войск*. 1944. № 2–3. С. 8–13.
11. Хрущев Н.С. Освобождение украинских земель от немецких захватчиков и очередные задачи восстановления народного хозяйства Украины. Доклад на VI сессии Верховного Совета УССР 1 марта 1944 года в г. Киеве. М. : Госполитиздат, 1944. С. 58.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Гоц Л.С.

кандидат культурології, доцент,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ЭЗОТЕРИЧЕСКИЙ ТРАНСГУМАНИЗМ «NEW AGE» В ТВОРЧЕСТВЕ Г. МАЙРИНКА

Исследование обусловлено возрастающей актуальностью постгуманистических исследований в контексте гипотезы экзистенциального «трансгуманистичного поворота» (The transhumanist turn) – парадигмального сдвига развития культуры в сторону трансгуманизма в XX–XXI веках [1; 2]. Ощущение конца культуры, истории, смерти субъекта (М. Фуко, Ж. Делёз и т.п.), которым характеризовался конец XX столетия, по мнению ряда авторов, отображают исчерпанность современного человека как концептуального персонажа [5]. Что приводит к интенсивному поиску новых, актуальных форм человеческого существа.

Отметим, что трансгуманистический поворот в культуре XX–XXI века предваряла идеологическая, аксиологическая, религиозная перестройка человека и общества в русле деконструкции традиционных ценностей или отказа от них. При этом важным противовесом консервативному сегменту культуры, выражавшемуся в патриархальных формах традиционализма, стала новаторская, трансгрессивная культурная парадигма движения «New Age», возникшего в конце XIX в. и актуального по сей день. Духовность «Новой эпохи» или «Нового Эона» представляет собой ряд синкретических и / или эклектических доктрин восточных культов, трансперсональных практик оккультно-гностической, теософской и люциферианской направленности. В их русле происходила радикальная трансформация ценностных ориентиров [6] в сторону индивидуализма и либертарианства. Во многом именно в рамках «Новой духовности» была осуществлена подготовка ментальной и идеологической почвы для последующих радикальных трансформаций человечности – как на уровне поведенческой практики, так и на уровне физиологии. В то же время идеи New Age, оказавшие влияние на современный трансгуманизм, в отечественной и зарубежной науке

остаются недостаточно изученными. *Целью* нашего исследования является экспликация и фиксация культурной преемственности творчества Г.Майринка и современного духовного трансгуманизма. Насколько нам известно, такая постановка исследовательского вопроса осуществлена нами впервые в украинской и зарубежной гуманитарной мысли.

Г. Майринк (1868–1932) – один из идеологических предтеч современного трансгуманизма, автор, писавший в русле парадигмы New Age. Этот австрийский писатель-экспрессионист, представитель Пражской литературной школы, оказал заметное влияние на классиков отечественной литературы, в частности, на М. Кузмина, М. Булгакова («Мастер и Маргарита»), Д. Хармса, М. Замятина («Мы»), Борхеса. На фоне нового витка магического ренессанса, в конце XX – начала XXI вв. возрождается очередной всплеск интереса к Майринку как писателю, повествующему о запредельно сложном, напряженном и трагическом поиске своей Самости (терминология К.Г. Юнга), богоподобной цельности личности и трансгрессии за рамки человеческого бытия.

Экспликация трансгуманистического идеала и культурных смыслов произведения Г. Майринка «Голем» (1914) будет неполной без беглой реконструкции культур-исторического и биографического контекста возникновения художественных образов писателя. Дело в том, что творчество Г. Майринка эзотерично и вдохновлено вполне конкретными маги́ко-религиозными системами и инициатическими орденами его времени. Мировоззрение писателя контрастно отличается от мышления читателя, «непосвящённого» в эзотерические традиции, в которые Г. Майринк был глубоко погружен. Интеллектуальное понимание сложной изысканной образности его произведений невозможно без наличия соответствующего культурфилософского багажа. Итак, очертим важные аспекты ментальности писателя.

Глубина сложной символики образов Г. Майринка во многом объясняется тем, что литература становится формой фиксации его сакральных поисков. Из него ткуются сюжеты главных романов писателя, лейтмотивом которых является духовная алхимия. Особенно насыщенным стал период жизни Майринка в Праге – с конца 80-х гг. XIX в. до 1904 года. Пережив острый экзистенциальный кризис, Майринк находит вдохновение в еврейском мистицизме, каббале, алхимической символике. Писатель постигает йогу и медитирует, общается с представителями разных эзотерических организаций, становится адептом Герметического Ордена «Золотая Заря» [3, с. 308; 9, с. 27] (The Golden Dawn, 1888–1905 гг.),

братства «Цепь Мириам» Джулиано Креммерца [9, с. 27] (Терапевтическое_магическое братство Мириам / *Fratellanza Terapeutica Magica di Miriam*, осн. в 1898 г.) и других эзотерических организаций. Так, например, проповедовавшие в «Цепи Мириам» и выраженные в творчестве Г. Майринка идеи представляли собой синтез отдельных положений каббалы, христианской софиологии XIX века и индo-буддийского тантризма, учения об освобождении адепта путем слияния с Шакти, космической силой, олицетворяющей в себе женскую часть божества-абсолюта [8]. Майринк проходит посвященные ритуалы и степени, руководит собраниями теософской ложи «У голубой звезды» и, в 1927 году, на закате дней, принимает буддизм [7; 8]. Отметим, что отраженный в творчестве писателя интерес к магико-религиозным учениям рассматривается в нашей работе как особенность эпохи, для которой особенно остро обозначилась проблема духовного поиска. В среде интеллектуалов и интеллигенции они нередко осуществлялись в новаторских и трансгрессивных формах.

В романе Г. Майринка «Голем» (1914) этот духовный поиск главного героя Анастасиуса Перната оказывается пронизан семантическими коннотациями аналитической психологии К.Г. Юнга, которой только еще предстоит сформироваться в будущем. Трансгуманистическая тотальная трансформация личности Анастасиуса в романе базируется на интеграции архетипа Тени в целостную структуру личности героя. Она представляет собой вектор движения от антиидеала: Голем – незавершенный человек-кукла, марионетка, к идеалу – Человекобог. При этом репрезентация трансгуманистической мифологемы осуществляется Г. Майринком в положительном ключе, при помощи архетипов, данных в целом в своих положительных коннотациях. Главный герой романа Анастасиус Пернат проходит трансгуманистический путь трансгрессии за рамки «человеческого, слишком человеческого» (Ф. Ницше) посредством прохождения следующих групп эксплицированных нами архетипов и архетипических образов [4]: а) искатель / путешественник, ученик; б) герой, маг / алхимик, *magnum opus* (великое свершение), *tubedo*, *nigredo*, *albedo*, огонь; в) феникс, воскресение / возрождение; г) алхимическая свадьба, самость (философский камень, ребис), андрогин / гермафродит, богочеловек, бог [10]. Так духовная алхимия как эзотерическая практика в жизни и в творчестве Майринка предполагает множество инициатических испытаний – трансмутаций, приводящих к полной самоактуализации и реализации личности, то есть

Самости (К.Г. Юнг). Мириам – возлюбленная Анастасиуса – она же и духовный партнер, представлена посредством следующих архетипов: великая мать, анима, жрица, андрогин, богиня. Духовный учитель, каббалист Шемайя Гилель – маг, отшельник, учитель, отец и мудрый старец (архетип духа).

Подводя итоги осуществленного исследования, отметим, что эзотерический трансгуманизм Г. Майринка подразумевает радикальное улучшение «человеческой природы», выход «завершенного» человека на качественно новый уровень бытия в русле идеализма. Венцом подвига на пути героя оказывается акт самообожествления, трансгуманистический акт метафизической алхимии. В заключение, отметим, что метафизические поиски австрийского писателя Г. Майринка в жизни и идеи, выраженные в его творчестве, оказываются неразрывно связаны между собой. Также они перекликаются с актуальными идеями магико-религиозного и психологически ориентированого анти-секулярного трансгуманизма современности.

Список использованных источников:

1. Байдачная Е.В. Сущность экзистенциального поворота в культуре: на пути к осознанию. *Вопросы культурологии*. 2013. № 6. С. 60–64.
2. Байдачная Е.В. Экзистенциальный поворот в культуре и трансгуманизм // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов : Грамота, 2014. № 12. Ч. 2. С. 24–27.
3. Винарова Л. Комментарии // Майринк Г. Голем / Пер. с нем. Д. Выгодского. СПб. : «Азбука-классика», 2007. С. 289–304.
4. Гоц Л.С. Архетип і архетипний образ : проблеми термінології у дослідженнях культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2017. № 4. С. 52–57.
5. Загурська Н.В. Поліверсія постлюдського : дис. ... д-ра філос. наук ; М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2017. 383 с.
6. Крючкова Е.В. Нью Эйдж как культурная парадигма современного общества: дисс. ... канд. филос. наук. Астрахань, 2012. 170 с.
7. Сорокина Г.А. Буддизм в европейской культуре первой трети XX века. М. : Изд-во РАГС, 2008. 195 с.
8. Стефанов Ю.Н. Следы огня: Пиромания Густава Майринка // Майринк Г. Ангел Западного окна : Роман. СПб. : Terra Incognita, 1992. С. 5–31.
9. Теличко А.В. Поэтологические особенности романов Г. Майринка : дис. ... канд. филол. наук. М., 2015. 190 с.
10. Юнг К.Г. Психология и алхимия. Серия: Philosophy. М. : АСТ, 2008. 608 с.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Шакун О.А.

*кандидат медичних наук, доцент,
Національний фармацевтичний університет*

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вступ. Неочікуваний перехід закладів освіти на змішане та дистанційне навчання в 2020 році в зв'язку з пандемією – одне з актуальних питань сьогодення. Воно стало доволі серйозним іспитом для освітян, викладачів та студентів. Довилось швидко адаптуватись до умов карантину і дистанційне навчання стало важливим інструментом модернізації освітніх процесів.

Метою роботи було проаналізувати данні літератури та поділитися власним досвідом викладання дисциплін медичного профілю за допомогою сучасних інструментів освітніх процесів.

Матеріали та методи. Аналіз наукової літератури та власний досвід викладання дисциплін медичного профілю за допомогою дистанційного навчання.

Результати та обговорення. Засновником дистанційного навчання вважається Ісаак Пітман, який ще в 1840 році запропонував для студентів Англії навчання через поштовий зв'язок. Заочна форма навчання з'явилась пізніше, в 1856 році, в Німеччині, за допомогою Чарльза Тюссе та Гюстава Лангеншейдта [1]. І тільки в 1969 році у Великої Британії з'явився перший університет дистанційного навчання, котрий називався Відкритим університетом.

З розвитком телебачення, появою комп'юторів та швидкого Інтернету таке навчання стало доволі простішим, хоча і не звичним [1; 2].

В 2002 році, коли Міністерством освіти і науки України був запроваджений експеримент з дистанційного навчання, з'явилося дистанційне навчання в Україні. Кабінетом Міністрів України була затверджена перша Програма розвитку системи дистанційного навчання 2004–2006 рр. [3]. На виконання програми було розроблене перше Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом

Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40 [4]. З розвитком технологій у 2013 році було затверджене нове Положення про дистанційне навчання [5].

Національний фармацевтичний університет завжди відкритий до сучасних засобів навчання і тому в 2012 році в газеті «Аптека» з'явилося звернення ректора В.П. Черних та директора інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації (ІПКСФ) О.Ф. Пімінова до української фармацевтичної громади та презентація нового освітнього проекту «Університет – дистанційна освіта on-line». Концептуальним підґрунтям проекту було створити сучасні міжнародні стандарти та засади фармацевтичної діяльності [6].

Ректор університету А.А. Котвіцька продовжила розвивати дистанційне навчання в НФаУ і під її керівництвом для забезпечення якісного навчання фармацевтів було створено умови для спеціальної підготовки викладачів університету на базі Національного технічного університету, університету КРОК (м. Київ) та пізніше ІПКСФ.

В 2016 році сумісно з іншими викладачів НФаУ я також пройшла програму «Е-тьютор», яку розробив Університет Анкари та Університет прикладних наук (м. Цюрих) та проводив, маючи ексклюзивне право, Університет КРОК (м. Київ). Протягом десяти тижнів викладачі вивчали систему управління Moodle, займалися графічним дизайном, створенням силабусів, розробкою мультимедійного контенту та ефективних наглядних засобів навчання, створення глосарію та виконували випускну роботу «Створення електронного портфоліо дистанційного курсу».

В 2017 році вперше в університеті відбулася сертифікація дистанційних курсів 17 кафедр та 34 магістри успішно захистили диплом університету.

Викладачами кафедри мікробіології, вірусології та імунології НФаУ, на якій я працюю доцентом, також розроблені дистанційні курси, які успішно застосовуються у навчанні.

В університеті працюють декілька інформаційних платформ за допомогою яких здійснюється навчання: платформа для тестування (test.nuph.edu.ua), платформа для розміщення дистанційних курсів кафедр та матеріали для самостійної роботи (pharmel) та інші.

В умовах сьогодення дистанційне навчання виявилось порятунком та головним інструментом сучасної освіти. Але як і всі методи, воно має як переваги так і недоліки.

На сьогодні порядок організації та запровадження дистанційного навчання визначено Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 [7].

Висновки. Дистанційне навчання – це перш за все самоосвіта яка організована та контрольована за допомогою сучасних комп’ютерних технологій. Невід’ємною задачею викладача є мотивування здобувачів вищої освіти, інтерактивне спілкування з ними та постійні консультації в Інтернет мережі.

Список використаних джерел:

1. Пилаєва Т. Історія розвитку дистанційної освіти в світі. *Наукові записки*. 2016. № 147. С. 114–118.
2. Булак Г.В. Сучасні умови організації навчального процесу в медичному вузі. *Медична освіта*. 2014. № 3. С. 25–26.
3. Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1494-2003-%D0%BF#Text>
4. Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН № 40 від 21 січня 2004 року.
5. Положення, затверджене наказом МОН за № 466 від 24 квітня 2013 року.
6. Черних В.П. Університет – дистанційна освіта он-лайн. Газета Аптека № 35 (856) від 10 вересня 2012 року.
7. Деякі питання організації дистанційного навчання (zarejestrovano v ministerstvi yusticii Ukraini № 941/35224 від 8 вересня 2020 року). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Котюжинский Е.И., Рожкова А.Л., Каличин Э.В.

магистры,

Одесская национальная академия связи имени А.С. Попова

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ В СЕТИ INTERNET

Персональные данные – это любая информация, относящаяся к определенному или определяемому на основании такой информации физическому лицу (субъекту персональных данных). К такой информации могут относиться фамилия, имя, отчество, год, месяц, дата и место рождения, адрес, семейное, социальное, имущественное положение, образование, профессия, доходы, другая информация. Именно такое расширенное определение дает Закон Украины «О защите персональных данных» [1]. Пользователи часто предоставляют персональные данные, возможно, не обращая на это особого внимания. Взаимодействие с государственными органами и структурами, ведение хозяйственной деятельности, подача деклараций, открытие банковского счета, процедура устройства на работу, взаимодействие с мобильным оператором связи – только некоторые из примеров оперирования персональными данными. Стоит отметить, что мир стремительно «диджитализируется», множество привычных сервисов и услуг уходят в сеть Internet, а за ними уходят и потребители услуг. Как отмечается в [2], со следующего года в государственных органах Украины благодаря продуктам проекта «Дия» от Министерства цифровой трансформации все услуги планируют сделать цифровыми. Но при этом отмечается, что помимо несомненных удобств, есть ряд угроз и рисков, которые стоит учитывать вследствие отсутствия цифровой грамотности и понятия основ безопасности по защите персональных данных у части населения.

Помимо взаимодействия с государством и системными бизнесами, где часто защиту ПД берет на себя сервис или платформа с услугами, граждане ведут активную деятельность в сети Internet, оставляя множество цифровых следов. Как следует с ресурса Википедия, цифровой след (или цифровой отпечаток; англ. digital footprint) – это уникальный набор

действий в сети Internet. Существуют два основных типа цифровых следов: пассивные и активные. Пассивный цифровой след – это данные, которые собираются без ведома владельца. Активный цифровой след появляется, когда пользователь намеренно публикует свои персональные данные, чтобы рассказать о себе в Facebook или Instagram, веб-сайтах, форумах, чатах, группах, тематических площадках и т.д.

Специалистами по OPSEC (операционная безопасность) первым шагом к пониманию факта, какие цифровые следы о субъекте существуют в сети, предлагается идентифицировать чувствительную информацию, используя методы и средства OSINT. На рис. 1 представлены типы частных (персональных) данных, которые в чаще всего можно обнаружить методами конкурентной разведки.

Человек	Компания
• ФИО • Дата рождения • e-mail • Личный и корпоративный номер телефона • Адрес • Профили в соцсетях • Номера банковских карт	• Интеллектуальная собственность • Бизнес-исследования • Финансовая информация • Информация о сотрудниках(семья, привычки, образ жизни, климат в коллективе) • Информация о клиентах • Пароли доступа к ресурсам • IP, MAC-адреса рабочих станций

Рис. 1. Основные типы частных (персональных) данных в сети Internet

Существует несколько классификаций киберпреступлений. Согласно одной из них, преступления разделяются на финансово-ориентированные (фишинг, кибервымогательства, мошенничество), нарушение авторского права, спам, социально или политически-мотивированные, а также киберпреступления, связанные с вторжением в личную жизнь (шпионаж и кража персональных данных). Злоумышленники используют различные инструменты для кражи персональных данных, наиболее известный способ – связка «фишинговая атака + социальная инженерия». Социальная инженерия – это эффективный инструмент получения злоумышленником

информации, в основе которой лежит создание ситуаций, в которых люди сами предоставляют злоумышленникам сведения.

По своей сути, такой сценарий является таргетированной атакой (индивидуальный набор хакерских действий), где за кражей ПД часто стоит монетизация. Помимо этого, сегодня в DarkNet появился новый тренд – продажа цифрового идентификатора и следа пользователя. Риски жертвы, если злоумышленник завладел такой информацией, могут быть значительными, т.к. покупатель получает возможность полностью подменить свой цифровой след на след жертвы.

Для получения доступа к банковским картам пользователя (реквизиты карты, CCV-код на ее обратной стороне и срок действия) злоумышленники применяют как пассивные способы сбора данных (через поддельные сайты), так и активные – методами социальной инженерии, представляясь сотрудниками call-центра. В данном случае среди множества составляющих в системе электронных платежей именно пользователь выступает наиболее уязвимым компонентом.

Защита персональных данных – это комплекс мероприятий, который основан на использовании организационных, правовых, программных, аппаратных методов и средств [3]. Но часто применение базовых методов существенно снижает риски компрометации ПД. Регулярное обновление устройств и ПО на них, оставление данных только на проверенных сайтах, замена скомпрометированных паролей, “табу” на передачу копий паспортов в мессенджерах, шифрование паролей – некоторые из них. И самое важное – пользователям стоит внимательно относиться к своим собственным действиям, помня о возможных последствиях.

Список использованных источников:

1. Закон Украины «О защите персональных данных» [Электронный ресурс] // Правовед. – Режим доступа: <http://pravoved.in.ua/section-law/193-zuozpd.html>
2. Диджитализация в Украине: плюсы и минусы [Электронный ресурс] // Comments.ua. – 2020. – Режим доступа: <https://politics.comments.ua/news/domestic-policy/didzhitalizaciya-v-ukraine-plyusy-i-minusy-661623.html>
3. Кравцов М.І. Щодо захисту пд в аспекті проблематики кіберзлочинства / Кравцов М.І., Белик М.О., Кочетков О.В. // Матеріали 74-ї науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців та студентів ОНАЗ ім. О.С. Попова. – 2019. – С. 153–155.

Неумытых Е.С., Захаров А.А., Шмонин И.И.

студенты,

Одесская национальная академия связи имени А.С. Попова

ВИДЕОАНАЛИТИКА КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМ БЕЗОПАСНОСТИ ОБЪЕКТОВ

Системы видеонаблюдения играют важную роль при построении и эксплуатации систем безопасности объектов. Видеонаблюдение, как подсистема комплексной безопасности объектов, применяется как в корпоративном сегменте, так и в квартирах и домах частных пользователей. Системы видеонаблюдения позволяют контролировать оперативную ситуацию на объектах, работать с архивом, организовывать удаленный доступ на объекты в режиме 24/7 и т.д.

Но при всех указанных преимуществах есть и ряд «неудобств». К ним относятся высокая роль человеческого фактора, большие временные затраты при работе с архивом и поиска в нем информации, отсутствие детекторов, несовместимость технологий, проблемы с безопасностью и другие факторы. Решение лежит в плоскости применения интеллектуальных технологий, видеоаналитики, в системах видеонаблюдения.

Как отмечается в [1], видеоаналитика – это раздел цифровой обработки видеoinформации, который позволяет получать из видеопотока информацию, относящуюся к изображению в целом или к отдельным его элементам, а также улучшать визуальное восприятие видеопотока. Также, согласно данного источника, видеоаналитика – технология компьютерного анализа видеоданных с целью получения систематизированной информации об объекте наблюдения без участия оператора.

В авторском видении, при анализе дефиниций, понятие «видеоаналитика» [2] представляется как набор ее функций, при этом расширенная классификация видеоаналитики может иметь вид, представленный на рис. 1.

Стоит отметить, что видеоаналитика часто классифицируется по типам используемых детекторов. Детектор видеоаналитики – это программный модуль обработки видеоизображений (или комплекс математических алгоритмов), который представляет собой средство решения форматизированной задачи, путем анализа последовательности видеок кадров [2].

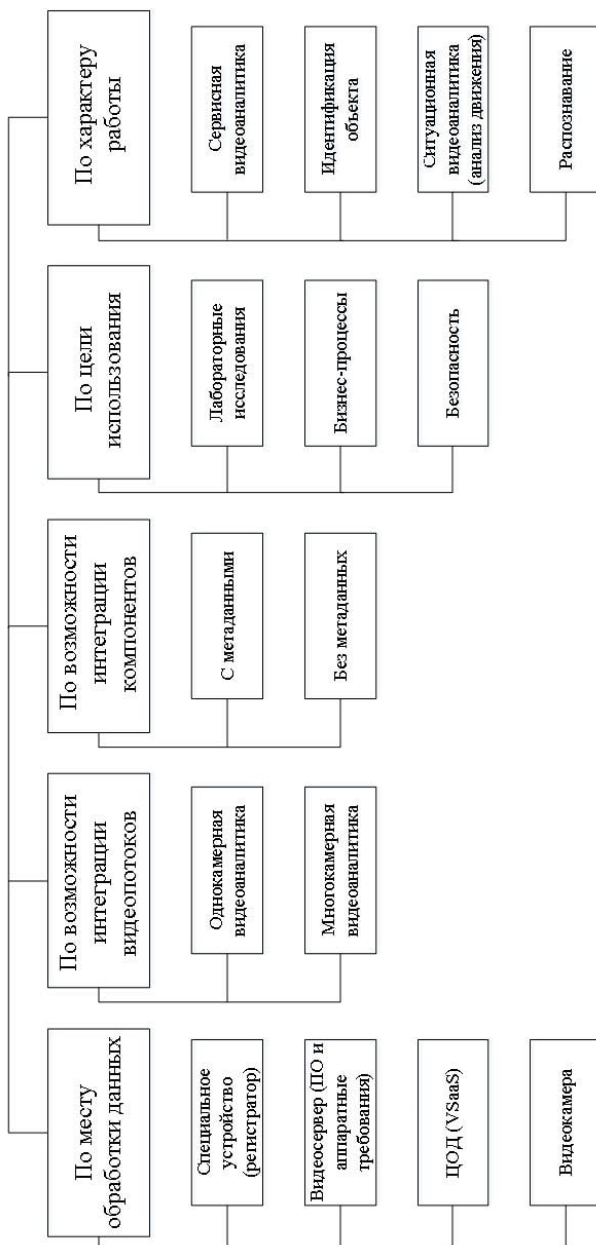

Рис. 1. Классификация видеоаналитики

В целом, в структуру детекторов видеоаналитики, встроенных в камеры, входят:

1. Ситуационная видеоаналитика (задержка в зоне, сопровождение объекта, формирование очереди/толпы, подсчет людей, подсчет авто).
2. Сервисная видеоаналитика (изменение сцены, расфокусировка, управление цветом/светом, антитуман).
3. Специальная аналитика (детектирование лиц, детектирование номеров транспортных средств, тепловые карты и т.п.).
4. Охранная аналитика (детектирование движения, типизация объектов, пересечение линии, вход в зону, направление движения, оставленные предметы) [3].

На рис. 2 представлена классификация ситуационных детекторов. Как видно к основным группам относятся анализ движения множества объектов, анализ изменений в движении, детектор движения и детекторы логических зон и линий.

Сегодня видеоаналитика применяется не только в «классических» решениях. В трендах Video Surveillance as a Service (VSaaS) – видеонаблюдение как сервис. Объём мирового рынка VSaaS растёт со скоростью 22% ежегодно и к 2022 году достигнет \$6 млрд. При этом, благодаря облачным платформам, стоимость видеоаналитики снизилась, а процесс настройки сильно упростился. Такой подход позволяет уйти от необходимости покупки ПО и оборудования для видеоаналитики, включая сервера и специальные модели камер.

Последние события в мире и обществе в целом еще более повышают роль и место «интеллекта» в современных системах видеонаблюдения. Так, безопасность на предприятии – один из главных трендов и важная задача, которую сегодня решают технологии. При помощи видеоаналитики появляется возможность контроля корректности ношения СИЗ (средств индивидуальной защиты), что выступает залогом защищенности сотрудников и стабильной работы предприятия.

Также стоит отметить, что на видеоаналитику сегодня ложатся требования к решению посткарантинных задач. Так, пандемия COVID-19 заметно изменила требования к системам видеонаблюдения – актуально бесконтактное измерение температуры. Также появился запрос на точное распознавание лиц в средствах индивидуальной защиты – того, насколько корректно сотрудники носят маски, а также соблюдают ли люди социальную дистанцию [4].

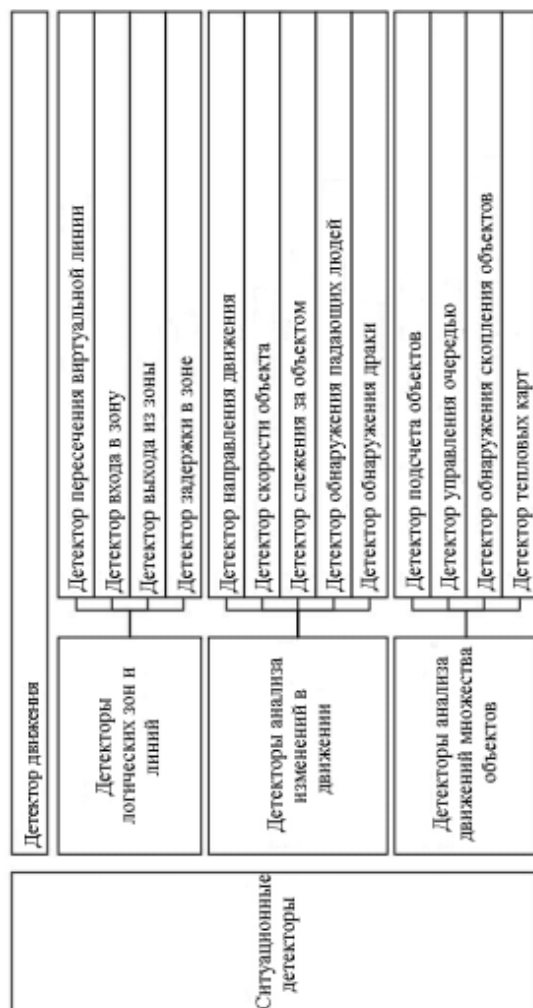

Рис. 2. Классификация ситуационных детекторов

Учитывая популярность систем видеонаблюдения и их роль в составе КСБ объектов важно понимать, что применение классических и облачных систем интеллектуального видеонаблюдения может снизить роль человеческого фактора и повысить уровень эффективности общей системы безопасности.

Список использованных источников:

1. Ярышев С.Н. Цифровые методы обработки видеoinформации и видеоаналитика / С.Н. Ярышев. – Санкт-Петербург, 2011. – 83 с.
2. Стайкуца С.В. Анализ дефиниций понятия видеоаналитика / С.В. Стайкуца, К.С. Седов, В.С. Глушейко // Сучасні тенденції розвитку науки. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. – Херсон: Видавництво «Молодий вчений». – 2018. – С. 48–52.
3. Стайкуца С.В. Щодо параметрів систем відеоспостереження з функцією відеоаналітики / С.В. Стайкуца, Р.М. Колівошко, С.С. Чернявський // «Современные тенденции развития науки» (г. Черновцы, 21-22 декабря 2018 г.). – Херсон: Издательский дом «Гельветика», 2018.
4. Распознавание лиц и видеоаналитика: тренды 2020 года [Електронний ресурс] // Информационный портал Retail Loyalty. – 2020. – Режим доступа: <https://retail-loyalty.org/news/raspoznavanie-lits-i-videonablyudenie-trendy-2020-goda/>

Рябуха А.Н.

кандидат технических наук, старший преподаватель;

Литвинова Ю.В.

магистр,

Одесская национальная академия связи имени А.С. Попова

КАДРОВЫЕ РИСКИ СОВРЕМЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Современный мир изменчив и динамичен. Высокая скорость реакции, работа с потоками информации, многозадачность, креативность, универсальность – эти и другие факторы выступают критериями оценки современного предприятия. При этом, даже в высокосистемном бизнесе, в основе процессов стоит персонал, от которого часто и зависит успешность и выживаемость предприятия.

Сегодня кадровые риски вышли на топовые места в рейтинге угроз для бизнеса. Некоторые из причин – отсутствие системной работы по выявлению угроз, низкий уровень корпоративной культуры безопасности, отношение к затратам на безопасность как к расходной статье, а не инвестициям в ВСМ. Проблемы решаются уже по факту их возникновения, игнорируя принципы действия на опережение. Все говорит о том, что в направление кадровых рисков требует особого внимания.

Как отмечается в [1], кадровые риски – это вероятность развития неблагоприятных ситуаций в результате поступков и решений, принятых сотрудниками. Это может быть утечка конфиденциальной информации, потеря прибыли, имиджа и репутации компании, хищение, переманивание клиентов.

Источником возникновения кадрового риска может быть как внешняя, так и внутренняя среда деятельности компании. Причины могут быть различными – недостаточность информации, субъективность восприятия, вероятность неверного решения, низкий уровень или полное отсутствие вовлеченности сотрудника в деятельность компании и т.д. Агентами угроз с позиции кадровых рисков могут выступать не только сотрудники компании, но и деловые партнеры, конкуренты, клиенты, посетители.

На сегодня существует несколько классификаций кадровых рисков, которые структурно можно объединить в 5 групп. К ним относятся найм персонала, поведение персонала, деятельность персонала, квалификация персонала и угрозы, которые возникают при увольнении персонала [2]. Основные термины кадровых рисков – внутренний нарушитель, внутренний злоумышленник, инсайдер, мошенничество, злоупотребление полномочиями. Стоит отметить, что кадровые риски часто разделяют на количественные (нехватка кадров, текучка, неэффективность труда) и качественные (несоответствие персонала требованиям, компетентность).

Основа для минимизации кадровых рисков в компании – это составление модели угроз, которая покажет уязвимости и позволит выбрать оптимальные методы и средства защиты.

Для снижения уровня кадровых рисков в компании важно на первых стадиях оценить склонность персонала к потенциальному инсайдерству. Одной из методик, которая себя зарекомендовала, является система диагностики индивидуальных отличий, или типология Майерса-Бриггса

(МВТІ) [3]. В основі типології лежить виділення психологічних типів людей в відповідності з індивідуальними способами сприйняття і оцінки інформації (екстраверсія – інтроверсія, сенсорика – інтуїція, мислення – емоції). В итоге виділено 16 психологічних типів особистості. Психологічні типи згідно МВТІ представлені на рис. 1.

Существует детальное описание каждого из психотипов, но также существуют своеобразные ярлыки, например, ESTJ – администратор, ISTJ – инспектор, ESTP – маршал и т.д. Принадлежность к одному или иному психологическому типу достаточно тесно связана с профессиональными ролями, статусом и т.д. Так, руководители – это «администраторы» (ESTJ) или инспекторы (ISTJ). Анализ показывает, что люди с одним психотипом могут оказаться более склонными к инсайду, нежели носители иного психотипа [4].

Наименования шкал		Опора на ощущения (S)		Опора на интуицию (N)	
		Ориентация на мышление (T)	Ориентация на чувства, эмоции (F)	Ориентация на мышление (T)	Ориентация на чувства, эмоции (F)
Интроверты (I)	Склонность выносить суждения, давать оценку; стремление принимать решения (J)	ISTJ	ISFJ	INFJ	INTJ
	Склонность занимать созерцательную позицию (P)	ISTP	ISFP	INFP	INTP
Экстраверты (E)	Склонность занимать созерцательную позицию (P)	ESTP	ESFP	ENFP	ENTP
	Склонность выносить суждения, давать оценку; стремление принимать решения (J)	ESTJ	ESFJ	ENFJ	ENTJ

Рис. 1. Психологические типы личности согласно типологии МВТІ

На рис. 2 представлены психологические психотипы, склонные к инсайдерской деятельности

В целом реализация мероприятий по снижению кадровых рисков способствует привлечению в компанию квалифицированных специалистов, снижает текучесть кадров, укрепляет корпоративный дух и служит основой успешной производственной деятельности предприятия.

Наименования шкал		Опора на ощущения (S)		Опора на интуицию (N)	
		Ориентация на мышление (T)	Ориентация на чувства, эмоции (F)	Ориентация на мышление (T)	Ориентация на чувства, эмоции (F)
Интроверты (I)	Склонность выносить суждения, давать оценку; стремление принимать решения (J)	ISTJ	ISFJ	 INFJ	INTJ
	Склонность занимать созерцательную позицию (P)	 ISTP	ISFP	INFP	INTP
Экстраверты (E)	Склонность занимать созерцательную позицию (P)	 ESTP	 ESFP	ENFP	ENTP
	Склонность выносить суждения, давать оценку; стремление принимать решения (J)	ESTJ	 ESFJ	 ENFJ	 ENTJ

Рис. 2. Психологические типы личности, склонные к инсайдерской деятельности

Список использованных источников:

1. Кадровые риски без паники: определить и предотвратить [Электронный ресурс] // ВШК. – 2018. – Режим доступа: <http://vshk.org/media/kadrovye-riski-bez-paniki-opredelit-i-predotvratit>
2. Федченко Ю.С. Дослідження кадрових ризиків сучасного підприємства / Федченко Ю.С., Гаджієв М.М. // Матеріали 74-ї науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців та студентів ОНАЗ ім. О.С. Попова. – 2019. – С. 184-187.
3. Типологія Майерс-Бріггс (МБТИ) [Електронний ресурс] // Психологіс – енциклопедія практичної психології. – 2017. – Режим доступу: http://psychologis.com.ua/tipologiya_mayers-briggs_MBTI.htm
4. Дрозд А. В. Психологія на службі ІБ. Психотипи / А.В. Дрозд // INSIDE. Захист інформації. – 2014. – С. 50–55.

Шаргородский К.В., Смелянец Н.А., Вершигора Е.В.

магистры,

Одесская национальная академия связи имени А.С. Попова

КИБЕРУСТОЙЧИВОСТЬ ЦИФРОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КОНЦЕПЦИИ ИНДУСТРИЯ 4.0

Концепция Индустрия 4.0, или «четвертая промышленная революция», впервые сформулирована в 2011 году и по своей сути описывалась как средство повышения конкурентоспособности предприятий Германии путем интеграции киберфизических систем в заводские процессы. Как отмечается в [1], индустрия 4.0 – это новый виток промышленной революции, который характеризуется интеграцией производства и сетевых коммуникаций. Новое поколение оборудования позволяет собирать данные в реальном времени, производить персонализированные продукты, создавая прямые связи цепочки производства от заказа продукта до получения его потребителем в кратчайшие сроки с максимальной эффективностью процесса. Стоит отметить, что в идеологии Индустрия 4.0 закладывается модель, при которой системы объединяются в одну сеть, связываются друг с другом, самостоятельно настраиваются и учатся новым моделям поведения.

К технологиям «четвертой промышленной революции» часто относят большие данные (big data), интернет вещей (IoT), виртуальную и дополненную реальность, 3D-печать, квантовые вычисления и блокчейн. Технологии дают новые возможности, но при этом способствуют появлению новых угроз и рисков, в том числе, в направлении АСУ-ТП и объектов критической инфраструктуры [2].

По мере возрастания сложности современных киберсистем, у них возникают новые все более эмерджентные (от англ. emergent – возникающий, неожиданно появляющийся) системные свойства: киберустойчивость, управляемость, самоорганизация, проактивная кибербезопасность и адаптивность. Киберустойчивость (англ. Cyber Resilience) является важнейшим свойством любой киберсистемы, особенно в условиях перехода к Индустрии 4.0. В отличие от кибербезопасности с ориентацией на оценку вероятности возникновения инцидентов и предотвращение возможных угроз безопасности, обеспечение киберустойчивости в большей степени направлено на

сохранение целевого поведения и работоспособности киберсистем в условиях множества кибератак [3].

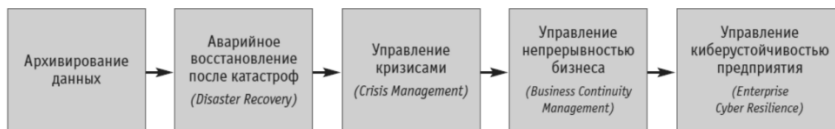

Рис. 1. Эволюция моделей киберустойчивости

Современные киберсистемы не обладают требуемой киберустойчивостью (Cyber Resilience) для функционирования в условиях разнородных, массовых кибератак из-за высокой структурной и функциональной сложности названных систем, потенциальной опасности имеющихся уязвимостей и «цифровых бомб». Кроме того, все еще недостаточно эффективны современные средства кибербезопасности, в том числе средства антивирусной защиты, сканеры уязвимостей, а также системы обнаружения, предупреждения и нейтрализации компьютерных атак. Применяемые классические методы и средства обеспечения надежности (Reliability) и отказоустойчивости (Response and Recovery), использующие возможности структурной и функциональной избыточности, N-кратного резервирования, эталонирования и реконфигурации уже не пригодны для обеспечения требуемого уровня киберустойчивости (Cyber Resilience) и предотвращения катастрофических последствий требуется новая парадигма построения корпоративной системы обеспечения киберустойчивости, которая будет способна своевременно предупреждать и упреждать кибератаки, а в случае кибернападения – «смягчить» удар, снизить его силу деструктивного воздействия и минимизировать последствия. Такая система защиты должна базироваться на понятии управлении непрерывности бизнеса (BCM – Business Continuity Management) и позволять жертвовать некоторыми функциями и компонентами инфраструктуры для возобновления бизнеса [4]. На рис. 2 показана система управления киберустойчивостью в аспекте угроз и рисков цифровых предприятий.

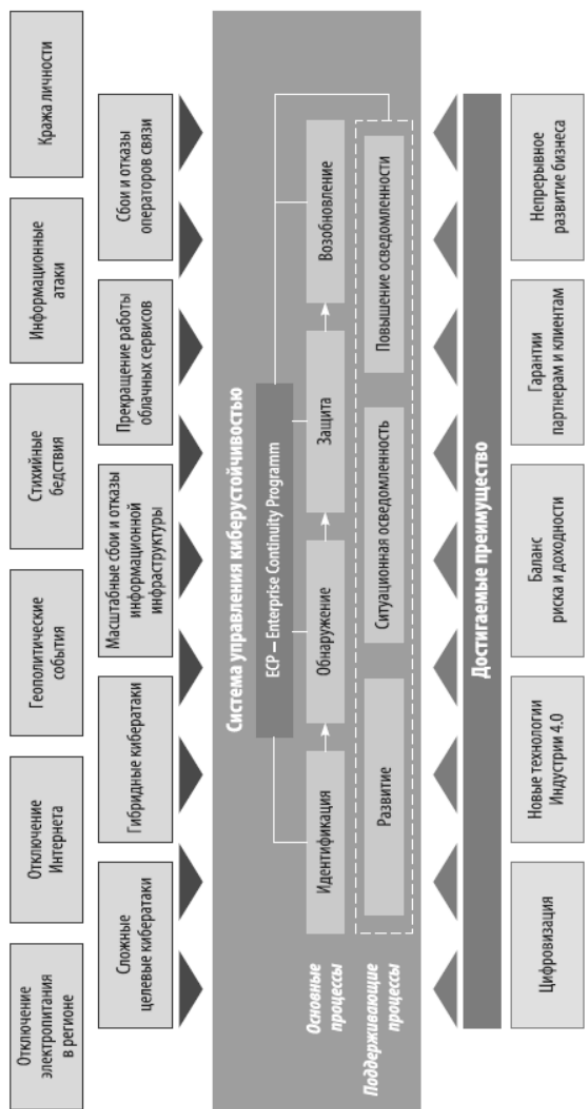

Рис. 2. Система управления киберустойчивостью в аспекте угроз и рисков цифровых предприятий

Стоит отметить, что сегодня спектр угроз прерывания бизнеса достаточно широк и постоянно увеличивается. Например, прерывания бизнеса могут быть вызваны постановлениями судов из-за допущенных нарушений в части защиты окружающей среды или трудового законодательства, негативными действиями или бездействиями контрагентов и партнеров по бизнесу, забастовками и акциями протеста сотрудников, инцидентами кибербезопасности и пр. По этим причинам компаниям исключительно важно не ограничиваться требованиями международных стандартов ISO 9001, ISO 14001, ISO 45001, ISO/IEC 27001 и др. для предупреждения возможных негативных инцидентов, но и обеспечить такие условия, при которых возможно гарантированно продолжить свою деятельность (возможно, с потерей ряда функций) в случае наступления чрезвычайных событий.

Список использованных источников:

1. Макаревич А. Индустрия 4.0: Какие перемены грядут на рынке услуг [Электронный ресурс] / Алина Макаревич // Delo.ua. – 2017. – Режим доступа: <https://delo.ua/business/industrija-40-kakie-peremeny-grjadut-na-rynke-uslug-328161/>
2. Кільдішев В.Й. Щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури в аспекті сучасних загроз та ризиків / В.Й. Кільдішев, М.М. Гаджисев, В.І. Вітрук, Е.Е. Мустафаєв // Матеріали 73-ї науково-технічної конференції професорсько-викладацького складу, науковців та студентів ОНАЗ ім. О.С. Попова. – 2018.
3. Петренко С.А. Управление киберустойчивостью / Сергей Анатольевич Петренко. – Санкт-Петербург: Издательский дом «Афина», 2019. – 200 с. (информационно-методическое пособие).
4. Семь шагов к непрерывности бизнеса [Электронный ресурс] // Habr. – 2015. – Режим доступа: <https://habr.com/ru/company/softline/blog/261053>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Волинчук О.В.

аспірантка,

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»*

ВПЛИВ ВІДЧУТТЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ НА МЕЖІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Для якісної роботи психолог повинен бути задоволений самим собою, власним життям, результатами своєї діяльності. Це відчуття задоволення необхідно формувати та розвивати ще під час навчання. Звичайно, позитивне ставлення до себе, світу та оточуючих формується в ранньому дитинстві під впливом сім'ї, однак, обираючи професію психолога й маючи намір у ній розвиватись, студент повинен виконувати над собою внутрішню роботу, постійно займатись самовдосконаленням та пошуком шляхів для отримання найкращого результату у своїй діяльності, спочатку навчальній, а згодом й у професійній.

Очевидно, що відчуття благополуччя може викликатися як зовнішніми факторами (стан здоров'я, сімейна ситуація, успішність у навчанні чи роботі, ситуація в країні та світі в цілому), так і внутрішніми (ставлення до себе, своїх можливостей, рівень вимог до власної персони і т.п.). Звичайно, зараз, зважаючи на стан пандемії, зовнішні фактори досить негативно впливають на відчуття благополуччя. Але, на нашу думку, внутрішні фактори все ж відіграють першочергову роль у його формуванні.

Психологічні межі теж розглядають з точки зору внутрішньої організації (як функціональний орган, енергійне утворення – Т.С. Леві) [1] та зовнішніх проявів (як систему імпліцитних та експліцитних правил поведінки – С.К. Нартова-Бочавер, О.В. Сіліна) [2].

Ми вважаємо, що феномен благополуччя пов'язаний з особливостями психологічних меж особистості, які можуть виступати внутрішніми факторами зазначеного відчуття. Але оскільки сам факт детермінованості благополуччя феноменом меж встановити не видається можливим, у цьому

дослідженні ми маємо намір дослідити наявність зв'язку між відчуттям благополуччя й характеристиками психологічних меж студентів.

Задля підтвердження нашого припущення було проведено опитування серед студентів другого курсу спеціальності «Психологія» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. До комплексу психодіагностичних методик увійшли опитувальники «Межі у психіці» Е. Хартманна, «Межі Я» Н. Браун, «Психологічна межа особистості» Т.С. Леві та «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф.

За результатами математично-статистичної обробки даних було з'ясовано наступне:

- товщина психологічних меж перебуває в 1-процентному прямому зв'язку з такою ознакою психологічного благополуччя, як автономія; у 5-відсотковому прямому зв'язку з управлінням середовищем та у 5-процентному прямому зв'язку з показником «самоприйняття»;

- невідсутня функція психологічної межі перебуває у 5-відсотковому оберненому зв'язку з таким показником психологічного благополуччя, як позитивні відносини;

- проникна функція межі позитивно корелює з показником «цілі в житті» (5-процентний зв'язок);

- функції вибрання та віддавання позитивно корелюють із самоприйняттям (1-відсотковий зв'язок); функція віддавання також позитивно корелює з особистісним ростом та життєвими цілями (1-відсотковий зв'язок);

- стримуюча функція перебуває в 1-відсотковому оберненому кореляційному зв'язку з позитивним відносинами;

- спокійно-нейтральна функція психологічної межі пов'язана з управлінням середовищем, самоприйняттям та загальним показником психологічного благополуччя (5-процентний прямий зв'язок за всіма показниками);

- дистанційованість та схильність порушувати межі інших не продемонструвала значущих зв'язків з характеристиками психологічного благополуччя.

Ці результати демонструють міцний взаємозв'язок між особливостями психологічних меж студентів та різними характеристиками психологічного благополуччя, зокрема, позитивні відносини залежать від таких функцій меж психологічного простору, як невідсутня та стримуюча (обернена залежність); управління середовищем

пов'язане з товщиною меж та спокійно-нейтральною їх функцією; цілі в житті залежать від проникної функції межі та функції віддавання; самоприйняття пов'язане з товщиною меж і спокійно-нейтральною та вбирною функцією, яка також зв'язана з особистісним ростом; загальний показник психологічного благополуччя пов'язаний зі спокійно-нейтральною функцією межі. До речі, чим вищими є показники психологічного благополуччя та самоприйняття, тим більш сформованими виступають усі функції психологічних меж опитуваних.

Таким чином, усі показники психологічного благополуччя більшою чи меншою мірою, прямо чи обернено пов'язані з характеристиками меж психологічного простору студентів-психологів. Такі результати спрямовують наші подальші дослідження у напрямку з'ясування різниці між особливостями особистісних меж майбутніх психологів та студентами інших спеціальностей та напрямів підготовки. На нашу думку, особливості вибірки могли суттєво вплинути на отримані результати, але саме таким був наш інтерес, оскільки для формування професійного психолога розглянуті цьому дослідженні психологічні явища виступають значущими.

Список використаних джерел:

1. Леви Т.С. Методика диагностики психологической границы личности. *Вопросы психологии*. 2013. № 1. С. 131–146.
2. Нартова-Бочавер С.К., Силина О.В. Психологические границы: взросление и культура. Москва : Памятники исторической мысли, 2018. 119 с.

Гошкодеря К.В.

магістрантка;

Білоус Р.М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОБРАЗЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я У ПЕРІОД РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ

Останнім часом у суспільстві спостерігається високий рівень неприйняття, ворожості, агресії у відносинах між людьми та окремими соціальними групами, спричиненими різними негативними емоційними акумуляціями накопичених образ, уможлиwiająчих формування образливості як сталої риси характеру особистості. Образа оволодіває людиною унаслідок різноманітних факторів: фрустрація викликає образу, якщо виникає нездоланий бар'єр на шляху задоволення актуальної потреби; радість втрачає значення при отриманні негативного зворотного зв'язку; емоція суму, пов'язана з розчаруванням, руйнуванням надій, невдачами, супроводжується образою на себе або інших; емоція гніву виявляється концентрованим проявом образи за зневаження особливо значущого, а почуття провини та сорому супроводжуються образою на самого себе.

Зрілість є найтривалішим періодом у житті людини, упродовж якого вона досягає найвищого рівня розвитку Я-концепції, максимально реалізує себе у професії, сімейному житті, суспільстві. Етап дорослості характеризується вищим рівнем розвитку духовних, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей індивіда. Відбуваються зміни емоційної і спонукальної особистісних сфер, способу життя (створюються сім'ї, народжуються діти, найвищий пік кар'єрного росту, творчості тощо) [3, с. 264]. Тому дослідження образливості особистості на фізичне здоров'я у період ранньої зрілості мають не тільки теоретичний, а й прикладний інтерес психологів, психотерапевтів та інших спеціалістів, що актуалізує заявлену тему дослідження.

Питання образливості та її впливу на діяльність особистості вивчали З.А. Агеєва, О.А. Апунович, Е. Берн, Л.С. Виготський, Ю.Б. Гіппенрейтер, М.С. Гриценко, Є.П. Ільїн, М. Кляйн, Ю.М. Орлов, Ф. Перлз, А. Фрейд, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні та інші.

Для дослідження впливу образливості особистості на фізичне здоров'я респондентів у період ранньої зрілості проведено констатувальний експеримент, вибірку якого склали чоловіки та жінки віком від 20 до 40 років у кількості 42 особи. Вибірка рандомізована, респонденти належать до різних статей, професій та соціальних ролей. Методи та методики, які були використані під час проведення емпіричного дослідження: опитувальник «Інсталяції образливості індивіда (IOI-1)» (С. О. Гарькавець, С. І. Яковенко); Гісенівський опитувальник соматичних скарг (С. Брюхлер і Дж. Снер); методика «Шкала психологічного стресу» MSP-25 (Л. Лемур, Р. Тесьє, М. Філіон).

Першим етапом емпіричного дослідження стало проведення опитувальника «Інсталяції образливості індивіда (IOI-1), спрямованого на виявлення особливостей прояву образи на особистісному рівні. Він складається з п'яти шкал: «Образливість як ворожість або агресія», «Образливість як помста», «Образливість як упертість», «Образливість як маніпуляція», «Образливість як страх» [1, с. 24]. З'ясовано, що образливість як: страх проявляється у 31% респондентів, маніпуляція – у 24%, помста – у 19%, упертість – у 14%, агресія – у 12% досліджуваних. Отже, серед експериментальної вибірки найбільш поширеними є інсталяції образливості як страху та маніпуляції.

Наступним етапом емпіричного дослідження було використання Гісенівського опитувальника соматичних скарг із метою з'ясування, як саме різні інсталяції образливості впливають на фізичне здоров'я респондентів. Цей опитувальник був створений спеціалістами психосоматичної клініки Гісенівського Університету Є. Брюхлер і Дж. Снер 1967 року для виявлення психосоматичної зумовленості або взаємозумовленості фізичних недомогань. За допомогою психосоматичного опитувальника можна фіксувати окремі скарги, реєструвати у вигляді чотирьох окремих шкал комплекси скарг, а також визначати сумарну оцінку інтенсивності скарг і схильність до них [2, с. 9–10]. Встановлено, що при інсталяції образливості як агресії в 20% респондентів показники шкали «Шлункові скарги» перевищують норму; інші шкали опитувальника в нормі. У 50% респондентів, у яких образливість проявляється як помста, високі показники шкали «Ревматичний фактор»; при цьому інші шкали в нормі. При прояві образливості як упертості, у 33% опитаних перевищує норму «Ревматичний фактор», а в 17% досліджуваних спостерігаються високі показники по шкалам «Виснаження», «Шлункові скарги» та «Тиск скарг»; шкала «Скарги на серце» у цих осіб не перевищує норму. Інсталяція образливості як маніпуляції: 10%

досліджуваних мають відхилення по шкалі «Виснаження» та 50% – по шкалі «Скарги на серце». При інсталяції образливості як страху в 77% респондентів спостерігаються скарги по шкалі «Виснаження», у 62% – по шкалі «Шлункові скарги», у 23% – по шкалі «Тиск скарг». Отже, вдалося з'ясувати, що різні прояви образливості неоднаково впливають на стан здоров'я респондентів. Найбільше скарг на проблеми з самопочуттям мають люди, в яких образливість інсталюється як страх.

Заключним етапом емпіричного дослідження стало проведення серед респондентів методики «Шкала психологічного стресу» MSP-25 (Л. Лемур, Р. Тесьє, М. Філліон) з метою з'ясування рівня психічної напруженості. Дана методика обрана для діагностування респондентів, так як довготривала дія стресу може призвести до змін, що викликають вегетативні розлади, зокрема, порушення функцій внутрішніх органів, адже накопичені образи можуть мати довготривалу дію на організм людини [2, с. 32]. Методика MSP-25 дозволила з'ясувати, що у 77% осіб, у яких образливість інсталюється як страх, високий показник психічної напруженості, що свідчить про найбільший вплив даної інсталяції образливості на фізичне самопочуття людини.

Висока амплітуда прояву образливості особистості у ранньому дорослому віці формує високий рівень психологічного стресу та негативно впливає на стан соматичного здоров'я людини. Але саме інсталяція образливості як страху має більш негативний вплив на здоров'я, так як у більшості респондентів із даним проявом образливості спостерігаються високі показники психічної напруженості, виснаження, шлункових скарг і тиску скарг. Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка психологічного тренінгу корекції образливості особистості у період ранньої зрілості.

Список використаних джерел:

1. Гарькавець С.О., Яковенко С.І. Методики дослідження образи: науково-методичний посібник з «Психодіагностики». Сєверодонецьк : Вид-во «Петіт», 2017. 68 с.
2. Методичні вказівки щодо семінарських занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи психосоматики» для студентів денної форми навчання зі спеціальності 053 – «Психологія» освітнього ступеня «Магістр». Кременчук : Видавничий відділ Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, 2017. 86 с.
3. Савчин М.В. Вікова психологія : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ, 2009. 360 с.

Кисла С.Д.

студентка,

Науковий керівник: Білоус О.В.

старший викладач,

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Підлітковий вік дуже складний і важливий період в житті дитини. Підлітковий вік відзначається стрімким біологічним та духовним розвитком, тому під час особистісного зростання та розвитку важливим є формування моральних почуттів, які в подальшому впливають на відносини людини з іншими людьми.

Моральні почуття – це почуття, в яких виявляється стійке ставлення людини до суспільних подій, до інших людей і до самої себе. Ці почуття відображають переживання людини свого ставлення до суспільства та ставлення людей до себе; ґрунтуються на нормах, які прийняті в суспільстві і пов'язані з оцінкою відповідності їм повсякденних дій і вчинків людини [6, с. 119]. Саме за рівнем розвитку моральних почуттів складається враження про загальний розвиток особистості.

Метою нашої роботи є вирізнення особливостей формування моральних почуттів у підлітковому віці.

Дослідження різних аспектів проблеми формування моральних почуттів здійснюють вчені І.С. Булах, О.Б. Мазкіна, І.Д. Бех, Т.С. Кириленко, О.П. Хомчук. Відзначені дослідники вважають, що формування моральних суджень дитини пов'язане, насамперед, з її розумовим розвитком, а також зі змінами поведінки у соціальному оточенні.

Розвиток упевненості у підлітковому віці – це складний процес, що потребує батьківської підтримки та орієнтації дитини на почуття успіху. В цей час підліток починає керувати власними бажаннями, надає перевагу важливим та корисним справам, наприклад, вчить уроки, допомагає батькам чи всебічно розвивається. Саме у цей період, на думку автора [5], починає формуватися наполегливість та старання. О.П. Хомчук [7] експериментально дослідила процес формування впевненості у підлітковому віці та чинники, що на це впливають. Було

встановлено, що компонентами впевненості у собі є самоствердження, аутосимпатія, саморозуміння та спонтанність, а чинниками підтримання або занепаду тих чи інших компонентів є мотивація досягнень, автономність, рефлексивність, копінг-стратегія [7].

Прояви сорому або його відсутність, як правило, є показником певного рівня моральної вихованості підлітка. Слід підкреслити, що саме це почуття стає основою для формування совісті, що в подальшому забезпечує саморегуляцію поведінки дитини. Сором визначається як почуття, що виражає негативний стан в усвідомленні невідповідальності власних думок, вчинків і зовнішності не тільки сподіванням оточуючих, а й власним уявленням про належну поведінку і зовнішній вигляд [6, с. 67]. Сором може бути пов'язаний з непевненістю людини у своїх силах, побоюванні можливого неуспіху в роботі, незнанням того, яке враження вона може сформувати у людей, стосовно себе під час спілкування. Так, Л. Бондарчук зазначає, що почуття сорому може переростати у розкаяння, а це, у свою чергу, може розглядатися як невід'ємна складова розвитку моральної самооцінки [2, с. 82].

Підґрунтям для розвитку почуття сорому автори [2; 3; 6] вважають, зокрема, розповіді батьків про добро та зло, виявлення своїх почуттів обурення, гніву у відповідь на ганебний вчинок дитини ще у ранньому дитинстві, а це поступово активізує розвиток у дитини провини та ніяковіття. Слід підкреслити, що, на думку вченого [6], почуття сорому проявляється не тільки як наслідок певного вчинку, а й в результаті уявлення про майбутні наслідки цього вчинку. Як наслідок, підліток починає аналізувати свої вчинки та наміри, вчиться визнавати помилки та вибачатися, його дії та слова стають більш обдуманими, усвідомленими, але гормональні зміни та нестабільний емоційний фон можуть ще призводити до імпульсивних вчинків. Саме тому у цей період особливого значення набуває забезпечення підтримки з боку батьків та вчителів [3].

З появою почуття дорослості виникають й інші почуття, які притаманні морально зрілій особистості, а саме, почуття власної гідності, честі. Деякі автори [1; 4] відзначають, що гіперопіка та виховання за типом «кумиру сім'ї» є тими факторами, що негативно впливають на процес морального виховання в цьому віці [4]. Це пояснюється прагненням підлітка до самостійності, появою почуття дорослості, прагненням бути і вважатися дорослим [1].

Отже, формування моральних почуттів відбувається в підлітковому віці дуже стрімко. До основних почуттів, що формуються у підлітковому

віці, відносяться почуття упевненості у собі, сорому та гідності, честі. Почуття дорослості, як центральне новоутворення віку, дає поштовх для розвитку моральних почуттів залежно від соціального середовища дитини, відносин з батьками. Важливу роль у процесі формування моральних почуттів відіграють такі чинники: світобачення дитини, прагнення підлітка до самостійності, схильність до рефлексії, аналізу вчинків людей та власної поведінки, тактика сімейного виховання.

Список використаних джерел:

1. Богдан М. С. Вже не дитина – ще не доросла, або Визначаємо почуття дорослості підлітків. Київ, 2017. С. 54–62. URL: <http://dspace.bdpiu.org:8080/xmlui/handle/123456789/1191>
2. Боднарчук Л. Вплив розвитку самосвідомості на прояв сорому. *Магістерський науковий вісник*. Тернопіль, 2017. С. 83–84.
3. Булах І.С., Алексеева Ю.А. Моральне зростання підлітків: сучасні технології консультативної діяльності. Сучасні технології консультативної діяльності : навч. посіб. Київ, 2010. С. 223.
4. Булах І.С., Коробка Н.М. Вивчення проблеми морального зростання особистості підліткового віку. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ, 2013. С. 290.
5. Кириленко Т. Виховання почуттів. Київ : Політвидав України. 1989. С. 93.
6. Турчин М.Я. Сором і совість: специфіка відмінностей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова* : зб. наук. праць. Київ, 2017. С. 62–68.
7. Хомчук О.П. Особистісні детермінанти розвитку впевненості у собі в підлітків : автореферат дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2016. 20 с.

Пристаї О.В.

аспірантка,

Інститут людини

Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗЗСО ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, що перш за все впливає на освітню сферу. Для керівника школи володіння знаннями, вміннями і навичками є необхідним, але недостатнім показником готовності до вирішення професійних задач. Зовнішні умови щораз більше вимагають від управлінців вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, критичність мислення, здатність освоювати нові технології, самонавчатися, шукати і використовувати нові знання, володіти такими якостями, як гнучкість мислення, креативність, мобільність.

Ідея компетентнісного підходу – одна із відповідей на запитання, як підготувати та оцінити фахівця, що буде затребуваний сучасним суспільством. Проблема формування компетентної особистості стала предметом глибокого і різнобічного дослідження, яке проводять міжнародні організації, що працюють у сфері освіти, – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Ради Європи, Організації європейського співробітництва, Міжнародного департаменту стандартів та ін.

Формування компетентності спеціаліста на сьогоднішній день є однією із актуальних проблем освіти і може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через умови пандемії.

Йдеться про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях.

Використання досвіду формування компетентності передбачено у процесі розробки національної моделі підготовки фахівців різних галузей. Як свідчить досвід, набутий європейською системою освіти, розвиток професійної компетентності спонукає до розкриття та реалізації психологічного потенціалу кожного працівника.

Компетентність значною мірою відображає спроможність особистості сприймати соціальні потреби та реалізовувати їх через комплекс індивідуальних ставлень, цінностей, знань і навичок [1].

Реальність світу VUCA показує нам необхідність освоєння навички навчання протягом життя та розуміння важливості інвестування ресурсів у розвиток свого професіоналізму і в дорослому віці. Керівники шкіл, лідери освіти, як ті, хто безпосередньо формує умови навчання та виховання нового покоління, гостро відчують необхідність розвитку певних компетенцій, що загалом формують управлінську компетентність.

Розвиток управлінської компетентності керівників ЗЗСО відбувається у процесі підвищення їхньої кваліфікації. Підвищення кваліфікації – це процес навчання з метою оновлення знань та розвитку умінь, необхідних для ефективного розв'язання завдань професійної діяльності. Система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінців у сфері освіти повинна забезпечувати потреби у працівниках з високим рівнем професійного менталітету та культури, здатних відповідально виконувати управлінські функції, впроваджувати соціальні технології, сприяти інноваційним процесам та постійно підвищувати професійний рівень [2].

Особливість управлінської діяльності керівника ЗЗСО в умовах сьогодення визначається модифікацією і появою нових функцій управління; стратегічної, представницької, соціально-психологічної, інноваційної тощо. Таким чином, управлінська компетентність керівника стає його провідною якісною характеристикою та значною мірою визначає напрямки та ефективність розвитку освітньої галузі загалом [2].

Поняття управлінської компетентності керівника ЗЗСО включає в себе здатність працювати в швидкозмінних ринкових умовах, реагувати на них та ефективно управляти навчальним закладом відповідно до зовнішніх об'єктивних умов дійсності, тим самим задовольняючи соціальний запит на якісну та актуальну освіту майбутнього покоління. Звідси виникає потреба щодо розробки теорії та практики управлінської компетентності керівника освітнього простору.

Дослідження управлінської компетентності керівника навчальним закладом на сучасному етапі реалізується у виокремленні основних і додаткових векторів структурування особистості фахівця з управління навчальним закладом та розробці профілів компетентності керівників навчальних закладів (С. Калашнікова, В. Міляєва, Н. Лебідь, Ю. Бреус, О. Паламарчук) [3].

Профіль компетентності складається з компетенцій, що стосуються: конкретної організації, професійної групи, посади, а також професійно важливих якостей особи, що обіймає цю посаду. Відповідно, до профілю компетентності включають: ключові компетенції, компетенції посади та компетенції професійного завдання [4].

Ключові компетенції – це компетенції над-індивідуального рівня, загально необхідні всім працівникам для успішної роботи на кожній посаді. До них відносять: усвідомлення цінностей організації, її стратегічної місії, підтримка корпоративної культури.

Компетенції посади, або функціональні компетенції – це характеристики, які вимагаються від працівника на конкретній посаді. Вони є спільними для групи посад певного управлінського рівня і характеризують необхідні для працівника знання, уміння та навички.

Компетенції професійного завдання – це характеристики, які стосуються специфіки роботи залежно від фахової спеціалізації і забезпечують спрямованість професійної діяльності на досягнення вимірюваних результатів.

Найважливіше місце у структурі профілю компетентності фахівця відводиться ключовим компетентностям. Їхній розвиток забезпечує різні сфери життєдіяльності особистості, сприяє досягненню успіху, стимулює суспільну активність. Виділяють мотиваційні, соціальні та функціональні ключові компетентності [4].

Профіль компетентності (рамка компетенцій) керівника-лідера навчального закладу – це стандартизований набір знань, вмінь та поведінкових компетенцій, необхідних для якісного виконання лідерських функцій [3].

Ми виокремлюють такі основні якості (компетенції) керівника-лідера навчального закладу:

- вміння планувати роботу навчального закладу, орієнтуючись на результат;
- вміння приймати, запроваджувати та втілювати управлінські рішення;
- вміння працювати з кадрами на усіх етапах організації роботи;
- вміння організовувати та забезпечувати зв'язок з громадськістю;
- здатність протидіяти булінгу, мобінгу, насильству та забезпечити захист всіх учасників освітнього простору;
- здатність до безперервного особистісного розвитку та постійна відкритість до нового;

- здатність розуміти і описати свої потреби та емоційний стан, а також потреби та емоційний стан співрозмовника;
- вміння керувати власним емоційним станом та відновлювати свої ресурси;
- здатність змінювати власні звички, бути постійно в пошуку нового і цікавого.

Очевидною стає необхідність розвитку управлінської компетентності у діючих керівників ЗЗСО та врахування зовнішніх викликів, які постають в наш час перед освітньою сферою, при підготовці майбутніх кадрів. Це може забезпечити відповідність освітньої сфери сучасним запитам з боку особистості та суспільства, а також потребам економіки та світовим тенденціям.

Отже, з огляду компетентнісного підходу поняття “управлінська компетентність керівника ЗЗСО» набуває нового значення і розглядається як здатність (готовність) до реалізації компетенцій, необхідних для ефективного здійснення управлінської діяльності в сфері середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Васильченко Л.В. Професійна компетентність керівника / Л.В. Васильченко, І.В. Гришина. – Х.: Основа, 2006. – 208 с.
2. Карамушка Л.М. Психологія управління: Навч. посіб. – К.: Міленіум, 2003. – 344 с.
3. Лебідь Н., Бреус Ю. Компетенції викладача вищої школи в умовах партнерської взаємодії зі студентами / Н. Лебідь, Ю. Бреус // Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». – № 15. – 2006. – С. 35–46.
4. Міляєва В.Р. Підходи до визначення поняття психологічної компетентності в сучасній психологічній теорії / В.Р. Міляєва // Наука і освіта: науково-практичний журнал південного наукового Центру НАПН України. – № 9 / LXXXXVI. – Грудень, 2010. – С. 101–104.

Токан Н.М.

магістрантка,

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Серед вимог, які ставить сьогодення перед людиною, на перший план виходять навички креативності та інноваційності, уміння працювати з інформацією та критичного мислення, соціальної взаємодії та комунікації, високі показники емоційного і соціального інтелекту. Кожна з цих ключових навичок людини XXI століття передбачає досконалу соціалізацію як наріжний камінь формування особистості. Мова та мовлення є чи не найважливішим способом соціалізації через включення людини в суспільство. Засвоївши мову соціуму, людина має можливість стати його членом. Мова є інструментом мислення й спілкування, засобом формулювання та висловлення думок та ідей.

Як свідчать дослідження, на момент вступу до 1 класу близько 20% дітей мають різноманітні порушення мовленнєвого розвитку. Процес навчання в школі таких дітей характеризується наявністю проблем під час оволодіння навчальним матеріалом через неповноцінне спілкування та малий словниковий запас, обмеження комунікації з ровесниками, що неминуче відображається на формуванні самосвідомості та самооцінки дитини. Мовні порушення стають перепорою до реалізації навчальних можливостей та успішної соціалізації, обмежують можливості в оволодінні новими видами діяльності.

Дане дослідження має на меті розкрити специфіку впливу порушень мовлення на процес соціалізації дітей молодшого шкільного віку.

Описане дослідження проводилось в умовах загальноосвітнього навчального закладу і охоплювало дітей, що навчаються в початковій школі та мають порушення мовлення різного ступеня й етіології. Для діагностування використано критерії, виділені при теоретичному аналізі теми: емоційне та особистісне благополуччя, що складає «адаптаційний потенціал» особистості, та оцінюється через дослідження рівня самооцінки та тривожності; рівень комунікативної взаємодії в спілкуванні й соціальний статус дитини в колективі. На підставі виділених критеріїв для визначення особливостей соціалізації дітей з

мовними порушеннями було використано ряд методик, результати яких наведено нижче.

Молодший шкільний вік традиційно вважається «емоційно насиченим», а за версією Всесвітньої організації охорони здоров'я він називається періодом «шкільного шоку» [2, с. 32]. Тривожність є суб'єктивним проявом дезадаптації особистості в середовищі. Негативний вплив тривожності (як психічного стану та характеристики особистості) на дитину проявляється в порушенні психологічної рівноваги та комунікативної діяльності. Тривожна дитина постійно відчуває власну неадекватність, неповноцінність, впевнена у тому, що вона не все робить правильно. Через підвищену тривожність діти з порушеннями мовлення уникають участі в спілкуванні, мінімізуючи таким чином участь в потенційно тривожних ситуаціях, усамітнюються, замикаються в собі. Низький рівень мовленнєвої активності відгороджує дитину від решти дітей, порушуючи соціалізацію та викликаючи деформацію особистості.

Для виявлення рівня тривожності дітей використовувалася методика «Шкала явної тривожності CMAS» (за Дж. Тейлором, адаптація А.М. Прихожан). Виявилось, що близько 25% дітей з вибірки знаходяться в групі ризику через дуже високий показник тривожності, 41% мають підвищений рівень тривожності. Окремі діти (9%) демонструють знижений рівень тривожності, що можна розцінювати як захисну реакцію на стресогенне середовище та один з показників дезадаптації. Оскільки тривожність є симптомом дезадаптації особистості, можна припустити, що порушення мовлення є одним з факторів порушення соціалізації дітей молодшого шкільного віку.

Важливим чинником соціалізації особистості є рівень самооцінки дитини. Властива дітям з порушеннями мовлення підвищена самокритичність детермінує почуття безпомічності, відчаю, що може стати в майбутньому причиною депресивних станів [1, с. 42]. Для вивчення рівня самооцінки дітей з порушеннями мовлення використовувалася проєктивна методика «Символічні завдання на виявлення «соціального Я» (за Б. Лонгом, Р. Зіллером, Р. Хендерсоном). Більшість дітей, що взяли участь в дослідженні, мають порушену самооцінку. В понад 65% дітей самооцінка знижена, що може свідчити про занижену самоцінність через усвідомлення власного дефекту та мати велике значення в формуванні рівня домагань та процесі самореалізації дитини.

В співставленні індивідуальних результатів проведених досліджень помічено наявність зв'язку між рівнем самооцінки та рівнем тривожності дітей, коефіцієнт кореляції $R=-0,87$. Графічно дані кореляційного аналізу подано у вигляді графіка (рис. 1).

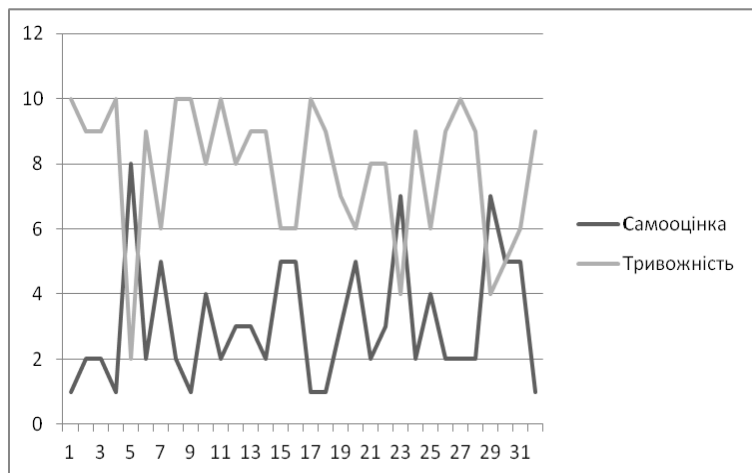

Рис. 1. Дані кореляційного аналізу результатів дослідження рівня самооцінки та загальної тривожності дітей з порушенням мовлення

Тривожність є критично важливою характеристикою особистості, оскільки, впливаючи на самооцінку, вона може впливати на становлення особистості, на її соціальний статус, на успішність діяльності дитини.

Важливим показником соціалізованості дітей шкільного віку є характеристика їх стосунків з ровесниками. Метод соціометрії дає можливість визначити місце дитини в класному колективі, встановивши соціометричний статус. В результаті проведення соціометрії виявлено, що жоден з дітей, які мають порушення мовлення, не отримав статусу «зірки»; 25% дітей потрапили в групу «популярні» за рахунок встановлення стосунків в мікрогрупах; 34% дітей були ігноровані в класних колективах; 41% з досліджуваних дітей отримали по 3 і більше негативних виборів від однокласників та віднесені до групи «ізованих». Проте виявлено, що пов'язано це швидше не з конкретними порушеннями мовлення, а з несформованістю комунікативних навичок.

Виявлено, чим вищий соціометричний статус має дитини, ти вищою є її самооцінка. Коефіцієнт кореляції становить $R=0,87$. Між рівнем тривожності та соціометричним статусом дитини також існує зворотній кореляційний зв'язок ($R=-0,80$). При аналізі індивідуальних показників обстеження дітей виявлено, що чим нижчий соціальний статус має досліджуваний, тим вищим є рівень його тривожності. Графічно результати кореляції представлено на рис. 2.

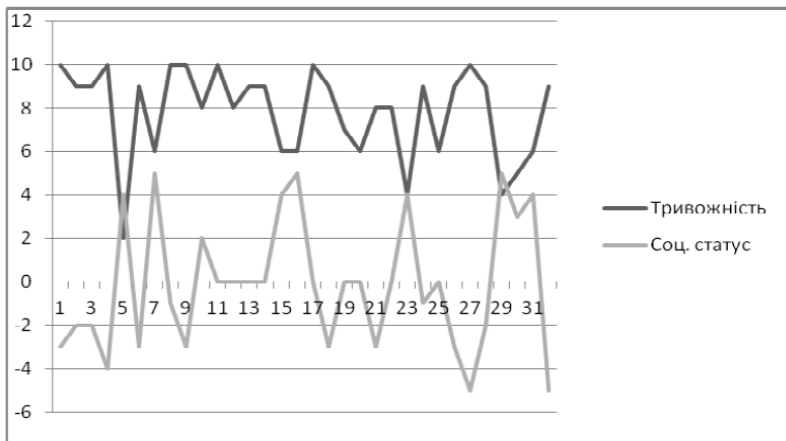

Рис. 2. Кореляція показників тривожності та соціального статусу дітей з порушеннями мовлення

Порушення мовлення у дітей молодого шкільного віку є одним із негативних факторів соціалізації дитини віку 6-10 років. Виявляється це у вигляді підвищеної тривожності, порушень комунікації дитини в різних видах діяльності, низькому рівні активності, заниженій самооцінці та низькому соціальному статусі дитини. Тривожність як особистісна якість дитини з порушеннями мовлення найчастіше корелює з іншими показниками, отриманими в результаті досліджень.

Корекцію проходження процесу соціалізації важливо проводити у вигляді логопедичної допомоги задля вирішення мовленнєвих порушень та через надання психологічної допомоги з метою зниження рівня тривожності, підвищення рівня креативності, особистісної взаємодії, що дасть можливість дитині переосмислити образ власного «Я», сприятиме підвищенню самооцінки та соціального положення в колективі.

Причому, все це необхідно робити саме в молодшому шкільному віці, аби уникнути поглиблення проблем через неприйняття дитини в референтну групу, наростання тривожності та появу поведінкових девіацій, пов'язаних з порушенням соціалізації, в підлітковому віці.

Список використаних джерел:

1. Логопсихология: учеб.-метод. пособие / Л.В. Артищева. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2016. – 60 с.
2. Микляева А.В., Румянцева П.В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция. – СПб.: Речь, 2004. – 248 с.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Мадей А.С.

асистент,

Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА І ТЕНДЕНЦІЇ ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІА-ПРОСТОРІ

В умовах сучасних реалій українського медіа-простору історико-культурну проблематику доцільно розглядати не лише в галузевому аспекті – історичному, архітектурному, археологічному тощо, – як досі це робили більшість науковців, а й у контексті соціальних комунікацій – на основі соціально-комунікаційного підходу, саме у соціальному вимірі: з позиції того, як її висвітлення залежить від політичної та соціально-економічної ситуації у країні.

Засоби масової інформації, розкриваючи образи етнічної культури, символіку дій, обрядів, ритуалів, описуючи історичні події, тим самим об'єктивують образ самої нації, роблять його зрозумілим. Підхід, при якому етнологію, культурологію та журналістику розглядають у своїй взаємодії, необхідний сучасній медіа-системі полікультурної держави. У час активного відродження національної ідеї, актуалізації таких понять, як історична й колективна пам'ять, потрібні інноваційні прийоми журналістики для орієнтації масової свідомості, які дозволили б вийти за рамки тільки подієвого висвітлення історичної та культурної проблематики.

Історіографія питання дослідження історико-культурного контенту преси у контексті соціальних комунікацій перебуває на етапі формування. Внаслідок багаторічної «узурпації» вітчизняної науки радянською владою, партійною ідеологією окремі аспекти теми стали предметом уваги журналістикознавців, істориків, археологів, політологів та інших вчених лише з другої половини 1990-их років. Тільки з проголошенням незалежності, прийняттям Конституції України, нові соціальні умови поставили якісно інші завдання перед українськими

науковцями, у тому числі й щодо дослідження історико-культурного контенту ЗМІ.

Проблематика нашого дослідження є складовою, відгалуженням журналістики як фаху, теоретичний фундамент якої заклали відомі вітчизняні науковці (Д.М. Прилюк, А.З. Москаленко). Сучасні українські фахівці із питань соціальних комунікацій (В.В. Різун, Т.О. Приступенко, В.Ф. Іванов та ін.) успішно продовжують розвивати напрямок масово-інформаційної діяльності, вивчення правових засад діяльності ЗМІ. На особливу увагу заслуговують дослідження жанрових форм у журналістиці (В.І. Шкляр, Ю.Ф. Ярмиш, В.Й. Здоровега тощо), а також праці, де вивчено вплив газетного тексту, його стилістичних особливостей (О.Д. Пономарів, Н.Ф. Непийвода, А.І. Мамалига та ін.) [3; 5; 6].

Що стосується висвітлення культурної тематики, однією з головних є тенденція перетворення культури у «світську хроніку», розваги – «entertainment». Цю проблему, зокрема, було піднято і у лютому 2010 р. під час засідання круглого столу «Чим живе культурна журналістика» [1], який провела Британська Рада в Україні, організувавши дискусію з оглядачами відділів культури українських медіа, журналістами, що пишуть про мистецькі явища, менеджерами культури та представниками неурядових організацій, які так чи інакше опікуються цією проблематикою. Зокрема, оглядач журналу «ШО» Юрій Володарський констатував: «Культура відсувається все далі та далі, тобто її майже немає на шпальтах газет, а якщо вона й присутня, то до культури як такої це не має жодного стосунку – адже все це шоу-бізнес, celebrities тощо» [1].

Стосовно висвітлення історичного контенту у вітчизняній періодиці, виокремимо дві найяскравіші тенденції:

– Тенденція «олюднення публікацій». Її було озвучено 2013 р. під час Львівського медіафоруму, де дискутували головний редактор «Історичної правди» Вахтанг Кіпіані, історик та редактор публіцистичного блоку «Zaxid.net» Василь Расевич, репортер польського видання «Tygodnik Powszechny» Павел Решка та редактор англомовного щоквартальника «New Eastern Europe», що виходить у Польщі, Адам Рейгардт. Вахтанг Кіпіані висловив думку, що в умовах, коли інтерпретація визначних подій та персоналій української історії змінюється за указом президента, або міністра освіти, ЗМІ повинні виконувати просвітницьку функцію, а першим важливим етапом у цьому процесі є написання так званої побутової історії, історії конкретних родин. Адам Рейгардт зауважив: *«Нелегко говорити про серйозні речі*

людям, які найправдивішим джерелом інформації вважають вікіпедію та гугл. Теперішнє суспільство цікавить кількість постів, лайків та коментарів, а не глибинна історія» [4]. Вихід із цієї ситуації працівники журналу бачать саме в «олюдненні» історичних подій, коли замість сухих фактів читачам пропонують історії з життя.

– Тенденція «суб’єктивності подачі матеріалів». Сьогодні все частіше фахівці, серед яких й історик та редактор публіцистичного блоку «Zaxid.net» Василь Расевич, говорять, що симбіоз медіа та історії є дещо шкідливим. Адже в українських ЗМІ на історичні теми дискутують політики або академічні історики з конкретними політичними позиціями. Для перших «гордість за героїв минулого» – найпростіший спосіб мобілізації електорату, щоб змінити акценти з важливих соціальних проблем до питань історичної пам’яті [4]. У цьому плані можна говорити саме про таке явище, як суб’єктивність подачі історичних фактів – чи у публікаціях, авторами яких є власне «заангажовані» історики, чи у журналістських матеріалах, де подано коментарі, інтерв’ю із «заангажованими» істориками. Оскільки історія постійно є інструментом політичної маніпуляції, журналісти також можуть «підлаштовувати» інтерпретацію історичної події до відповідних політичних тенденцій.

Загалом основними тенденціями висвітлення історико-культурної проблематики у вітчизняній періодиці є:

- висвітлення питання культури та історії у ЗМІ України за так званим «залишковим принципом»;
- копійчані гонорари журналістів та непрестижність культурної, історичної журналістики;
- зростаюча малограмотність авторів, проблема «якості кадрів», що пишуть на історико-культурну тематику;
- процес поступової депрофесіоналізації кадрів – спеціалістів з історико-культурної проблематики;
- редактор і журналіст: змінюються ролі й завдання. Журналісти мають думати, на яку аудиторію орієнтовано текст, кого він може найбільше зацікавити, для кого буде корисним, наскільки збігається з аудиторією ресурсу, як вплине на комерційну частину, кому його можна продати тощо;
- журналістські матеріали стають персоніфікованими. Зараз важливо, хто саме подає інформацію і чи можна йому довіряти;
- перетворення культури у «світську хроніку», розваги – «entertainment»;
- «забруднення» українського медійного простору чужомовною, агресивною, порнографічною, низькопробною «культурою»;

– «олюднення» публікацій історичної тематики, коли замість сухих фактів читачам пропонують історії з життя;

– суб'єктивність подачі матеріалів історичної тематики, «підлаштовування» інтерпретації історичних подій до відповідних політичних тенденцій;

– у зв'язку із подіями Євромайдану, конфліктом з Російською Федерацією, подіями в АТО/ООС: активізація засадничої ролі культури та історії у формуванні й просуванні цінностей та ідентичностей, із яких формує себе сучасне суспільство, а також помітне увиразнення активної і відповідальної ролі журналістів, культурних критиків, істориків, які стали головними коментаторами й лідерами думок суспільства, й не лише в Україні, а й на шпальтах світових медіа.

У процесі реалізації функцій журналістики одними з ключових є поняття національної культури, історії та національної спадщини. Адже саме мас-медіа фіксують зрушення в духовному житті суспільства. Роль преси щодо популяризації ідей, констатації та тлумачення історико-культурної проблематики – величезна, оскільки преса є важливим суб'єктом культурного та громадсько-політичного життя, інструментом впливу на свідомість людей, засобом формування суспільної думки.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт за результатами проведення з ініціативи Британської Ради в Україні «круглого столу» «Чим живе культурна журналістика» [Електронний ресурс]. – Британська Рада, 2010. – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-press-room-media-discussion-report-ukr.pdf>

2. Дзеркало тижня. Україна. – 2004–2014. – Режим доступу: <https://zn.ua/>

3. Здоровега В.Й. Теорія і методика журналістської творчості / В.Здоровега. – Л.: ПАІС, 2000. – 180 с.

4. Історична дискусія у ЗМІ: будувати ідентичність чи просто писати правду? [Електронний ресурс]. – Львівський медіафорум, 2013. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/ukr/columns/51ac85d84c136/>

5. Кузнєцова Т.В. Транслявання національної культури сучасними ЗМІ: основні тенденції та перспективи [Електронний ресурс] / Тетяна Василівна Кузнєцова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vdpu/Soc_komun/2008_1/12.html

6. Москаленко А.З. Теорія журналістики: Навч. посібник / Анатолій Москаленко. – К.: Екс. об., 2002. – 334 с.

7. Семінар культурної критики та репортажу «Культура 3.0» [Електронний ресурс]. – CSM, 2014. – Режим доступу: <http://issuu.com/csmart.org.ua/docs/culture-3.0>

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Коробкова М.В.

учениця 10 класу;

Сокол О.С.

учитель історії та правознавства

вищої кваліфікаційної категорії

ОЗ СНВК «Академічна гімназія» Скадовської районної ради

Херсонської області Скадовського освітнього округу

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕСТРУКТИВНОГО ВПЛИВУ МОБІНГУ НА СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Соціально-економічне життя організації, є найбільш стабільною формою соціальної взаємодії, створеної на реалізації потреб суспільства. Зміна суспільно-політичного устрою та економічних відносин призводить до змін соціальних відносин в організації. Ускладнення структур організацій призводить до змін в соціальній взаємодії між працівниками, вони стають все більш складними за своєю структурою. Соціальна напруга в організації, яка переростає в конфлікт, може призвести до виникнення такого явища як мобінг [1]. Педагогічні колективи навчальних закладів в сучасних умовах зустрічаються зі складнощами у формуванні сприятливого для праці соціально-психологічного клімату. Статистичні дані по навчальним закладам області засвідчують, що мобінг – явище глобальне та масове.

На сьогодні дослідження даної проблематики мають загальний характер. Дослідження соціально-психологічного клімату, його характеристик і мобінгу в педагогічному колективі викликає особливий науковий інтерес і потребує осмислення самого явища в його сутнісних характеристиках. Серйозність проблеми мобінгу підтверджує не тільки ступінь його поширення, але і ступінь тяжкості його наслідків для людини. Встановлення сутності, причин, основних характеристик поняття, його видів, а також пошук конструктивних шляхів запобігання мобінгу та методів боротьби із цим негативним явищем.

Дослідження показує, що вбачається універсальна природа мобінгу: переслідування може бути неусвідомленим, усвідомленим, керованим. Найбільш агресивним вважається керований мобінг, при якому агресивні дії йдуть від групи нападників з метою виконання негласних настанов адміністрації навчального закладу, або безпосередньо посадовими особами, що представляють інтереси роботодавця. Все це вимагає від педагогічного складу максимальної напруги адаптаційного потенціалу. Страх є однією з найпотужніших емоцій, важелем для різноманітного прояву сомато професійного захворювання, який називається мобінг [2]. Загальною зовнішньою ознакою зародження ситуації мобінгу в педагогічному колективі є втрата контролю в ситуаціях соціальної взаємодії з обох протилежних сторін, що може виражатися в сльозах, переляку, безпорадній злості, надмірній підозрілості. Таким чином, проблема виникнення мобінгу у педагогічному колективі є відображенням реалій сьогодення і ряду чітко виражених тенденцій в житті світової спільноти помножених на суб'єктивні чинники. Соціоекономічні показники сімей та близького кола спілкування жертв переслідування або самих агресорів зазвичай показують пряму кореляцію між рівнем і комфортом життя і підтвердженню мобінгу [3]. Розуміння і усвідомлення значущості здорового морально-психологічного клімату для ефективної роботи співробітників повинні бути присутніми саме на рівні керівництва навчального закладу. У здійсненні профілактики і попередження мобінгу або його подолання в колективі необхідно задіяти всіх учасників трудового процесу.

Мобінг – небажане явище для організації, так як є причиною погіршення морально-психологічного клімату, що позначається не тільки на продуктивності діяльності організації, але і на здоров'я людей. Як соціальний феномен мобінг свідчить про те, що відносини всередині організації розпалюються і вимагають якнайшвидшого врегулювання. У ході роботи над проблемою деструктивного впливу мобінгу на соціально-професійні відносини у педагогічному колективі, ми дійшли наступних висновків.

1. Мобінг, як термін, з'явився в кінці 90-х. років минулого століття, але як соціальне явище не є чимось новим. Психологічний тиск, емоційне насильство існувало в навчальних закладах завжди в таких формах як бойкот, причіпки, глузування, надання неправдивої інформації та інше. Під терміном мобінг можна об'єднати всі ці явища

всередині груп. Мобінг, як фактор морально-психологічного клімату негативно впливає не тільки на взаємовідносини співробітників, студентів, членів групи, але і позначається на ефективній роботі всього навчального закладу.

2. Вивчення мобінгу можливо на прикладі навчальних закладів та педагогічних колективів, так як вони є однією з форм соціальної організації, але мають між тим, ряд специфічних особливостей, які впливають не тільки на характер взаємин, але і на форми прояву мобінгу, а також на виховання підростаючого покоління. В результаті проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що мобінг в педагогічних колективах і навчальних закладах Херсонщини має місце бути. У будь-якому випадку, мобінг в педагогічних колективах призводить до втрати працездатності, стресу. Тому необхідне виявлення мобінгу на ранніх стадіях, для того щоб не допустити його подальшого розвитку.

3. З соціологічної точки зору мобінг цікавий як фактор соціальної взаємодії. З'являючись в організаціях, мобінг є наслідком неправильної організації трудового процесу, вказує на проблеми, пов'язані з розподілом ролей всередині групи, на помилки в системі управління. Мобінг – це проблема спілкування між педагогами, колегами, яка в умовах неефективного управління набуває значення управлінської проблеми. Адже якщо обов'язки співробітників чітко розподілені, інформаційні потоки налагоджені, принципи управління прозорі і неписані правила і ритуали зведені до мінімуму, то ґрунту для мобінгу практично не залишається.

4. Актуальними напрямками дослідження проблеми мобінгу є профілактика його проявів у педагогічному колективі, пошук ефективних форм роботи із жертвами цькування, суб'єктами мобінгу, роботодавцями, формування толерантної корпоративної культури. Задля того, щоб керівники навчальних закладів України попереджали, ліквідовували чи хоча б не сприяли його розвиткові, потрібно інформувати їх, працівників педагогічних колективів, взагалі про наявність такого явища, як мобінг. Цьому може сприяти створення центру дослідження мобінгу та публічне висвітлення результатів його дослідження, створення гарячої лінії з питань допомоги чи консультації об'єктів мобінгу, створення нормативно-правових актів, що регулювали б дії і вчинки моберів.

Таким чином, проблема мобінгу вимагає до себе пильної уваги, оскільки несе за собою деструктивні наслідки, як в соціально-психологічному, так і в економічному плані. Мобінг – це відображення системного погляду на життя і соціально-психологічну ситуацію в педагогічному колективі. Проведений аналіз показав, що мобінг в значній мірі негативно впливає як на здоров'я об'єкта мобінгу, його трудову діяльність і особисте життя, так і на ефективність діяльності педагогічного колективу і навчального закладу в цілому. Тому керівництву навчального закладу і педагогічному колективу необхідно вживати всіх можливих заходів щодо попередження та подолання мобінгу на робочому місці.

Список використаних джерел:

1. Мобінг як несприятливий соціальний фактор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dec-fpo.fsay.net/Oksana/posibnik/530.html>
2. Сорока О.В. Сутність, наслідки та профілактика мобінгу у трудових колективах [Електронний ресурс] / О.В. Сорока. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/1051.pdf>
3. Лесько О.Й. Етика ділових відносин [Електронний ресурс] / О.Й. Лесько, М.Д. Прищак. – Режим доступу: http://posibnyky.vntu.edu.ua/et_/43.htm

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Jihane Minnatallah Obbad

*Student of Master degree in Civil Engineering
Sumy National Agrarian University*

TRENDS OF MODERN DESIGN AND RESIDENTIAL HOUSE CONSTRUCTION

The passage to the third millennium gave birth to a new political formation of town planning in the construction sector all over the world, whose priority tasks are the intensification of the use of urban areas, the good planning of space, as well as improving the quality of the environment [1–29]. Multi-storey buildings and residential complexes are one of the promising forms of development for city formation, greatly increasing land use efficiency and creating a visual accentuated and compatible structure.

The relevance of the design and construction of multi-storey residential buildings arises from the need to improve the quality of housing and, at the same time, reduce the cost of construction. In modern residential construction, the trend is to build high-rise residential buildings with several floors. One cannot fail to note another trend these days – the massive reformatting of cottage settlements around large cities into the format of denser, multi-story buildings. The reason for this is the rather high cost of land use planning, laying of engineering networks, streets and roads etc.

This type of building has several advantages among them are energy efficiency, which allows integration with public services such as public transport, so cannot ignore the very convenient purchase rate. The global economic crisis has greatly exacerbated all of these problems. Many countries around the world have started to pay attention to the need to build affordable social housing at reasonable prices. However, in the area of social housing, higher qualifications are needed from the municipal client and design organization members: combining a relative cheapness with an acceptable level of comfort is an extremely complex task. Many architects and contractors can design and build modern buildings at a very high cost, but few can design and build properly and cheaply. Because of this, it makes sense to get acquainted with the great foreign experience of high-rise residential

construction, since this is the option that solves the problem of high-quality housing with an inexpensive price. Among the problems of this current method is the formation of multi-storey residential buildings, which is influenced by many factors related to nature as well as climate, socio-demography, town planning and development. 'other objective and subjective conditions.

References:

1. Gasii G. Constructive concept of composite structures for construction including geological specifics / G. Gasii, O. Zabolotskyi // *Budownictwo o zoptymalizowanym potencjale energetycznym*. – Częstochowa: Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, 2017. – Vol. 20. – № 2. – P. 37–42.
2. Gasii G. Estimate of technical and economic benefits of a new space composite structure / G. Gasii, O. Hasii, O. Zabolotskyi // *MATEC Web of Conferences*. – 2017. – № 116.
3. Gasii G. Full changing of the load-bearing wall of the bunker's building of the coal mine / G. Gasii, V. Shushkevych, O. Hasii, O. Telichenko // *In E3S Web of Conferences*. – 2020. – Vol. 201. – 01031. EDP Sciences.
4. Gasii G. Testing of the combined structural elements of support of a mine opening / G. Gasii, O. Hasii, V. Klimenko // *In E3S Web of Conferences*. – 2020. – Vol. 168. – 00028. EDP Sciences.
5. Gasii G. The structural and design specifics of space grid systems / G. Gasii, O. Zabolotskyi // *Proceedings XVII International scientific conference VSU'2017, Bulgaria, 8–9 June, 2017*. – Sofia: VSU, 2017. – Vol. 1. – P. 202–206.
6. Gasii G. M. Comparative characteristics of the spatial grid-cable steel-concrete composite slab / G. M. Gasii // *Теорія і практика будівництва*. – Львів, 2016. – № 844. – С. 260–265.
7. Gasii G. M. Connections systems of the composite cable space frame / G. M. Gasii // *Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві*. – Вінниця: ВНТУ, 2017. – Т. 22. – № 1. – С. 5–10.
8. Gasii G. M. Installation technology of composite steel and concrete grid-cable coverings / G. M. Gasii // *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Будівництво*. – Суми: CHAU, 2014. – № 10. – С. 204–207.
9. Gasii G. M. Technological and design features of flat-rod elements with usage of composite reinforced concrete / G.M. Gasii // *Metallurgical and Mining Industry*. – 2014. – № 4. – P. 23–25.
10. Gasii G. M. The flat double-layer grid-cable steel-concrete composite / G. M. Gasii // *Proceedings of the METNET Seminar 2016 in Castellon*. – Hämeenlinna, Finland: HAMK University of Applied Sciences, 2016. – P. 56–62.

11. Gasii G. M. The Steel and Concrete Composite Cable Space Frames / G. M. Gasii // *Annual of The University of Architecture, Civil Engineering and Geodesy*. – Sofia: UACEG, 2018. – Vol. 51. – № 4. – P. 67–75.
12. Gasii G. M. Types of steel and concrete composite cable space frames / G. M. Gasii // *Science and Transport Progress. Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport*. – 2016. – № 6(66). – P. 158–165.
13. Gasii G. M. Structural and design specifics of space grid systems / G. M. Gasii // *Science and Technique*. – 2017. – № 16(6). – P. 475–484.
14. Hudz S. Plastic bearing capacity of the steel element cross-section by internal forces combination and restraint / S. Hudz, G. Gasii, A. Hasenko, V. Dariienko // *Academic journal. Series: Industrial Machine Building, Civil Engineering*. – 2019. – № 2(53). – P. 73–78.
15. Hudz S. Features of operation and design of steel sloping roof purlins / S. Hudz, L. Storozhenko, G. Gasii, O. Hasii // *Lecture Notes in Civil Engineering*. – 2020. – Vol. 73. – P. 65–73.
16. Hudz S. The Problem of Consideration Torsion Emergence in Beams / S. Hudz, G. Gasii, V. Pents // *International Journal of Engineering & Technology*. – 2018. – Vol. 7. – № 3.2. – P. 141–148. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14392>
17. Hudz S. A. Increasing the accuracy of definition torsional geometric properties for rolled and welded beams / S. A. Hudz, G. M. Gasii, O. V. Hasii // *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. – 2019. – № 708. – 012051.
18. Storozhenko L. I. Steel-reinforced concrete structural guy-rope cladding / L. I. Storozhenko, G. M. Gasii, S. A. Gapchenko // *Proceedings of the METNET Seminar 2014 in Moscow*. – Hämeenlinna, Finland: HAMK University of Applied Sciences, 2014. – P. 79–85.
19. Storozhenko L. Investigation of the Deformation State of a Composite Cable Space Frame Structures with a Photogrammetric Method / L. Storozhenko, D. Yermolenko, G. Gasii // *International Journal of Engineering & Technology*. – 2018. – Vol. 7. – № 3.2. – P. 442–446. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14568>
20. Storozhenko L. The modern steel and concrete composite cable space frames / L. Storozhenko, G. Gasii // *Sustainable housing and human settlement: Monograph*. – Dnipro – Bratislava: SHEE «Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture» – Slovak University of Technology in Bratislava, 2018. – P. 116–119.
21. Storozhenko L. I. Numerical studies of behavior of a curved steel and concrete composite cable space frame / L. I. Storozhenko, G. M. Gasii // *Proceedings of the METNET Seminar 2017 in Cottbus*. – Hämeenlinna, Finland: HAMK University of Applied Sciences, 2017. – P. 105–111.
22. Гасий Г. М. К выбору формы пространственных сталежелезобетонных структурно-вантовых конструкций / Г. М. Гасий // *Вестник Национальной инженерной академии Республики Казахстан*. – Алматы: НИА РК, 2017. – № 2(64). – С. 152–156.

23. Гасій Г. М. Трудоемкость монтажа сталежелезобетонных конструкций / Г. М. Гасій // Сучасне промислове та цивільне будівництво. – Макіївка: ДонНАБА, 2014. – Т. 10. – № 2. – С. 141–146.
24. Гасій Г. М. Эффективные конструктивные решения для пространственных сталежелезобетонных несущих элементов / Г. М. Гасій, О. С. Заболотский // ҚазБСҚА ХАБАРШЫСЫ. – Алматы: ҚазБСҚА, 2016. – № 3(61). – С. 94–103.
25. Гасій Г. М. Динаміка розвитку, сутність та галузь застосування просторових структурно-вантових сталезалізобетонних конструкцій / Г. М. Гасій // Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. – Дніпро, 2017. – № 5(71). – С. 107–114.
26. Гасій Г. М. Можливості використання структурно-вантових систем в будівництві / Г. М. Гасій // Сталезалізобетонні конструкції: дослідження, проектування, будівництво, експлуатація. – № 12. – Полтава, 2016. – С. 71–75.
27. Гасій Г. М. Основи формотворення і проектування просторових покриттів із структурно-вантових сталезалізобетонних конструкцій / Г. М. Гасій // Строительство, материаловедение, машиностроение. – Дн-ск: ПГАСА, 2016. – № 87. – С. 48–53.
28. Гасій Г. М. Просторові структурно-вантові сталезалізобетонні конструкції: монографія / Г. М. Гасій – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. – 347 с.
29. Стороженко Л. І. Великопролітні структурно-вантові сталезалізобетонні покриття для будівель і споруд аеропортів / Л. І. Стороженко, Г. М. Гасій // Проблеми розвитку міського середовища. – К.: НАУ, 2016. – № 2. – С. 72–79.

Безносьук Л.О.

студент,

Одеська національна академія зв'язку імені О.С. Попова

ЗАХИСТ БАЗИ ДАНИХ ВІД АТАК І НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ

Зростаючий попит на інформацію приводить до виокремлення інформаційної діяльності, у результаті якої виникають нематеріальні об'єкти правовідносин, в окремий вид.

Побудована належним чином база даних забезпечує доступ до оновлених і точних відомостей. Оскільки правильна структура є необхідною умовою для досягнення поставленої мети під час роботи з

базою даних, доцільним буде вивчення принципів правильної побудови бази даних для конфіденційності та уникнення атак.

Були досліджені такі публікації як навчальний посібник Гайна Г.А. Основи проектування баз даних [1], де розглянуто головні концепції проектування і побудови баз даних, основні моделі баз даних, архітектури СУБД. В підручнику Пасічник В.В. Організація баз даних та знань [2] детально і ґрунтовно викладено основи класичної та сучасної теорії, а також важливі практичні аспекти організації баз даних та знань. Сутність безпеки баз даних розглянуто у книзі Пономаренко В.С. Інструментальні засоби розробки та підтримки баз даних розподілених інформаційних систем [3].

Безпека баз даних – стан захищеності життєво важливих інтересів корпорацій та підприємств, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Кожен збій роботи бази даних може паралізувати роботу цілих корпорацій, фірм, що призведе до великих матеріальних втрат.

Метою даної роботи є огляд питань теоретичного аналізу і практичних рекомендацій щодо збереження значних обсягів інформації (даних).

Зрозуміти що таке бази даних та якими засобами їх можна захистити від несанкціонованого доступу.

Дані в базах даних повинні зберігатися з гарантуванням безпеки та конфіденційності. Інформація не повинна бути загубленою або викраденою.

Модель загроз – фізичне, математичне, описову уявлення властивостей або характеристик загроз безпеки інформації.

Модель загроз безпеки персональних даних необхідна для визначення вимог до системи захисту. Без моделі загроз неможливо побудувати адекватну (з точки зору грошових витрат) систему захисту інформації, що забезпечує безпеку персональних даних.

Для того щоб СУБД була найбільш захищеною і забезпечувала гарантію того, що конфіденційна інформація не може бути отримана третьою стороною, необхідно розуміти її уразливості і постаратися мінімізувати або ліквідувати їх. Спроби атак на СУБД можуть бути зовнішніми і внутрішніми. Все залежить від ступеня обізнаності зловмисника.

На даний момент виділяють наступні атаки: PL / SQL-ін'єкції, SQL-ін'єкції, переповнення буфера, некоректна робота об'єднань і уявлень.

SQL-ін'єкція – це атака, в ході якої змінюються параметри SQL-запитів до бази даних. В результаті запит набуває зовсім інший зміст, і в разі недостатньої фільтрації вхідних даних здатний не тільки зробити висновок конфіденційної інформації, а й змінити / видалити дані.

Основні методи захисту, що реалізовані у більшості СУБД, полягають у наступному: використання пароллю; розподілення прав доступу до складових чи інформації сховища або бази даних між користувачами; шифрування й криптографія даних та програмних модулів.

Захист від несанкціонованого доступу через використання пароллю є одним з найпоширеніших та ефективних способів.

ТИП АТАКИ	МЕТОД ЗАХИСТУ
Виконання коду (Command Execution)	Перевірка даних на достовірність
Парольні атаки	При використанні звичайних паролів намагайтеся придумати такий, який було б важко підібрати
Атаки на рівні додатків	Читайте лог - файли, підпишіться на послуги CERT
Зловживання довірою	Ризик зловживання довірою можна знизити за рахунок більш жорсткого контролю рівнів довіри в межах своєї мережі
Переадресація портів	Використання надійних моделей довіри (попередній пункт)
Захист від несанкціонованого доступу	Скорочення або повна ліквідація можливостей хакера з отримання доступу до системи за допомогою несанкціонованого протоколу

Рис. 1. Типи атак і методи захисту БД

Паролі встановлюються користувачами або адміністраторами, а їх облік і зберігання забезпечується СУБД у зашифрованому вигляді в певних системних файлах. Незручність полягає у тому, що всі користувачі мають один пароль і за недбалого відношення він може стати надбанням третьої особи.

Технології захисту даних ґрунтуються на застосуванні сучасних методів, які запобігають витоку інформації та її втраті. Сьогодні використовується шість основних способів захисту: перешкода, маскування, регламентація, управління, примус, спонукання.

Для вирішення зазначених проблем забезпечення інформаційної безпеки СУБД необхідно перейти від методу закриття уразливостей до комплексного підходу забезпечення безпеки сховищ інформації. Основними етапами цього переходу, повинні стати наступні положення:

- розробка комплексних методик забезпечення безпеки сховищ даних на підприємстві;
- оцінка і класифікація загроз і уразливостей СУБД;
- розробка стандартних механізмів забезпечення безпеки.

Список використаних джерел:

1. Гайна Г.А. Основи проектування баз даних: Навчальний посібник / Г.А. Гайна. – К.: КНУБА, 2005. – 204 с.
2. Пасічник В.В. Організація баз даних та знань / В.В. Пасічник, В.А. Резніченко. – К.: Видавнича група BVH, 2006. – 384 с.
3. Пономаренко В.С. Інструментальні засоби розробки та підтримки баз даних розподілених інформаційних систем / В.С. Пономаренко, Павленко Л.А. – Х.: Вид. ХДЕУ, 2001. – 132 с.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Баландіна Н.М.

старший викладач,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ КІБЕРІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ

Під математичним моделюванням розуміють процес встановлення відповідності даному реальному об'єкту деякого математичного об'єкта, званого математичною моделлю, і дослідження цієї моделі, що дозволяє отримувати характеристики розглянутого реального об'єкта [1, с. 180]. Інформаційна операція є складовою так званих гібридних війн і її наявність є ознакою виникнення і проявлення ймовірних так званих економічних війн або військових загроз [2, с. 158]. При цьому в інформаційній безпеці та кібербезпеці прикладами інформаційних операцій є кібератаки, кібершпигунство, кіберінциденти, кібервійна, інформаційна війна і т. д.

Особливістю математичного моделювання інформаційних операцій варто вважати порівняльну простоту інтерпретації одержуваних результатів. Такі поняття як «кібератака», «кіберзагроза», «модель порушника», «сценарії атаки», «захист інформації» і т. д. сприймаються на інтуїтивному рівні навіть без знайомства з точними визначеннями. А це дозволяє робити подібний аналіз актуальних ситуацій предметом широкого обговорення.

При моделюванні інформаційних операцій обчислювальний експеримент дає змогу скоротити операції з уточнення обмежень, підбору вихідних даних, вибору правил функціонування компонентів моделі тощо. У цьому випадку з'являється можливість урахування випадків, які важко реалізуються на практиці, використовуючи реальні дані лише для ідентифікації параметрів математичної моделі. Разом з тим математичне моделювання має свої обмеження, реальний світ виявляється складним для моделювання з достатнім рівнем деталізації й точності, тобто більш-менш достовірні математичні моделі настільки

складні та багатопараметричні, що не піддаються аналізу та оцінкам точними методами [3, с. 35].

Нині є досить багато можливостей для ефективної комп'ютерної обробки даних, що дає змогу, з одного боку, готувати набори вхідних параметрів на підставі аналізу результатів статистичних досліджень, а з іншого – вирішувати формалізовані задачі з достатнім ступенем точності та у припустимий час. Все це дає підстави думати, що найближчим часом математичне моделювання стане основним інструментальним засобом планування інформаційних операцій та протидії їм [4, с. 209].

Якщо за елемент інформаційної безпеки брати не загрози несанкціонованого знімання інформації – атаки, а загрози – можливості отримання інформації уразливості, із застосовуваними нами допущеннями з використанням теорії на основі марковських випадкових процесів, то є можливість визначити структуру системи з необхідним рівнем інформаційної безпеки ще на підготовчому етапі [5, с. 48]. Крім того, в математичному моделюванні кіберінформаційних операцій використовується модель порушника для оцінювання рівня загроз, виявлення слабких місць в системі, прогнозування атаки/послідовності атак, а також сценаріїв відновлення системи після успішно проведеної атаки [6, с. 24].

Отже, математична модель описує реальний об'єкт, але з певним наближенням. Однак для ефективного математичного моделювання кіберінформаційних операцій необхідно обрати влучний підхід для правильної інтерпретації вхідних даних. При цьому для моделювання інформаційних операцій математичними методами характерним є складність отримання вірної математичної моделі яка б враховувала елементи інформаційної безпеки в реальному часі.

Список використаних джерел:

1. Давідіч Ю.О. Конспект лекцій з дисципліни «Моделювання транспортних систем» (для магістрів усіх форм навчання спеціальності 275 – Транспортні технології) / Ю.О. Давідіч, Г.І. Фалецька; Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2019. – 71 с.
2. Дудатьєв А. Моделі для організації протидії інформаційним атакам. *Захист інформації*. 2015. Т. 17. № 2. С. 157–162.
3. Горбулін В.П. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія / В.П. Горбулін, О.Г. Додонов, Д.В. Ланде. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 164 с.

4. Якименко Н.М. Важливість дослідження та моделювання інформаційних операцій в умовах інформаційної війни та кібервійни: матеріали Всеукраїнської науково-технічної конференції (м. Кропивницький, 23-25 листопада 2016 р.). 2016. С. 207–209.

5. Лаптев О.А. Модель інформаційної безпеки на основі марковських випадкових процесів. *Зв'язок*. 2018. № 6. С. 45–49.

6. Кіресенко О. Рекомендації щодо розробки моделі порушника інформаційної безпеки із загальною та спеціалізованою інформацією. *Безпека інформації*. 2019. Т. 25, № 1. С. 24–29.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Yakimenko Maryna

Student,

Supervisor: Liashenko Iryna

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Sumy State University

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN CHILDREN'S SYSTEMATIC PLANNING

The use of innovative technologies in the system of physical education and sports training is one of the leading requirements and conditions for effective modernization of the domestic model of physical culture and sports. In the process of such transformations, use the role played by the computerization of this industry, which indicates a study using computer technology in the process of physical education and sports [1]. Who autonomously manage various aspects of the process of physical education and sports training.

Analysis of sources on the use of information technology in the process of learning planning showed that mainly used:

- high-tech tools for monitoring and analyzing the process of technical training of swimmers (for example, Dartfish software, Switzerland, 2001; Kinovea, France, 2006; SwimPro, Australia, 2012, etc.);
- training accounting programs and their results for each sport (for example, the training program «Training» Russia, 2008 and others).

For video analysis of mastering the technical elements of planning training, it is proposed to use a conventional video camera installed in the pool. Markers can also be attached to different parts of the body to learn the trajectory of the paddle. This technique allows trainers to observe and detect external errors of swimmers, as well as to conduct a detailed analysis of both one movement and the entire working part of the cycle, represented in the dynamics.

The Kinovea program performs video analysis of movements and recognition for athletes, coaches and health professionals. Its main function is to review and analyze sports videos. Dartfish uses motion video for detailed video analysis and uses digital video recording to provide an instant visual

call to communication without testing the workout. SwimPro software is a technology related to world planning because it is used at the Olympic Games and World Championships. Jim Foley, an elite Olympic coach, uses this technology because several cameras give an almost 360° view. The system allows you to shoot at different angles in real time.

It should be noted that computer video analysis of swimmer's movements is used not only at the stage of higher achievements, but also at the stage of initial training in the formation of rational technical plans. We recommend using video analysis programs for initial training.

Training planning programs and their results use the following functions: list of classes, time and calendar of classes, place of classes, review of exercises and learning tasks. After filling in all the necessary data trainers, you can make a conclusion about the results of training and distribution to plan the next. The main purpose of using such a program is to systematically increase the efficiency of the training process and sports results.

Analysis of research on the use of computer technology in the learning process of planning has shown a significant contribution to the development of this problem with foreign researchers, and in Ukraine we found only the work of O.V. Skaliy [2]. The author has created a multimedia computer program for teaching young schoolchildren to plan «Aqua Trainer», aimed at differentiating the process of physical education, as well as a scientifically sound method of its use. Aqua coach has a complex hierarchical structure. Based on the results of checking the level of physical training of the program, the program offers swimmers in the fifth microgroup, for each of which the Aqua Trainer program can differentiate tasks for lessons, receive individual homework and self-improvement programs, control the learning process, determine individual student ratings. their psychological portrait and dynamics of development of physical qualities. We also consider the disadvantage of this development to be the inability to combine this with video and video analysis.

The analysis showed the existence of a number of computer-based planning tools, but there are a number of issues that cannot require planning trainers to make full use of these programs, so they are not freely available, are not Ukrainian-language, and do not offer planning systems for children. including children with disabilities.

After all, today various modern information technologies which would listen and analyze a considerable number of people become actual.

References:

1. Borges Dos Santos, K., Lara, P. R. J., Rodacki, A. L. F. (2017). Reproducibility, repeatability and accuracy analysis of three-dimensional kinematics of the front crawl stroke trajectories in impaired swimmers. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(1), 367–370.
2. Skaliy, O. V. (2002). Computer technologies of differentiation of the process of physical education of schoolchildren (on the example of swimming training). *PhD thesis abstract*. Lviv, 20 p. (in Ukrainian)

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Шенденкова І.О., Палій М.А.

студенти;

Фірман В.М.

кандидат технічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХІД ДО БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ПРАЦІ

Одним з основних та актуальних питань охорони праці є збереження здоров'я в процесі трудової діяльності. Конституція України закріплює не лише право на працю, але й право на належні, безпечні і здорові умови праці [1]. Статтею 153 Кодексу законів про працю України гарантується створення на всіх підприємствах, в установах, організаціях безпечних і нешкідливих умов праці [2].

Проте далеко не завжди в усіх видах діяльності дотримуються основних вимог забезпечення безпечних умов праці, що у результаті спричиняє до професійних захворювань, травматизму, а іноді до летальних наслідків.

Нещасний випадок – це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактору чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків або в дорозі, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю, зокрема від одержання поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, гострого професійного захворювання та інших отруєнь, одержання сонячного або теплового удару, опіку, обмороження, а також, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха контакту з представниками тваринного та рослинного світу, які призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу роботу не менш як на один робочий день, зникнення тощо [3].

Небезпечні чинники можуть бути різними. Відповідно травми поділяють на механічні, теплові, хімічні, електричні та комбіновані. Механічні травми – це ураження частини тіла, переломи, рани, які

можуть бути заподіяні рушійними частинами виробничого устаткування та оброблюваними предметами, інструментом, переміщуваним вантажем. Теплові травми – це опіки, обмороження, теплові удари, які викликані переважно прямим доторканням до поверхні виробничого устаткування, впливом полум'я, гарячих предметів, раптовою дією розплавленого металу, гарячої рідини, пари чи газу. Хімічні травми – це хімічні опіки, гостре отруєння концентрованими кислотами. Електричні травми – це проникнення струму через організм людини. Причинами електричних травм на виробництві є обриви дроту, доторкання до неізольованих дротів чи предметів під напругою. Променеві травми пов'язані зі впливом випромінювання. Комбіновані травми можуть бути заподіяні кількома вищезазначеними видами. Беззаперечно, що класифікація травм є досить розширеною, наприклад, за місцем обставин і часом, коли стався нещасний випадок, травми також бувають невиробничого характеру і виробничого характеру [4].

За даними Міжнародної організації праці, щороку у світі фіксується приблизно 125 млн нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, включаючи 10 млн з тяжкими і 220 тис. зі смертельними наслідками [4].

Для попередження та уникнення травматизму та професійних захворювань роботодавці зобов'язані розробляти та реалізовувати комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці [2]. Зазначені заходи є основним аспектом у складанні колективного договору, який обов'язково передбачає визначення суми коштів з фонду соціального страхування від нещасного випадку на підприємстві [6].

У плані комплексних заходів для обов'язкового виконання передбачається своєчасне проходження персоналом попередніх та періодичних медичних оглядів, а також здійснення навчального процесу з питань охорони праці; створення контролю за забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту та іншими заходами. Також провідним аспектом у реалізації заходів безпеки праці є професійна підготовка фахівців з охорони праці.

Законом України «Про охорону праці» на роботодавців покладається забезпечення виконання усіх нормативно-правових актів з питань охорони праці. Пріоритетним завданням є проведення профілактичних заходів. Серед них: впровадження прогресивних технологій, досягнень науки та техніки, вимог ергономіки, позитивний досвід з охорони праці, засоби механізації та автоматизації виробництва небезпечних виробничих процесів,

належне утримання будівель та споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторингу, який полягає в усуненні причин, які призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, також необхідно організовувати проведення лабораторних досліджень умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання чи устаткування, атестацій робочих місць у порядку і строки, визначені законодавством, та за їхніми підсумками вживати заходи до усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів тощо [5].

Суспільство повинно розуміти, що праця, перш за все, визначається природним покликанням особистостей і спрямована на благо громад, де метою постає реалізація тих здібностей, які закладені у самих індивідах. Роботодавцям важливо сприймати найманих працівників, як індивідуальностей, розвивати їхні потенції та створювати для них безпечні умови праці.

Видатний український філософ та поет Григорій Сковорода увів поняття «сродної праці», обґрунтовуючи наведене твердження прикладом про двох котів. Один із яких займався ловлею мишей, і це було природньо для нього й завдавало йому задоволення, а другий кіт, коли почав рибалити, то втратив сон, оскільки боявся води, відповідно став неспокійним. Зазначений приклад демонструє втрату закону «сродності». Дуже важливо займатися тією справою, яка тобі призначена, адже таким чином здійснюється реалізація людського способу існування. Підсумовуючи, варто сказати, що праця – це всеперемагаюча сила, без якої не може бути добра та щастя. Але наполегливий труд надає радість і задоволення лише тоді, коли відповідає індивідуальним природним нахилам особистості. Безумовно, що саме у зазначеному випадку він найбільш безпечний.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що забезпечення комфортних умов праці є одним із пріоритетних аспектів ефективної праці та запобіганні професійних захворювань та травматизму. Уповноваженим органам необхідно більше приділяти увагу виробничим відносинам, особливо у питаннях забезпечення безпечних умов праці.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Кодекс законів про працю України // затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР. – 1971.

3. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» № 337 від 17.04.2019.

4. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 215 с.

5. Закон України «Про охорону праці» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 49. – С. 668.

6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов’язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» // затверджується Законом № 77-VII від 28.12.2014.

ХІМІЧНІ НАУКИ

Папежук І.О.

студентка,

Науковий керівник: Осип Ю.Л.

кандидат біологічних наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ШОКОЛАДНИХ ЦУКЕРОК ТА ЇХ КОНТРОЛЬ НА ВИРОБНИЦТВІ

Шоколадні цукерки є одними з найбільш популярних різновидів кондитерських виробів, вони відрізняються високими смаковими якостями та споживчими потребами. Останнім часом спостерігається тенденція зростання виробництва кондитерських виробів, в тому числі і шоколадних цукерок, якість яких викликає у споживачів нарікання через добавляння в них замість одного виду продукту, відповідно до рецептури, іншого, наприклад, більш дешевого виду олії чи заміни згущеного молока на сухе. Це визначило потребу в проведенні контролю якості шоколадних цукерок

Шоколадні цукерки – це продукт, який отримується шляхом переробки какао-бобів з додаванням цукру та інших різноманітних смакових речовин. Вони є цінним продуктом, які мають в своєму складі велику кількість поживних та мінеральних речовин. Мінерали що входять в склад шоколадних цукерок: К, Na, Fe, Mg, вітаміни В₁, В₂, РР. Найважливішим компонентом та найбагатшим на корисні речовини в складі шоколаду є какао-масло. Його добувають з ядра какао-бобів. Какао-масло належить до класу твердих кондитерських жирів [1].

В Україні, замість какао-масла використовують какао, що залишається після вичавлювання. Задля здешевлення продукції деякі виробники замінюють дорогі, та якісні інгредієнти для виготовлення шоколадних цукерок на більш дешеві. В наслідок цього, якість цукерок різко знижується. Саме тому контроль якості шоколадних цукерок є важливим.

Одним з параметрів якості є вміст транс-ізомерів жирних кислот. Дозволений вміст згідно діючої нормативної документації не повинен

перевищувати 8 % від загальної енергетичної цінності. В Україні відсутні державні стандарти на жири з нормування масової частки транс-ізомерів жирних кислот у продуктах харчування та не запроваджено маркування цих показників на спожитковій тарі продуктів.

Для хроматографічного дослідження шоколадних цукерок відформованих з кондитерської маси для формування з начинками «Чорний принц» та глазури шоколадних цукерок «Чорний принц». Для приготування зразків цілу цукерку (з глазур'ю та начинкою) гомогенізували у фарфоровій ступці. Глазурь відділили від цукерки. Ліпіди з досліджуваних зразків екстрагували сумішню хлороформ-метанол (2:1) за методом Фолча [2]. Аналіз жирно кислотного складу шоколадних цукерок проводили методом вискоєфективної газорідинної хроматографії на хроматографі «Кристал 2000м» з капілярною колонкою Rt-2560, 100 m, 0.25 mmID, 0.2 μ m df та полум'яно-іонізаційним детектором. Вищі карбонові кислоти у зразках естерифікували натрій метилатом згідно [3], а отримані метилові естери розділяли відповідно до методики наведеної у [4].

Таблиця

Жирно-кислотний склад досліджуваних зразків

№	Компонент	Вміст, %	
		В цукерці (глазурь з начинкою)	В глазури
1	Капронова к-та C6:0	0,18	–
2	Каприлова к-та C8:0	3,15	1,12
3	Капринова к-та C10:0	3,06	1,76
4	Лауринова к-та C12:0	44,96	39,30
5	Міристинова к-та C14:0	15,05	15,90
6	Пальмітинова к-та C16:0	10,12	11,87
7	Стеаринова к-та C18:0	9,97	12,78
8	транс-Олеїнова к-та C18:1, транс-9	0,47	7,25
9	цис-Олеїнова к-та C18:1, цис-9	10,99	9,30
10	Лінолева к-та C18:2, цис 9,12	2,06	0,73

Отримані дані жирно-кислотного складу досліджуваних зразків вказують на те, що кількість транс-олеїнової кислоти в шоколадних цукерках (глазурі з начинкою) 0,47 %, а в шоколадній глазури 7,25 %. Такий вміст транс-ізомерів, хоч і входить у дозволені межі, але для глазури є критично високим. Високий вміст лауринової кислоти C12:0 (44,96 % для цукерки та 39,30 % для шоколадної глазури) та міристинової

кислоти C14:0 (15,05 % для цукерки та 15,90 % для шоколадної глазури) свідчить про те, що для виробництва шоколадних цукерок використовують кокосову олію.

Список використаних джерел:

1. Лашко Н.П. Порівняння фізико-хімічних показників якості шоколаду та солодкої плитки / Н.П. Лашко, Я.М. Теплова // «Актуальні питання біології, екології та хімії». Т. 12. – 2016. – № 2. – С. 61–72.
2. Folch J., Lees M., Sloane Stanley G.H. A simple method for the isolation and purification of total lipids from animal tissues // Journal of Biological Chemistry. – 1957. – № 226. – Р. 497–509.
3. ДСТУ ISO 5509-2002. Жири та олії тваринні і рослинні. Приготування метилових ефірів жирних кислот (ISO 5509:2000, IDT). [Чинний від 2003-10-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2003.
4. ДСТУ ISO 5508-2001. Жири та олії тваринні й рослинні. Аналізування методом газової хроматографії метилових ефірів жирних кислот (ISO 5508:1990, IDT). [Чинний від 2003-01-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2003.

НОТАТКИ

Наукове видання

ІНСТРУМЕНТИ І МЕХАНІЗМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ТА ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 23.12.2020. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 7,21. Тираж 100. Замовлення № 1220-340.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.